

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SMYRNA ANTİK KENTİNDE BULUNAN PIŞMIŞ
TOPRAK FİGÜRİNLER**

Gözde ŞAKAR

Danışman
Prof. Dr. Binnur GÜRLER

2009

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Smyrna Antik Kentinde Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/07/2009

Gözde ŞAKAR

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Gözde ŞAKAR
Anabilim Dalı : Arkeoloji
Programı : Klasik Arkeoloji
Tez Konusu : Smyrna Antik Kentinde Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler
Sınav Tarihi ve Saati :...../...../.....

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA O OY BİRLİĞİ O
DÜZELTİLMESİNE O* OY ÇOKLUĞU O
REDDİNE O**

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir. O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Smyrna Antik Kentinde Bulunan Pişmiş Toprak Figürinler

Gözde Şakar

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı

Klasik Arkeoloji Programı

İ.Ö. 4. yüzyılda Pagos (Kadifekale) eteklerinde yeniden kurulan Smyrna, Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerinde antik dünyanın önemli pişmiş toprak figürin üretim merkezlerinden biriydi. 18. ve 19. yüzyıllarda bulunan yüzlerce Smyrna üretimi figürin bugün Avrupa ve Amerika’da çeşitli müzelerde sergilenmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde kentte bulunmuş olan bu figürinlerin buluntu yerleri kesin olarak bilinmemekte olup belirli bir kontekste ait olmadıklarından bugüne kadar hep teknik ve stilistik açıdan değerlendirilmişlerdir.

Bu çalışmanın konusu olan 42 adet figürin ve figürin parçasının büyük kısmı Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk sistemli kazı çalışmalarından biri olan ve aralıklarla günümüze kadar devam eden Smyrna Agorası kazılarında ele geçmiştir. Bunun dışında incelenen eserlerin bir bölümü de Kadifekale ve çevresinde bulunmuştur. Çalışılan eserler Smyrna’da arkeolojik kazılar çerçevesinde bulunup buluntu yeri net olarak bilinen ilk figürin grubu olması açısından önemlidir. Bu durum Smyrna’da bulunan bir figürin grubunun ilk kez buluntu yeri ve kontekst açısından değerlendirilebilmesini sağlamıştır.

Eserler teknik ve stilistik açıdan değerlendirilmiş ve bu değerlendirmelerin sonuçları çeşitli müzelerde bulunan diğer Smyrna üretimi figürinler ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, incelenen eserlerin,

konu ile ilgili pek çok kaynakta belirtilen bu üretim merkezine özgü teknik ve stilistik özellikleri taşıdıkları görülmüş bunun yanında Smyrna'nın şimdiye kadar derinlemesine incelenmemiş Roma dönemi figürinleri ile ilgili yeni veriler elde edilmiştir. Varılan sonuçlar eserin buluntu yeri ve varsa kontekst verileri ile birlikte ele alınarak, incelenen figürinlerin işlevleri ve üretildikleri tarihler ile ilgili öneriler yapılmıştır.

Bu çalışma, halen devam eden kazı çalışmalarında ele geçecek olan diğer figürin gruplarının anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Smyrna, figürin, pişmiş toprak, Hellenistik, Roma.

ABSTRACT
Master's Thesis

Terracotta Figurines Discovered in Ancient Smyrna

Gözde Şakar

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Archaeology
Classical Archaeology Program

Smyrna was re-founded on the slopes of Mt. Pagos (Kadifekale) in the 4th century B.C. In the Hellenistic and Roman Imperial periods the city was one of the ancient world's important centers for the production of terra cotta figurines. Hundreds of Smyrna-produced figurines found in the 18th and 19th centuries are presently exhibited in various museums of Europe and America. The find places of these figurines, retrieved in the city in the last periods of the Ottoman Empire, are not precisely known. Because they do not belong to a definite context they have until now been evaluated only from the aspects of technique and style.

A large number of the 42 figurines and figurine fragments which are the subject of this study were retrieved from the excavations in the Agora of Smyrna; one of the first systematic excavations of the Turkish Republic, it has continued at intervals up to the present day. Also, a further number of the works studied were found in Kadifekale and its surroundings. The artifacts considered here are important from the standpoint of being the first group of figurines found in Smyrna within the framework of archaeological excavations and whose find places are known with certainty. This situation has made it possible for the first time to evaluate a group of figurines found in Smyrna from the aspects of find place and context.

The artifacts were evaluated from technical and stylistic standpoints and the results of these evaluations were compared with other Smyrna-produced

figurines found in various museums. On conclusion of this study it was seen that the artifacts examined bear technical and stylistic characteristics which are particular to this production center, characteristics which have been made clear in very many sources pertaining to the subject. Further, new data were obtained concerning Smyrna's Roman period figurines, which up to the present have not been profoundly studied. Considering as a whole the results arrived at, the artifact's find place and, if any, its contextual data, suggestions have been made relative to the functions and dates of the figurines studied.

This study will also make a contribution towards understanding other figurine groups that may be obtained from the on-going excavations.

Key Words: Smyrna, figurines, terracotta, Hellenistic, Roman.

SMYRNA'DA BULUNAN PIŞMIŞ TOPRAK FİGÜRİNLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMLERİNDE SMYRNA'DA PIŞMIŞ TOPRAK FİGÜRİN ÜRETİMİ VE SMYRNA ÜRETİMİ FİGÜRİNLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

İKİNCİ BÖLÜM

BULUNTU YERİ VE KONTEKST AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

2.1. KADİFEKALE VE AGORA'NIN KENT İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	13
2.2. KADİFEKALE'DE BULUNAN FİGÜRİNLER İÇİN KONTEKST ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME	15
2.3. AGORA'DA BULUNAN FİGÜRİNLER İÇİN KONTEKST ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEKNİK AÇIDAN DEĞERLENDİRME

3.1. HAMUR	26
3.2. KİLİN ŞEKİLLENDİRİLMESİ	28
3.2.1 Kalıp Tekniği	28
3.2.2 Düzeltmeler	30

3.2.3	Arka Kısımlar	32
3.2.4	Kaideler	32
3.3	ASTAR, BOYA VE DİĞER YÜZEY UYGULAMALARI	32
3.4	PIŞİRME	34
3.4.1	Buhar Delikleri	34
3.4.2	Fırınlama	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

STİLİSTİK VE KRONOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRME

4.1.	KÜLT İŞLEVİ OLAN FİĞÜRİNLER	37
4.2.	KADIN FİĞÜRİNLERİ	43
4.3.	ERKEK FİĞÜRİNLERİ	47
4.4.	GROTESK FİĞÜRİNLER	49
4.5.	TİYATRO İLE İLGİLİ FİĞÜRLER VE MASKLAR	50
4.6.	HAYVAN FİĞÜRİNLERİ	51
4.7.	DİĞER FİĞÜRİN PARÇALARI	52
	SONUÇ	55
	KAYNAKLAR	59
	KATALOG	65
	LEVHALAR	141

KISALTMALAR

AJA	American Journal of Archaeology
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
KST	Kazı Sonuçları Sempozyumu
Lev	Levha
No-Nr	Numara
Pl.	Plate – Planche (Levha)
s.	Sayfa No
Taf.	Tafel (Levha)
vdd.	ve devamı

LEVHA LİSTESİ

LEVHA I	Şekil 1	Smyrna Antik Kenti Planı
LEVHA II	Şekil 2	1998 – 2007 yılları arasında kullanılan Agora Karelajı
LEVHA III	Şekil 3	Mevcut Agora Vaziyet Planı ve Karelajı
LEVHA IV	Resim 1	Katalog No 1’de açıklanan eser
	Resim 2	Katalog No 1’de açıklanan eser
	Resim 3	Katalog No 1’de açıklanan eser
	Resim 4	Katalog No 1’de açıklanan eser
LEVHA V	Resim 5	Katalog No 2’de açıklanan eser
	Resim 6	Katalog No 2’de açıklanan eser
	Resim 7	Katalog No 2’de açıklanan eser
	Resim 8	Katalog No 2’de açıklanan eser
	Resim 9	Katalog No 2’de açıklanan eser
LEVHA VI	Resim 10	Katalog No 3’de açıklanan eser
	Resim 11	Katalog No 3’de açıklanan eser
	Resim 12	Katalog No 3’de açıklanan eser
	Resim 13	Katalog No 3’de açıklanan eser
	Resim 14	Katalog No 3’de açıklanan eser
	Resim 15	Katalog No 3’de açıklanan eser
LEVHA VII	Resim 16	Katalog No 4’te açıklanan eser
	Resim 17	Katalog No 4’te açıklanan eser
	Resim 18	Katalog No 4’te açıklanan eser
	Resim 19	Katalog No 4’te açıklanan eser
	Resim 20	Katalog No 4’te açıklanan eser
	Resim 21	Katalog No 4’te açıklanan eser
LEVHA VIII	Resim 22	Katalog No 5’te açıklanan eser
	Resim 23	Katalog No 5’te açıklanan eser
	Resim 24	Katalog No 5’te açıklanan eser
	Resim 25	Katalog No 5’te açıklanan eser
LEVHA IX	Resim 26	Katalog No 6’da açıklanan eser
	Resim 27	Katalog No 6’da açıklanan eser

	Resim 28	Katalog No 6'da açıklanan eser
	Resim 29	Katalog No 6'da açıklanan eser
LEVHA X	Resim 30	Katalog No 7'de açıklanan eser
	Resim 31	Katalog No 7'de açıklanan eser
	Resim 32	Katalog No 7'de açıklanan eser
	Resim 33	Katalog No 7'te açıklanan eser
	Resim 34	Katalog No 7'te açıklanan eser
	Resim 35	Katalog No 7'te açıklanan eser
LEVHA XI	Resim 36	Katalog No 8'de açıklanan eser
	Resim 37	Katalog No 8'de açıklanan eser
	Resim 38	Katalog No 8'de açıklanan eser
	Resim 39	Katalog No 8'de açıklanan eser
	Resim 40	Katalog No 8'de açıklanan eser
LEVHA XII	Resim 41	Katalog No 9'da açıklanan eser
	Resim 42	Katalog No 9'da açıklanan eser
	Resim 43	Katalog No 9'da açıklanan eser
	Resim 44	Katalog No 9'da açıklanan eser
	Resim 45	Katalog No 9'da açıklanan eser
	Resim 46	Katalog No 9'da açıklanan eser
LEVHA XIII	Resim 47	Katalog No 10'da açıklanan eser
	Resim 48	Katalog No 10'da açıklanan eser
	Resim 49	Katalog No 10'da açıklanan eser
	Resim 50	Katalog No 10'da açıklanan eser
	Resim 51	Katalog No 10'da açıklanan eser
	Resim 52	Katalog No 10'da açıklanan eser
LEVHA XIV	Resim 53	Katalog No 11'de açıklanan eser
	Resim 54	Katalog No 11'de açıklanan eser
	Resim 55	Katalog No 11'de açıklanan eser
	Resim 56	Katalog No 11'de açıklanan eser
	Resim 57	Katalog No 11'de açıklanan eser
	Resim 58	Katalog No 11'de açıklanan eser
LEVHA XV	Resim 59	Katalog No 12'de açıklanan eser

	Resim 60	Katalog No 12’de açıklanan eser
	Resim 61	Katalog No 12’de açıklanan eser
	Resim 62	Katalog No 12’de açıklanan eser
	Resim 63	Katalog No 12’de açıklanan eser
	Resim 64	Katalog No 12’de açıklanan eser
LEVHA XVI	Resim 65	Katalog No 13’de açıklanan eser
	Resim 66	Katalog No 13’de açıklanan eser
	Resim 67	Katalog No 13’de açıklanan eser
	Resim 68	Katalog No 13’de açıklanan eser
LEVHA XVII	Resim 69	Katalog No 14’de açıklanan eser
	Resim 70	Katalog No 14’de açıklanan eser
	Resim 71	Katalog No 14’de açıklanan eser
	Resim 72	Katalog No 14’de açıklanan eser
	Resim 73	Katalog No 14’de açıklanan eser
LEVHA XVIII	Resim 74	Katalog No 15’de açıklanan eser
	Resim 75	Katalog No 15’de açıklanan eser
	Resim 76	Katalog No 15’de açıklanan eser
	Resim 77	Katalog No 15’de açıklanan eser
LEVHA XIX	Resim 78	Katalog No 16’de açıklanan eser
	Resim 79	Katalog No 16’de açıklanan eser
	Resim 80	Katalog No 16’de açıklanan eser
	Resim 81	Katalog No 16’de açıklanan eser
LEVHA XX	Resim 82	Katalog No 17’de açıklanan eser
	Resim 83	Katalog No 17’de açıklanan eser
	Resim 84	Katalog No 17’de açıklanan eser
	Resim 85	Katalog No 17’de açıklanan eser
LEVHA XXI	Resim 86	Katalog No 18’de açıklanan eser
	Resim 87	Katalog No 18’de açıklanan eser
	Resim 88	Katalog No 18’de açıklanan eser
	Resim 89	Katalog No 18’de açıklanan eser
	Resim 90	Katalog No 18’de açıklanan eser
LEVHA XXII	Resim 91	Katalog No 19’de açıklanan eser

	Resim 92	Katalog No 19'de açıklanan eser
	Resim 93	Katalog No 19'de açıklanan eser
	Resim 94	Katalog No 19'de açıklanan eser
	Resim 95	Katalog No 19'de açıklanan eser
	Resim 96	Katalog No 19'de açıklanan eser
LEVHA XXIII	Resim 97	Katalog No 20'de açıklanan eser
	Resim 98	Katalog No 20'de açıklanan eser
	Resim 99	Katalog No 20'de açıklanan eser
	Resim 100	Katalog No 20'de açıklanan eser
LEVHA XXIV	Resim 101	Katalog No 21'de açıklanan eser
	Resim 102	Katalog No 21'de açıklanan eser
	Resim 103	Katalog No 21'de açıklanan eser
LEVHA XXV	Resim 104	Katalog No 22'de açıklanan eser
	Resim 105	Katalog No 22'de açıklanan eser
	Resim 106	Katalog No 22'de açıklanan eser
	Resim 107	Katalog No 22'de açıklanan eser
LEVHA XVI	Resim 108	Katalog No 23'de açıklanan eser
	Resim 109	Katalog No 23'de açıklanan eser
	Resim 110	Katalog No 24'de açıklanan eser
	Resim 111	Katalog No 24'de açıklanan eser
	Resim 112	Katalog No 25'de açıklanan eser
	Resim 113	Katalog No 25'de açıklanan eser
LEVHA XVII	Resim 114	Katalog No 26'de açıklanan eser
	Resim 115	Katalog No 26'de açıklanan eser
	Resim 116	Katalog No 26'de açıklanan eser
	Resim 117	Katalog No 26'de açıklanan eser
	Resim 118	Katalog No 27'de açıklanan eser
	Resim 119	Katalog No 27'de açıklanan eser
	Resim 120	Katalog No 27'de açıklanan eser
	Resim 121	Katalog No 27'de açıklanan eser
LEVHA XXVIII	Resim 122	Katalog No 28'de açıklanan eser
	Resim 123	Katalog No 28'de açıklanan eser

	Resim 124	Katalog No 28'de açıklanan eser
	Resim 125	Katalog No 28'de açıklanan eser
	Resim 126	Katalog No 28'de açıklanan eser
LEVHA XXIX	Resim 127	Katalog No 29'da açıklanan eser
	Resim 128	Katalog No 29'da açıklanan eser
	Resim 129	Katalog No 30'da açıklanan eser
	Resim 130	Katalog No 30'da açıklanan eser
	Resim 131	Katalog No 30'da açıklanan eser
LEVHA XXX	Resim 132	Katalog No 31'de açıklanan eser
	Resim 133	Katalog No 31'de açıklanan eser
	Resim 134	Katalog No 31'de açıklanan eser
	Resim 135	Katalog No 31'de açıklanan eser
	Resim 136	Katalog No 32'de açıklanan eser
	Resim 137	Katalog No 32'de açıklanan eser
LEVHA XXXI	Resim 138	Katalog No 33'de açıklanan eser
	Resim 139	Katalog No 33'de açıklanan eser
	Resim 140	Katalog No 34'de açıklanan eser
	Resim 141	Katalog No 34'de açıklanan eser
	Resim 142	Katalog No 34'de açıklanan eser
	Resim 143	Katalog No 34'de açıklanan eser
	Resim 144	Katalog No 34'de açıklanan eser
	Resim 145	Katalog No 34'de açıklanan eser
LEVHA XXXII	Resim 146	Katalog No 35'de açıklanan eser
	Resim 147	Katalog No 35'de açıklanan eser
	Resim 148	Katalog No 35'de açıklanan eser
	Resim 149	Katalog No 35'de açıklanan eser
	Resim 150	Katalog No 36'de açıklanan eser
	Resim 151	Katalog No 36'de açıklanan eser
	Resim 152	Katalog No 36'de açıklanan eser
LEVHA XXXIII	Resim 153	Katalog No 37'de açıklanan eser
	Resim 154	Katalog No 37'de açıklanan eser
	Resim 155	Katalog No 37'de açıklanan eser

	Resim 156	Katalog No 38'de açıklanan eser
	Resim 157	Katalog No 38'de açıklanan eser
LEVHA XXXIV	Resim 158	Katalog No 39'de açıklanan eser
	Resim 159	Katalog No 39'de açıklanan eser
	Resim 160	Katalog No 39'de açıklanan eser
	Resim 161	Katalog No 39'de açıklanan eser
	Resim 162	Katalog No 40'de açıklanan eser
	Resim 163	Katalog No 40'de açıklanan eser
	Resim 164	Katalog No 40'de açıklanan eser
	Resim 165	Katalog No 40'de açıklanan eser
LEVHA XXXV	Resim 166	Katalog No 41'de açıklanan eser
	Resim 167	Katalog No 41'de açıklanan eser
	Resim 168	Katalog No 42'de açıklanan eser
	Resim 169	Katalog No 42'de açıklanan eser
	Resim 170	Katalog No 42'de açıklanan eser
	Resim 171	Katalog No 42'de açıklanan eser
	Resim 172	Katalog No 42'de açıklanan eser

GİRİŞ

İ.Ö. 3. binden itibaren Bayraklı'da bir tepe üzerinde varlığını sürdüren Smyrna, Hellenistik dönemin başında çağdaşı pek çok kent gibi çeşitli nedenlerle yer değiştirmiş ve İzmir Körfezi'nin güney kıyısında, Pagos (Kadifekale) eteklerinde yeniden kurulmuştur. İ.S. 2. yüzyılda yaşamış coğrafyacı ve gezgin Pausanias "Periegesis tes Hellados" (Yunanistan'ın Tasviri) adlı eserinde kentin yeniden kuruluşunu İskender'e dayandırmaktadır:

*"Philippos oğlu İskender şimdiki kenti uykusunda gördüğü bir düş yüzünden kurdu. Söylendiğine göre İskender Pagos eteklerinde avlanmaktayken Nemesisler Tapınağı'na gelmiş; tapınağın önünde bir kaynak ve kaynağın suyunda büyümüş bir çınar ağacı varmış. Çınar ağacının altında uykuya daldığı sırada Nemesisler ona görünerek burada bir kent kurmasını ve Smyrna halkını buraya getirmesini söylediler. Smyrnalıları Klaros'a elçiler göndererek tanrının (Apollon) bu durum hakkında fikrini sorarlar. Tanrı onlara şu kehanette bulunur: Kutsal Meles'in ötesinde oturacak olanlar eskisine göre üç – dört kat mutlu olacaklardır. Bunun üzerine Smyrnalıları seve seve bu yere taşınmışlardır."*¹

Antik dönemde kentlerin, kökenlerini bir kahraman veya efsaneye dayandırma geleneği vardır. Pausanias'ın anlattığı bu efsanenin altında, Smyrnalıların kentlerinin kökenini Büyük İskender gibi önemli bir tarihi şahsiyete bağlama istekleri yatıyor olmalıdır. Bunun yanında Smyrna Agorası'nda yapılan çeşitli sondajlardan elde edilen veriler kentin İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarından itibaren iskan edilemeye başladığını doğrulamaktadır.²

Pausanias'ın aktardığı efsanede kenti kuran kişi Büyük İskender olarak gösterilse de kralın vakitsizliğinden dolayı bunun imkansız olduğu açıktır. İ.Ö. 1. yüzyılda Anadolu'yu gezmiş olan coğrafyacı Strabon ise kentin yeniden kuruluşuna Antigonos tarafından başlandığını ardından da Lysimakhos'un bu görevi sürdürdüğünü açıkça belirtmektedir: "Smyrna, Lydialılar tarafından yerle bir edildikten sonra halkı 400 yıl kadar köylerde yaşamaya devam ettiler, bunlar, önce Antigonos daha sonra da Lysimakhos tarafından bir kente toplu

¹ Pausanias, **The Description of Greece, VII 5**, (Volume 2), çev: Thomas Taylor, Harvard College Library, Londra, 1824, s.158.

² Akın Ersoy, "2007 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı", **KST 30/2**, Ankara, 2008, s.36.

olarak yerleştirildiler.”³ Kentin yer değiştirmesi kuşkusuz belirli bir zaman dilimi içersinde gerçekleşmiş olmalıdır.

Hellenistik ve Roma dönemlerinde kent, mükemmel konumu sayesinde kısa zamanda gelişmiş ve Anadolu’nun önemli kentlerinden biri haline gelmiştir. Strabon kenti, “şimdiki kentlerin en guzelidir” şeklinde tanımlamaktadır.⁴ Gerçekten de gerek sahip olduğu liman olanakları gerekse art ülkesinin zenginliği ile İzmir günümüze kadar önemini korumuş ve tarih boyunca varlığını hep surdrmuştr.

Roma döneminde yoğun yapılaşma faaliyetlerinin surdrldğ kent pek çok kez depremler ile sarsılmıştır. Bunların arasında en yıkıcı olanı İ.S. 178 yılında gerçekleşmiştir. Bu depremin etkilerini Smyrna’da yaşayan hatip Aelius Aristides’in dönemin imparatoru Marcus Aurelius’a yazdığı mektuplardan öğrenmekteyiz. Bu depremden sonra kent, imparatorun yaptığı yardımlar ile hızlı bir tamirat süreci geçirmiştir. Kentin günümüze en iyi ulaşabilmiş unsurlarından Agora’da bugün görülen kalıntılar bu hızlı restorasyon sürecinin ürünleridir.⁵

Smyrna’nın yüzyıllar boyunca aynı alanda yerleşim görmesi Hellenistik ve Roma dönemi kenti ile ilgili arkeolojik verilerin zamanla yok olmasına, zarar görmesine, bazen de modern kent içerisinde sıkışıp kalmasına neden olmuştur. Ancak kentin zenginliği tüm bu olumsuzluklara rağmen kendini göstermekte ve devam etmekte olan araştırmalar her geçen gün yeni bilgiler elde edilmesini sağlamaktadır.

Smyrna antik kentinde çeşitli dönemlerde bulunan figürinler kentin zenginliğini ortaya koyan eser gruplarından yalnızca biridir. Bugün gelinen noktada Smyrna’da halen bir pişmiş toprak figürin atölyesi tespit edilmemiş olsa da dünyanın pek çok farklı müzesinde bulunan yüzlerce figürin ve çeşitli figürin kalıpları kentte büyük ölülerde üretim yapıldığını göstermektedir. Kentte ele geçen figürinlerin belirli teknik ve stilistik öğelere sahip olmaları da bir atölyenin varlığını kanıtlayan önemli verilerdir.

---

³ Strabon, **Geographika – Antik Anadolu Coğrafyası, XIV I 37**, ev: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993, s. 165; Ersin Doğer, **İzmir’in Smyrna’sı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.93.

⁴ Strabon, **XIV, I, 37**, s. 165.

⁵ Cecil John Cadoux, **İlkçağ’da İzmir**, ev: Bilge Umar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.361-364.

Pek çok farklı müzede sergilenmekte olan Smyrna figürinlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında kentin çeşitli yerlerinde bulunarak, tarihin her döneminde önemli bir liman olarak bilinen Smyrna limanından dünyanın değişik yerlerine dağıldığı bilinmektedir. Bunun yanında bu dönemde figürinler birer sanat eseri olarak görüldüklerinden oldukça rağbet görmüş ancak buluntu yerleri çoğu zaman karanlıkta kalmıştır. Bu açıdan bir pişmiş toprak üretim merkezi olarak Smyrna, kimi uzun süredir devam eden kimi ise daha kısa zaman dilimlerinde gerçekleşen sistemli arkeolojik kazıların yürütüldüğü Pergamon, Priene, Myrina, Kyme, Atina ve Tanagra gibi merkezlere göre daha şanssızdır. Zira bu kentlerin çoğunda atölyeler bulunarak buradaki üretim ile ilgili çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Ancak Smyrna figürinleri bu açıdan eksik kalmış, kentte üretildiği bilinen figürinler şimdiye kadar hep teknik ve stilistik açıdan değerlendirilebilmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında incelenen eserler ise kentte arkeolojik kazılar ile tespit edilen ilk figürin örnekleridir. Bu eserlerin araştırılması, 2007 yılından itibaren Dokuz Eylül Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında sürdürülen sistemli arkeolojik kazı çalışmalarında tespit edilen veya ileriki yıllarda tespit edilecek figürinlerin araştırılması için ilk adım olacaktır. Bu sistemli arkeolojik çalışmaların Smyrna'da pişmiş toprak figürin üretimi hakkında önemli noktaları aydınlatarak pek çok araştırmacının ilgisini çekmesi beklenmekte ve bu bağlamda Smyrna'nın bu alandaki zenginliğini bir kez daha ortaya koyması umut edilmektedir.

Tez kapsamında incelenen 42 adet figürin ve figürin parçası 1930'lu yıllardan itibaren çeşitli dönemlerde kentin iki önemli arkeolojik noktasından – Agora ve Kadifekale'den - ele geçen eserlerdir. 2007 yılında başlayan ve halen devam eden Smyrna antik kenti kazılarında farklı sektörlerde başka pek çok pişmiş toprak figürin parçası bulunmuştur ancak her sektörün malzemesinin, konteksti dikkate alınarak ayrı çalışmalar şeklinde değerlendirilmesinin daha doğru bir yaklaşım olduğu düşünüldüğünden söz konusu eserler bu tezin kapsamına alınmamıştır.

Çalışmada öncelikle Smyrna üretimi figürinler üzerinde bugüne kadar yapılan çalışmalar ve sonuçlarına kısaca değinilmiştir. Bu genel bilgiler bizim inceleyeceğimiz eserlerin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Daha sonra ise büyük çoğunluğu İzmir Müzesi'nde bir kısmı ise Smyrna antik kenti kazı deposunda korunmakta olan eserler üzerinde çeşitli zamanlarda çalışılmış, figürinler farklı açılardan fotoğraflanarak çalışma içerisinde bahsedilen gözlemlerin görsel açıdan da izlenebilmesi amaçlanmıştır.

Bu gözlem ve incelemelerin sonucunda 42 adet eser, sırasıyla buluntu yeri (varsa kontekst), teknik ve stilistik açılardan tek tek incelenmiş ve elde edilen bilgiler ışığında eserlerin üretildiği tarih, anlamları ve işlevleri ile ilgili görüşler sunulmuştur. Bunun yanında her eser için ayrıntılı tanımların yapıldığı ve eserler ilgili detaylı verilerin belirtildiği bir katalog hazırlanmıştır.

Bu tez ve elde edilen sonuçlar, bu konuda daha önce yapılmış olan kapsamlı araştırmaların yanında elbette ki mütevazı bir çalışmadır. Ancak elde edilen bazı sonuçların konu ile ilgili önemli noktalar olduğu düşünülmekte olup malzeme üzerinde gelecekte yapılacak araştırmalar için faydalı olması umut edilmektedir.

1. HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMLERİNDE SMYRNA'DA PIŞMIŞ TOPRAK FİGÜRİN ÜRETİMİ VE SMYRNA ÜRETİMİ FİGÜRİNLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Hellenistik ve Roma dönemlerinde Smyrna, hemen yakınındaki Myrina, Pergamon, Priene ile daha uzaktaki Tarsus, Atina ve Tanagra atölyeleri gibi antik dünyanın önemli pişmiş toprak figürin üretim merkezlerinden biriydi. Kentin, Pagos eteklerine taşınmadan önce bulunduğu Bayraklı Höyüğü'nde 1948 yılında Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından başlatılan ve günümüzde Prof. Dr. Meral Akurgal tarafından sürdürülen kazılarda, özellikle İ.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen Athena Tapınağı ve çevresinde bulunan Yakın Doğu, Mısır ve Girit etkili ithal pişmiş toprak figürin parçalarının yanında Ion üslubunda eserlerin de bulunması bu tarihten itibaren kentte bir pişmiş toprak üretiminin var olabileceğini düşündürmekte ise de bu durumu kanıtlayan kesin bir veri henüz yoktur. Ion üslubundaki bu eserler Ekrem Akurgal'ın da belirttiği gibi Smyrna'da ya da başka bir Ion kentinde üretilmiş olabilir.⁶

Bunun yanında Hellenistik dönemin başında yeni yerinde tekrar kurulduktan sonra Smyrna'da üretilen figürinler ve kalıpları, henüz kentte arkeolojik olarak bir atölye tespit edilmemiş olsa da dönemin diğer ünlü pişmiş toprak üretim merkezlerinden gerek teknik gerekse stil özellikleri bakımından hiç de geri kalmayan önemli bir merkezin varlığını işaret etmektedirler.

Antik dönemden itibaren gerek konumu gerekse art ülkesinin zenginliği ile önemli bir liman kenti olan Smyrna'da 17 – 19. yüzyıllar arasında önemli boyutlarda eski eser ticareti yapıldığı bilinmektedir. Dünyadaki en geniş Smyrna koleksiyonuna sahip müzelerden Paris'teki Musée du Louvre Yunan Etrüsk ve Roma Eserleri Bölümü konservasyon şefi Jean – Luc Martinez Musée du Louvre'da Smyrna'dan gelen her türden yaklaşık 1400 civarında eser bulunduğunu ancak bunlardan bir kısmının Avrupa kentlerindeki çeşitli koleksiyonlara dönemin önemli liman kenti

---

⁶ Ekrem Akurgal, **Eski İzmir I Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, ss.92–93, Levha 130, 131, 132.

Smyrna'dan nakledildiği veya buradan satın alındığı halde bu kente ait olmadıklarını söylemektedir.⁷

Kentteki eski eser ticaretinden belki de en çok etkilenenler plastik eserlerdir. Dönemin sanatsal anlayışı göz önüne alındığında Avrupalı koleksiyonerlerin en çok ilgisini çeken eserlerin bunlar olması şaşırtıcı değildir. Bu grup içerisinde pişmiş toprak figürinler hem çok sayıda bulunmaları hem de kolay taşınabilir olmaları nedeniyle rağbet görmüş olmalıdır. Bugün Avrupa ve Amerika'nın pek çok müzesinde birçok Anadolu kökenli pişmiş toprak figürin sergilenmektedir.

Smyrna'dan satın alınan veya nakledilen figürinler arasında hangilerinin bu kentte üretildiğine dair sınıflandırma çalışmaları 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Bu dönemde Anadolu'nun farklı yerlerinde arkeolojik kazılar yürüten pek çok Avrupalı arkeologdan Myrina'daki kazıları gerçekleştiren Salomon Reinach, Smyrna figürinleri üzerine yazdığı makalesinde, daha o dönemde bile Smyrna'nın çeşitli noktalarında fakat en çok Pagos (Kadifekale) civarında kaçak kazılar yapıldığını, bu şekilde mezarların talan edildiğini, kazıcıların değerli eşyaları alarak figürin ve seramik gibi daha az maddi değeri olan buluntuları toprakla birlikte attıklarını anlatmaktadır. Bu nedenle Smyrna figürinlerinin nadiren tüm ya da tümlenebilen şekilde bulunduğunu da sözlerine eklemektedir.⁸

Reinach'ın, Smyrna'da ortaya çıkarılan ve çeşitli Avrupa ve Amerika koleksiyonlarında bulunan figürinlerin mezarlardan geldiği fikrine, uzun yıllar bu eserler üzerinde çalışmış Musée du Louvre'un konservatörü Simone Besques karşı çıkar. Louvre'a yüzlerce Smyrna figürini bağışlayan ve 19. yüzyılda demiryolu mühendisi olarak İzmir'e gelen Paul Gaudin'in haritasında, figürinlerin buluntu yerleri olarak kentin daha çok kutsal ve kamusal alanlarının bulunduğu düşünülen Pagos (Kadifekale) ile Değirmentepe'yi işaretlemesini ve Korinth, Atina, Delos, Priene gibi merkezler ile karşılaştırıldığında bu figürinlerin daha çok kutsal alanlardan, konutlardan ve pişmiş toprak figürin atölyelerinden geldiğinin

---

⁷ Jean-Luc Martinez, "Louvre'da İzmir : Louvre Müzesi'nde korunmakta olan Smyrna Eserleri Hakkında Bir Yazı" **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi Sergi Katalogu**, çev: Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, s.14.

⁸ Salomon Reinach, "Les terres cuites de Smyrne et la Statuaire du IVème Siècle", **Mélanges Graux**, Ernest Thorin Publications, Paris, 1884, s.146.

anlaşılmasını Besques bu görüşünün nedenleri arasında gösterir.⁹ Yine geniş bir Smyrna koleksiyonuna sahip Leiden National Museum of Antiquities konservatörlerinden P.G. Leyenaar Plaiser de bu konuda Besques'i destekleyerek bu eserlerin kutsal alanlardan ve konutlardan çıkarıldığını belirtmektedir.¹⁰

Gerçekten de Paris, Brüksel, Cenevre, Kopphenag, Leiden, İstanbul, Londra, Madrid ve Oxford gibi kentlerde çeşitli müzelerde yüzlercesi bulunan Smyrna figürinleri genellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde kaçak kazılar ile ortaya çıkarılmış ve satın alma yolu ile önce koleksiyonerlerin daha sonra ise yine satın alma veya bağış yolu ile müzelerin koleksiyonlarına girmiş olduklarından buluntu yerleri kesin olarak bilinmemektedir. Kontekstleri ve buluntu grupları bilinmeyen bu eserler bugüne dek hep teknik ve stilistik açıdan değerlendirilmiş ve tarihlenmeye çalışılmıştır.

Smyrna üretimi figürinler ile ilgili ilk teknik ve stilistik değerlendirme, eserleri ilk kez sınıflandırmaya çalışan S. Reinach tarafından yapılmıştır. Reinach, tümü Pagos'ta bulunan bir koleksiyon üzerinde yaptığı incelemelerle Smyrna üretimi pişmiş toprak figürinler için hem teknik bir sınıflandırma oluşturmuş hem de Smyrnalı ustaların etkilendiği stilistik akımlara değinmiştir.¹¹

Reinach, Pagos'ta bulunan eserleri teknik olarak üç bölüme ayırır. İlk bölüme dahil ettiği eserler, parlak mikalı koyu renk kil ile üretilmiş, hamurun ortasında siyah bir öze ve çok sert bir yüzeye sahip olup çok iyi pişirilmişlerdir. Reinach, bu eserlerin yüzeyinde süslemelerde, giysi kıvrımlarında bazen de tüm vücuda yayılmış şekilde altın yaldız izleri gözlemlemiş ve daha sonraki araştırmacılar tarafından da çok kabul edilen bir görüşle bu eserlerin küçük bronz heykellerin taklitleri olduğunu hatta işlenişteki özelliklerin bronz işlemesi ile benzeşmesi nedeniyle kalıplarının küçük bronz heykelciklerden çıkarıldıkları sonucuna varmıştır. Arka kısımların ön yüzler kadar özenli işlenmesi, çağdaşı hemen hemen tüm pişmiş toprak eserlerde görülen buhar deliklerinin, çoğu Smyrna figürininde görülmemesi ve altın yaldız dışında yüzeyde çok renkliliğin (polikromi) kullanılmaması Reinach'ın ilk grup için

---

⁹ Simone Besques, **Musée National du Louvre Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecques, Etrusques et Romaines III Epoques hellénistique et romaine – Grece et Asie Mineure**, Editions des Musées Nationaux, Paris, 1972, s.155.

¹⁰ Paula G. Leyenaar Plaiser, "Smyrne et La Sculpture Hellenistique", **Les Dossiers/Histoire et Archéologie**, Sayı: 81, 1984, s.70. (Smyrne)

¹¹ Reinach, ss.146 – 158.

belirttiği diğer teknik özelliklerdir. İkinci grupta bulunan eserlerin teknik özellikleri ise ilk gruptakinden daha açık renkte, bu kez grimsi bir öze sahip olmaları ve birinci gruptan daha az sert, daha az pişmiş, katkı maddeli, parlak mikalı, açık veya sarımsı kırmızı kilden üretilmiş olmaları olarak açıklanmıştır. Tipolojik olarak ilk grupta oldukça az görülen kadın betimlerinin ikinci grubun hakim figürü olması da belirtilen özellikler arasındadır. Bu iki grubun hakim olduğu malzemenin içerisinde Reinach tarafından oldukça az sayı ile temsil edildiği bildirilen üçüncü bir grup ise sırlı figürin parçalarıdır.¹²

Özellikle Atina Agorası ve Troya figürinleri ile ilgili yaptığı çalışmalar ile tanınan Dorothy Burr Thompson 1963 yılında yayınladığı “Troy The Terracotta Figurines of The Hellenistic Period” adlı eserinde belli başlı atölyelerin teknik özelliklerinden bahsederken Smyrna üretimlerine de kısaca değinmiştir. Burr Thompson açık kırmızıdan kırmızımsı kahverengiye giden renkte kilden, mükemmel bir işçilikle çoğu zaman heykeltıraşlık üslubuyla üretilen figürinlerin Smyrna civarında üretildiğinin söylendiğini ve bu figürinlerin herhangi bir koleksiyonda kolayca göze çarpacak kadar farklı olduklarını söyler.¹³

Yukarıda da belirttiğimiz gibi en geniş Smyrna koleksiyonuna sahip olan Musée du Louvre’da uzun yıllar çalışan Simone Besques, “Musée National du Louvre Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecques, Etrusques et Romaines” serisinin 1972 yılında basılan, Yunanistan, adalar ve Anadolu’dan tüm Hellenistik ve Roma dönemi figürinlerinin yer aldığı üçüncü cildinin Smyrna figürinlerine ayırdığı bölümünde bu eserlerin teknik özelliklerine de değinmiştir. Araştırmacı, Smyrna figürinlerinin sarımsı bejden sarımsı kırmızıya giden renk skalasına sahip, bölgenin kil özelliklerinden kaynaklanan parlak mikalı bir hamurla ve oldukça iyi bir işçilikle üretildiğini söyler. Ayrıca iyi pişmiş ve sert bir yüzeye sahip olduklarını, arka yüzlerin de ön yüzler kadar iyi işlendiğini, eserlerin fırınlanmadan önce ince alet ile düzeltildiklerini, çok renkli boya bezemeden ziyade yüzeylerin altın yaldızla kaplandığını da ekleyerek Reinach’ın gözlemlerini doğrulamaktadır. Ancak Reinach’ın aksine buhar deliği olmayan hemen

---

¹² Reinach, ss.146 – 148.

¹³ Dorothy Burr-Thompson, **Troy The Terracotta Figurines of The Hellenistic Period Supplementary Monograph 3**, Princeton University Press, 1963, s.14. (Troy)

hemen hiçbir parça olmadığını ancak çoğu eserde bunların oldukça küçük yapılarak veya daha sonra tıkanarak gizlendiğini belirtmektedir.¹⁴

Leiden National Museum of Antiquities konservatörü Paula G. Leyenaar - Plaiser ise sarımsı kahverengi veya sarımsı turuncu renklerde ve mikalı hamurlu, ortasında gri bir öz bulunan, parlak yüzeyli bu figürinlerin pek çok kalıp kullanılarak üretildiklerini, farklı kalıplardan çıkan parçaların özenle birleştirildiğini, kalıp birleşim yerlerinin ince alet ile düzeltildiğini söylemektedir. Bunun yanında buhar deliklerinin daha sonradan kapatıldığı ve eserin pişirilmeden önce ince alet ile düzeltildiği konusunda Besques'e katılmakta ve bazı eserlerin yüzeylerinde, altın yaldıza fon oluşturmak için sarımsı kırmızı tonda bir astar bulunduğuna dikkat çekmektedir.¹⁵

Smyrna figürinleri içerisinde az miktarda parça ile temsil edilen ve oldukça ilginç olan bir buluntu grubu da genellikle İ.Ö. 1. yüzyıl ile İ.S. 1. yüzyıl arasına tarihlenen sırlı figürin parçalarıdır. Smyrna'da sırlı seramik veya figürin üreten bir atölyenin var olup olmadığı bilinmemektedir. Bu konuda en çok buluntuyu veren merkez olan Tarsus dışında son yıllardaki kazılarda Perge ve Mtylene'de de İ.Ö. 1. yüzyıl ile İ.S. 1 yüzyıl arasına tarihlenen üretim merkezleri bulunmuştur. Kyme'de bulunan ve Mytilene'de üretildiği düşünülen bir Nike heykeli ile Smyrna üretimi eserler üzerinde yapılan analizlerde Kyme Nike'si ile Smyrna figürinlerinin sırlarındaki kurşun oranlarının farklı olduğu ortaya çıkmış böylece Smyrna'nın sırlı eserleri en muhtemel merkez olan Mytilene'den ithal etmediği anlaşılmıştır. Bu durum kentte ya da yakınlarında bu dönemde sırlı seramik ve figürin üreten bir merkez olduğunu düşündürmüştür. Ancak bu konu, üretime ilişkin daha fazla buluntu veya bir atölyenin henüz bulunmamış olması nedeniyle hala açıklığa kavuşmamıştır. Yıldızlı figürinler gibi sırlı eserler de gümüş veya bronz gibi değerli metallere yapılan eşyaları alamayan daha mütevazı kitlelere hitap ediyor olmalıdır.¹⁶

Smyrna üretimi figürinlerin stilistik özellikleri söz konusu olduğunda bu konuda çalışan tüm araştırmacıların istisnasız kabul ettikleri en önemli görüş

---

¹⁴ Besques, s.155.

¹⁵ Leyenaar Plaiser Smyrne, s.70.

¹⁶ Isabelle Hasselin – Roux, "Sırlı Seramik ve Pişmiş Toprak Eserler: Smyrna bir üretim merkezi miydi?" **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi Sergi Katalogu**, çev: Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, s. 67.(Sırlı Figürin)

bunların büyük heykelleri hem konu hem de işleniş olarak taklit eden eserler olduklarıdır. Klasik dönemin önemli sanatçılarının ürettikleri heykel tipleri özellikle de erkek betimleri Smyrna'lı pişmiş toprak figürin sanatçılarının en çok kullandığı konular arasındadır. Smyrna figürinlerinde öne çıkan ikinci grup ise bazı araştırmacıların grotesk bazılarının ise realist olarak adlandırdıkları figürlerdir. Yine bu konuda çalışan tüm araştırmacılar bunların, bir tıp okuluna ve Agamemnon Kaplıcaları olarak bilinen şifalı su kaynaklarına sahip olan kente iyileşmek umudu ile gelen, çeşitli fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkları olan kişilerin betimleri oldukları konusunda hemfikirdir. Smyrna üretimi figürinlerde en az kullanılan tip ise günlük hayata dair betimlerdir.¹⁷

Büyük mermer veya bronz heykellerin taklitleri olarak üretilen figürinlerde pek çok ünlü sanatçının ama özellikle de Lysippos'un hem konu hem de betimleme olarak etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Reinach Smyrna'lı ustaların neden özellikle Lysippos'tan etkilendiklerini tarihsel süreci de göz önüne alarak şu şekilde açıklamıştır:

“İskender'in ölümünden sonra Antigonos kenti eskisinin 20 stadia güney batısında tekrar inşa ettirmiş ve mükemmel konumu sayesinde kent kısa zamanda gelişmiştir. Bu dönemde Lysippos'un eserleri tüm Yunan dünyasını doldurmaktadır. Lysippos bu dönemin favori heykeltıraşı, Büyük İskender'in portecisiydi. Ölümünden sonra da oğulları ve öğrencileri Lysippos'un geleneğini sürdürdüler. (...) Bu dönemde yeniden kurulan Smyrna'lı koroplastların, Tanagra'lı meslektaşları gibi yüzyıllardır süre gelen, sanatın genel kavramlarının değişmesiyle küçük değişiklikler yaparak kullanabilecekleri bir gelenekleri yoktu dolayısıyla da sanatçılar dönemin bu ünlü heykeltıraşından esinlenmişlerdir.”¹⁸

Reinach'ın bu konuda yaptığı açıklama Bayraklı'daki eski kentte bir pişmiş toprak figürin üretimi olmadığı kabul edilirse mantıklıdır. Bununla birlikte Athena tapınağı ve çevresinde bulunmuş olan ve İ.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen eserleri üreten bir atölye varsa bile kentin Alyattes ve ardından Pers saldırıları ile güçsüzleştiği ve eski parlak zamanını geride bıraktığı günlerde üretim kesintiye uğramış olacağından yine erken dönemden gelen bir geleneği olmayacaktır; zaten Klasik dönemde Smyrna'nın adı bir üretim merkezi olarak anılmaz. Bu bağlamda düşünüldüğünde yeni kentin yeni koroplastlarının dönemin heykeltıraşlık sanatına yönelmeleri normaldir.

---

¹⁷ Besques, s.155.

¹⁸ Reinach ss.157 – 158.

Lysippos erken Hellenistik devir heykel sanatında kendinden önceki geleneğe pek çok yenilik getiren bir sanatçıdır. Onun dönemine kadar hep iki boyutlu düşünülmüş olan heykeller artık her açıdan seyredilebilecek şekilde üç boyutlu olarak şekillendirilmişlerdir. Heykellerin arkası da ön ve yan yüzler kadar iyi işlenmeye başlanmıştır. Lysippos kendine ait bir canon anlayışı yaratarak vücutları daha uzun göstermiş, Polykleitos'un 1/8 olan baş/gövde oranını 1/9 olarak yeniden belirlemiştir. Bir Lysippos heykelinin yüzü de belirli karakteristik özelliklere sahiptir. Keskin hatlara sahip oval yüz, kaş kemerlerinin burun çatı ile birleştiği bölümün keskinliği, kaş kemerlerinin altında derine gömülmüş küçük gözler, ince uzun bir burun, hafifçe aralık ağız bu heykeltıraşın betimlerindeki önemli özelliklerdir.¹⁹

Smyrna koroplastlarının eserlerinde bu özellikler sıkça kullanılmıştır ancak Lysippos'tan etkilenilen bir başka önemli nokta ise konulardır. Lysippos'un Herakles Farnase, Herakles Epitrapezios, Okunu Geren Eros ve Apoksyomenos tipleri Smyrna'da üretilen pek çok figürine konu olmuştur. Bunun dışında pek çok örnek de işleniş açısından Lysippos etkileri ile şekillendirilmiştir.²⁰

Smyrnalı koroplastları en çok etkileyen heykeltıraş Lysippos olsa da bu atölye Klasik ve Hellenistik dönemlere ait pek çok başka heykeli de kile başarılı bir şekilde aktarmıştır. Bunların arasında en başarılı örnekler olan Polykleitos'un Diadoumenos ve Doryphoros heykellerinin nerdeyse her detayı kopyalanmış pişmiş toprak örnekleri New York Metropolitan Museum, Musée du Louvre ve Kopenhag Glyptotek Ny Carlsberg'de korunmaktadır.²¹ Bunun yanında pek çok eserde Phidias, Praksiteles ve Skopas'ın da etkilerine rastlanmaktadır.²²

Smyrna atölyelerinde kullanılan ikinci grup ise realist figürinler olarak adlandırılan eserlerdir. Bunların arasında başı çeken tipler fizyolojik veya psikolojik bozuklukları olan betimlerdir. Bu tipin örneklerine Smyrna gibi bir tıp okulu bulunan İskenderiye'de rastlamaktayız.²³ Bunların genellikle kente gelen ve gerek Asklepios kültü ve tıp okulundan gerekse şifalı sulardan medet uman hastalar oldukları kabul

---

¹⁹ Margarete Bieber, **The Sculpture of Hellenistic Age**, Columbia University Press, New York, 1955, s.32.

²⁰ Leyenaar Plaiser, Smyrne, ss. 73 – 75.

²¹ Leyenaar Plaiser, Smyrne, ss. 70 – 73; Hasselin – Roux ss. 53 – 54.

²² Isabelle Hasselin – Roux, “ Pişmiş Toprak Figürin Atölyeleri”, **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi Sergi Kataloğu**, çev: Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006,s.49. (Figürin Atölyeleri)

²³ Hasselin – Roux, Figürin Atölyeleri, s.49.

edilmektedir.²⁴ Pek çok müzenin koleksiyonunda bulunan Smyrna kökenli patolojik tipler incelendiğinde en çok omurga bozuklukları, yüz anomalileri, obezite veya zafiyet belirtilerinin işlendiği görülmektedir.

Realist gruba dahil olan eserler arasında çeşitli etnik tipler de mevcuttur. Bunlar Smyrna'nın kozmopolit bir liman kenti olmasına ve antik dünyanın her yerinden kente, farklı etnik kökenlere sahip insanların çeşitli nedenlerle geldiğine vurgu yapan eserleridir.²⁵

---

²⁴ Leyenaar Plaiser, Smyrne, ss. 73 – 75.

²⁵ Hasselin – Roux, ss. 31,36 -37.

2. BULUNTU YERİ VE KONTEKST AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Smyrna’da bulunan pişmiş toprak figürinlerin ortaya çıkarıldıkları buluntu yerleri pek çok kaynakta konu edilmektedir. Birinci bölümde değindiğimiz gibi çeşitli Avrupa ve Amerika müzelerinde korunmakta olan Smyrna eserlerinin buluntu yerleri için farklı öneriler olsa da bunların hemen hemen hepsi neredeyse yüz yılı aşkın bir süre önce ortaya çıkarılmış olduklarından buluntu yerleri ve durumları ile ilgili veriler ya yetersizdir ya da belgeleme yanlışları nedeniyle yanıltıcı olabilirler. Bu çalışmanın konusunu oluşturan figürinlerin büyük çoğunluğu kentin ilk kez bilimsel anlamda araştırılmaya başlandığı, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren aralıklarla sürdürülen arkeolojik kazılardan gelmektedir ve bu durum çalışmayı ilginç kılan önemli etkenlerdendir.

Her ne kadar eserlerin buluntu durumları ve kontekstleri ile ilgili veriler arkeolojik sistemlerin zaman içerisindeki gelişiminden kaynaklanan eksiklikler içerse de bu eserler, 18. ve 19. yüzyıllardaki gibi “görölmek ve beğenilmek” için değil “araştırılmak ve anlaşılmak” için ortaya çıkarılmıştır. Dolayısıyla bazı parçalar için önemli eksiklikler olmasına karşın daha önce sadece teknik ve stilistik açıdan yapılan incelemelerden farklı olarak bu çalışmada ilk kez Smyrna figürinleri buluntu yeri ve eğer veriler mevcutsa kontekste göre değerlendirilmiş; hatta teknik ve stilistik öğelerin net olmadığı kimi küçük parçalar için kontekst üzerinden tarihlendirme önerileri yapılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi çalışmaya konu olan eserler kentin en önemli arkeolojik kalıntıları olan Kadifekale ve Agora bölgelerinden ele geçmiştir. (Levha I - Şekil 1) Dolayısıyla bu iki alanın işlevi, mimari özellikleri ve bu alanlardan ele geçen malzemenin karakteri pişmiş toprak figürinlerin anlaşılması için de önemli ipuçları sağlayabilir. Eserlerin buluntu durumu ve kontekstleri ile ilgili bir değerlendirme yapmadan önce bu alanların genel anlamda incelenmesi yararlı olacaktır.

2.1. Kadifekale ve Agora’nın Kent İçindeki Yeri Ve Önemi

İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda kentin yeniden kurulacağı yer seçilirken Kadifekale’nin varlığı kuşkusuz en önemli etkenlerden biri olmuştur. Kadifekale veya

antik dönemdeki adıyla Pagos, Yeşildere Vadisi'nin batısında yükselen volkanik karakterli bir tepedir ve kentin ikinci kuruluşunda mükemmel bir akropolis oluşturmuştur.²⁶ Üst kısmının geniş bir düzlük olması, hem körfeze deniz yolu ile giriş çıkışları hem de iç bölgelerden kıyıya ulaşan karayollarını kontrol edebilecek stratejik bir noktada bulunması ve güney yamaçlarının dik uçurumlar oluşturarak savunma kolaylığı yaratması bu tepenin, kentin yeni akropolisi olarak seçilmesi için yeterliydi.²⁷ (Levha I- Şekil 1)

Kadifekale'in ilk inşası ve olası öncülleri ile ilgili kesin bilgilerimiz yoktur zira Kadifekale'de şimdiye kadar hiçbir sistemli arkeolojik çalışma yapılmamıştır. Cadoux eserini kaleme aldığı 1930'lu yıllarda Roma ve Bizans dönemi yapıtı bölümlerin aşağısında Hellenistik dönem duvar örgüsünün kalenin çevre duvarlarının özellikle batı ve kısmen de güneybatı yanında oldukça belirgin olduğundan bahsetmektedir.²⁸ Gerçekten de bugün çok küçük bir alanda izlenebilen bu duvar örgüsü, mevcut kalenin öncülünün kentin kuruluşu ile beraber inşa edildiğini göstermektedir. Kadifekale'de, tepenin stratejik konumu nedeniyle daha erken dönemlerde de en azından bir savunma yerleşkesinin bulunması gerektiği önerisi²⁹ ancak alanda gelecekte yapılacak sistemli kazılar ile aydınlatılabilir.

Pagos tepesinin (Kadifekale) kuzeyinde yumuşak bir eğimle denize doğru inen yamaçların ve yamaçların bitimindeki düzlüğün kentin diğer unsurlarının yerleştirilmesi için uygun olması ve bu düzlüğün deniz ile buluştuğu kıyının liman için elverişli olması kentin buraya taşınmasındaki ana nedenler olmalıdır. Kentin yayılımı ile ilgili en net bilgilerden birini bize Strabon vermektedir: “Kent bir parçası tepededir ve surla çevrilidir, fakat büyük kısmı ovada, limanın, Metroon'un ve gymnasiumun yakınındadır. (...) kent diğer kuruluşlarının yanında bir de kapatılabilen bir limana sahiptir.”³⁰ (Levha I – Şekil 1)

İzmir kentinin antik dönemden günümüze kadar aynı alanda yerleşim görmeye devam etmesi pek çok antik yapının zamanla tahrip olmasına neden olmuştur. Özellikle 18. ve 19 yüzyıllarda kente gelen seyyahların notlarında ve haritalarında, henüz yerleşilmeyen bazı bölgelerdeki yapılar belirtilmiştir. Bunlardan en bilinenleri

²⁶ Ersin Doğer, **İzmir'in Smyrna'sı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.19.

²⁷ Cadoux, s.142.

²⁸ Cadoux, s.142.

²⁹ Doğer, s.37.

³⁰ Strabon, **XIV, I, 37**,ss. 165, 166.

Kadifekale'nin güneybatı yamacındaki tepenin eteklerine bulunan stadion ile bugün Üçyol ile Varyant arasında bulunan Değirmentepe'de yer alan Zeus Akraios Tapınağıdır.³¹ (Levha I – Şekil 1)

Antik dönemde bir kentin en önemli unsurlarından biri olan Agora, Smyrna'da kentin merkezine yerleştirilmişti. Bugüne kadar kazılmış olan kısımdan kare planlı ve etrafının - en azından üç tarafının – portikolar ile çevrili olduğu görülmektedir. Kuzey kanadında bulunan Bazilika yapısı bu alanın bir Devlet Agorası olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir. (Levha III – Şekil 3) Agora'da bugün görülen mimari kalıntıların büyük çoğunluğu kentin İ.S. 178 yılında kenti yıkan deprem sonrasında gerçekleştirilen restorasyonu sırasında inşa edilmiştir. Ancak arkeolojik kalıntılar efsane ile uyumlu olarak alanın İ.Ö. 4. yüzyılın sonundan itibaren iskan edilmeye başladığını kanıtlar.³² Kentin kalbi olan Agora her döneme tanıklık ettiğinden erken Hellensitik devirden geç Osmanlı devrine kadar buluntular vermektedir.

2.2. Kadifekale'de Bulunan Figürinler İçin Buluntu Yeri Üzerinden Değerlendirme

Bu çalışmaya konu olan eserlerden altı tanesinin (Katalog No: 1, 3, 7, 9, 11, 19) buluntu yeri İzmir Müzesi envanter kayıtlarında “Kadifekale” olarak geçmektedir. Bu noktadan hareketle geçmiş yıllarda Kadifekale'de bir kazı yapılmış olabileceği düşünülmüş ve bu buluntular ile ilgili bulgulara rastlamak için Müze arşivleri incelenmiştir. Bu inceleme sırasında konuya ışık tutabilecek bir belgeye rastlanmıştır. 23 Temmuz 1940 tarihli, dönemin müze müdürü Selahattin Kantar tarafından “Vilayet Yüksek Makamına” hitaben yazılmış bir yazıda Kadifekale civarında Belediye'nin yaptığı bir kanalizasyon kazısı sırasında saptanan bazı eserlerden bahsedilmiş ve Belediye çalışmasının devamı ile ilgili görüş bildirilmiştir. Selahattin Kantar kanalizasyon kazısının yapıldığı alanın lokalizasyonunu “İkinci Aziziye ve İmariye Mahallesi'nde eski Arapdede şimdi Tayyare Şehitliği Caddesi olan 730

---

³¹ Didier Laroche, “ Ports in The Gulf of Smyrna by Captain Copeland and Commander Graves, 1844”, “Pianta della Citta di Smirne rilevata dall'Ingegnere Luigi Storari”, “Lamec Saad Plan de Smyrne, Carte Imprimée en Couleur 1876” **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent'in Portresi Sergi Katalogu**, Çev: Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, s. 102 – 109.

³² Ersoy, s.36.

numaralı sokakta, İnkılap Mektebi önünde ...” şeklinde tarif etmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı kent haritasında yapılan inceleme sonucunda belgede İnkılap Mektebi olarak adlandırılan bugün ise İnkılap İlköğretim Okulu adını almış okulun yeri saptanmıştır.³³ (Levha I – Şekil 1- 22. madde) Kadifekale'nin, Hava Şehitliği'nin ve bu okulun önünden geçen cadde bugün Rakım Erkutlu Caddesi adını almıştır. Halbuki bu cadde Kantar tarafından 730 sokak olarak belirtilmiştir. Kuşkusuz 1940 yılında, bugün Kadifekale'yi güneyden çeviren 730 sokak, Kadifekale Hava Şehitleri Camii önünde bugünkü Rakım Erkutlu Caddesi ile birleşmekte ve batıya doğru devam etmekte idi ve bugün Rakım Erkutlu Caddesi adını alan kısmı da 730 sokak olarak adlandırılıyor olmalıydı.

Kantar eserlerin bulunduğu bölge ve yapılan kazı ile ilgili tanımlayıcı bilgiler de vermiştir: “Burası eski Stadyumun şimalindeki (kuzeyindeki) eski Nekropole ait bir kısımdır. Hıristiyan Eizzasından (Azizlerinden) Hıristiyanlık aleminde İzmirin dini patronu sayılan ve Miladın 3. asrında putperestler gömüldüğü rivayet edilen mevkiin şimal yönündedir. Çıkan parçalar çoğu kırık ve harap, 158 kadar İtır hokkası, gözyani hokkası, minimini heykelçelerden ibarettir. Bu sokak dar olup kazı yapılmışa imkan yoktur. Ve zaten mezardan, mezarlardan eser görülmemektedir. Kanalizasyon ameliyesine devam edilebilir.”

Kantar'ın nekropol olarak tanımlamasına karşın stadyumun kuzeyinde bulunan bu alan, özellikle de “Miladın 3. asrında” sur içi yerleşim alanında kalmaktadır ve nekropol olması pek de mümkün değildir. Hellenistik dönemde sur hattı belki daha içerden geçerek bu alanı sur dışında bırakıyor ve bu alanın Hellenistik bir nekropol olma ihtimali ortaya çıkıyor olabilir. Ancak bu alandan gelen figürinler arasında Hellenistik dönemin yanında kesin olarak Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen bir eserin de olması (Katalog No: 11) bu olasılığı da ortadan kaldırır. Roma döneminde stadionun da kuzeyinde kalması buranın nekropol olma ihtimalini zayıflatır. Zaten Kantar da “mezarlardan eser olmadığını” söylemiştir. Dolayısıyla bu alandan gelen eserler bir nekropolden çok kentin kutsal ya da kamusal alanlarına ait olmalıdır.

Bunun yanında müze kayıtları ile ilgili bazı detaylar envantere buluntu yeri Kadifekale olarak belirtilen bu 6 eserin hepsinin Kantar'ın kazısından gelmemiş

³³ İzmir Büyükşehir Belediyesi, **İzmir Üç Boyutlu Kent Rehberi**, <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1963&MenuName=> (26.06.2009)

olabileceğini akla getirir. Müze envanter kayıtlarının genel gidişatına bakıldığında belli bir kazıdan gelen veya başka yollarla (müsadere, satın alma, bağış vs..) grup halinde envantere giren eserlerin arka arkaya envanter numarası aldıkları görülmüştür. Bu bölümde incelenen altı eserden dördü (Katalog No: 1, 3, 9, 11) birbirine yakın numaralar ile envantere alınmış olup envanter numarası da göz önüne alındığında 1940'lı yıllarda İzmir Müzesi'ne ulaşmış olma ihtimallerinin yüksek olduğu düşünülmüştür. Ancak diğer iki eser bu ilk dördünden farklı envanter numarası almıştır. (Katalog No: 7 ve 19) Bu eserlerden biri için (Katalog No: 19) Müze envanter defterinde diğerlerinden farklı bir şekilde buluntu yeri olarak sadece "İzmir Kadifekale" yerine "Kadifekalesi Teyyare Şehitliği" notu düşülmüştür. Bu durum bu eserin yukarıda sözünü ettiğimiz Kantar'ın bahsettiği kanalizasyon kazısından gelmemiş olma ihtimalini güçlendirir. Dolayısıyla bu iki eser Kantar kazısından gelmemiş daha sonraki yıllarda belki de yüzey buluntusu olarak ele geçmiş olabileceği gibi, eserlerin tümü Kantar kazısından gelmiş olup genel bir envanter çalışması sırasında birbirini izlemeyen envanter numaraları almış da olabilirler.

2.3. Agora'da Bulunan Figürinler İçin Buluntu Yeri Ve Kontekst Üzerinden Değerlendirme

Bu çalışmaya konu olan eserlerin büyük çoğunluğu – 36 tanesi – Smyrna'nın sistemli arkeolojik kazılar ile araştırılan ilk ve yakın zamana kadar tek alanı devlet agorasında bulunmuştur. İ.Ö. 4. yüzyıldan geç antik devre kadar agora daha sonra ise Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar mezarlık olarak kullanılan alan bu geniş zaman aralığına ait pek çok buluntu vermektedir. Bu uzun süreçte İ.Ö. 4. yüzyıldan figürinlerin halen üretildiği Roma döneminin sonuna kadar olan zaman diliminde Agora'nın stratigrafisi burada bulunan figürinlerin değerlendirilmesi için önem taşımaktadır.

Agora'da gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar üç alt grupta incelenebilir. Bunlardan ilki Cumhuriyet döneminin ilk kazılarından biri olarak 1932 yılında başlatılmış ve 1941 yılına kadar İzmir Müzesi Müdürü Selahattin Kantar ve Alman mimar Rudolf Naumann tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmaların sonuçları ilk kez

1934'te Kantar ve Miltner tarafından "İzmir'de Roma Devrine Ait Forumda Yapılan Hafriyat Hakkında İhzarı Rapor"³⁴ ismi ile daha sonra bu ilk yayını takiben 1943'te "İzmir'de Roma Devrine Ait İyon Agorasında Yapılan Hafriyat Hakkında İkinci İhzarı Rapor"³⁵ ve 1950 yılında ise "Die Agora von Smyrna"³⁶ adlı makalelerde yayınlanmıştır.

İncelenen eserlerden beş tanesinin buluntu yeri ve tarihi Müze envanter kayıtlarında "İzmir Agora – 12.04.1943" olarak belirtilmiştir. (Katalog No: 2, 18, 20, 27, 28) Bu eserlerin Agora'da gerçekleştirilen ilk kazılarda bulunmuş olduğu düşünülmektedir. Ancak ne Müze envanter kayıtlarında ne de yukarıda bahsedilen yayınlarda bu eserler ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemesi bunların Agora'da nereden ve nasıl bir kontekst içinde bulunduğunu öğrenmemizi ve eserler ile ilgili bu yönde bir değerlendirme yapmamızı engeller.

Agora'da yapılan araştırmaların ikinci safhası İzmir Arkeoloji Müzesi tarafından kurtarma kazısı olarak, 1998 yılı ile 2007 yılı Temmuz ayı arasında gerçekleştirilmiştir. İncelenen eserlerden on dokuz tanesi bu kazılarda ele geçmiştir. (Katalog No: 5, 10, 13, 14, 15, 16, 21, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 42) Bu süreçte bulunan eserlerden beş tanesi 1998, bir tanesi 1999, bir tanesi 2002, beş tanesi 2003, altı tanesi 2005, bir tanesi de 2006 yılı buluntusudur.

Müze'nin kurtarma kazısı statüsünde yaptığı bu çalışmalar sırasında çıkan eserlerden yedi tanesinin (Katalog No: 14, 23, 26, 29, 30, 31, 32) envanter kayıtlarında buluntu yeri İzmir/Agora olarak belirtilmiş ancak Agora'nın neresinde veya nasıl bir kontekst içinde bulunduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Kazı arşivinde bu kazılara ait raporlarda da bu eserler ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Dolayısıyla Agora'da 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen ilk kazılarda bulunduğunu düşündüğümüz eserler gibi bunlarla ilgili de buluntu yeri ve kontekst üzerinden bir değerlendirme yapmamız mümkün değildir.

---

³⁴ F.Miltner, S.Kantar, "İzmir'de Roma Devrine Ait Forumda Yapılan Hafriyat Hakkında İhzarı Rapor", **Türk Tarih, Arkeolojya ve Etnografya Dergisi**, Sayı: 12, 1934, ss.219 – 242.

³⁵ Rudolf Naumann, Selahattin Kantar, "İzmir'de Roma Devrine Ait İyon Agorasında Yapılan Hafriyat Hakkında İkinci İhzarı Rapor", **Belleten**, Cilt VII, Sayı: 26, 1943, ss.213 – 225. (Rapor)

³⁶ Rudolf Naumann, Selahattin Kantar: "Die Agora von Smyrna. Bericht über die in den Jahren 1932-1941 auf dem Friedhof Namazgah zu Izmir von der Museumsleitung in Verbindung mit der türkischen Geschichts-kommission durchgeführten Ausgrabungen" **Istanbul Forschungen** 17, Berlin 1950, ss. 69 -114. (Die Agora)

1998 – 2007 Temmuz arasında bulunan diğer on iki eser için ise Müze kayıtlarında çok ayrıntılı olmamakla birlikte bazı veriler mevcuttur. Bunlardan bir tanesinin buluntu yeri olarak (Katalog No: 15) B 10 plankaresi yani Batı Portiko cryptoporticusunun, Bizans döneminde sarnıç olarak kullanılan, avludan batıya doğru üçüncü galerisi geçmektedir. Bu eserle ilgili başka herhangi bir bilgi yoktur dolayısıyla bu eserin de kontekstiyle ilgili herhangi bir yorum yapılması mümkün değildir. Geri kalan on bir tanesinin envanter kayıtlarında ise Bazilika'nın çeşitli noktalarından ele geçtikleri yazmaktadır. (Katalog No: 5, 10, 13, 17, 21, 24, 33, 34, 35, 37, 42)

Bazilika'daki kazılar sırasında ortaya çıkan eserlerden biri (Katalog No: 42) R 18 plankaresinden yani yapının bodrum katlarının ikinci, zemin katının ise orta nefi hizasına gelen kısımdan ele geçmiştir. Hangi kotta veya hangi malzeme ile birlikte bulunduğu dair herhangi bir bilgi olmadığı için bu eserin de kontekstiyle ilgili bir yargıya varmamız mümkün değildir.

Bazilika'nın bodrum katlarının batı ucunda, avludan itibaren birinci ve ikinci galerilerin güney ve batı duvarlarının Hellenistik duvar işçiliği özellikleri yansıtması bu yapının Hellenistik bir öncülünün olduğunu göstermektedir.³⁷ Bu dönemde Bazilika olasılıkla bir stoa formunda olmalıydı. Bazilika'nın cryptoporticusunun üçüncü ve dördüncü galerilerinin hangi dönemde yapıldığı ise henüz kesin olarak bilinmemektedir. Yapının tüm mimari özellikleri ve evreleri başka bir çalışmanın konusu olup bu çalışma bize Hellenistik stoanın hangi dönemde Bazilika'ya dönüştüğü ile ilgili bilgiler verecektir.

Bazilika'da bulunan eserlerden dört tanesinin (Katalog No: 10, 13, 21, 33) Bazilika'nın dördüncü galerisinin batı ve doğu uçlarında yer alan dükkanların kazısında ele geçmiş olduğu yine Müze envanter kayıtlarında belirtilmiştir. (Levha II – Şekil 2) Stilistik olarak incelendiğinde Geç Hellenistik'ten İ.S. 1. yüzyıla uzanan döneme tarihlenmeleri içlerinde buldukları yapı grubu ile değerlendirildiğinde mantıklı sonuçlar verebilir. Zira bu dönem kentin, Hellenistik ve Roma Cumhuriyet dönemlerindeki sıkıntılı ve çalkantılı zamanlarından sonra Roma'nın İmparatorluk ile yönetilmeye başlamasıyla yavaş yavaş geliştiği dolayısıyla da yeni bayındırlık

---

³⁷ Ersoy, s.37.

hareketlerinin başlamış olduğu bir zaman dilimidir.³⁸ Belki de bu ortamda Agora'da da imar faaliyetleri yürütölmüş ve Hellenistik dönemde alanı kuzeyden çevreleyen stoa Roma mimarisine ve kentin gereksinimlerine uygun olarak Bazilika'ya çevrilmiştir. Bazilika'nın kentin önemli caddelerinden olan kuzey caddeye bakan cephesindeki dükkanlar da ilk kez bu dönemde yapılmış olabilirler. Dolayısıyla burada bulunan figürinlerin bu parlak dönemdeki üretimler oldukları düşünöldüğünde genel anlamda mimari buluntular ile uyuştuğu önerilebilir. Burada varılan bu sonucun ancak bir öneri olarak yapıldığı unutulmamalıdır zira daha önce de belirtildiği gibi ancak Bazilika üzerine yapılmakta olan detaylı çalışmanın sonuçları bu dükkanların yapının hangi evresinde inşa edildiğini belirleyecektir ve ancak bundan sonra figürinlerin mimari buluntular ile uyuşup uyuşmadığı hakkında kesin bir yargıya varılabilir.

Müze kurtarma kazıları sırasında bulunan ve buluntu yeri Bazilika olarak geçen ikinci grup eser ise Bazilika'nın en kuzeydeki dördüncü galerisinden ve dördüncü galerinin de kuzeyinden yani Bazilika'nın dışından, kuzey caddeden ele geçen altı adet eserdir. Bu altı eserin beş tanesi 2005, (Katalog No: 5, 16, 24, 35, 37) bir tanesi ise 2006 (Katalog No: 34) buluntusudur. Bu durum 2005 yılı çalışmalarının bu kısma yöneldiğini ve bu sektörün kazısının 2006 yılında da sürdüğünü işaret etmektedir. Bu senelerdeki çalışmalar ile ilgili bazı rapor ve kazı envanter kayıtlarına kazı arşivinden ulaşılmıştır. Bu raporlarda da kazıların çoğunlukla bu alanlarda sürdüröldüğü doğrulanmaktadır. Ancak bu rapor ve belgeler maalesef detaylı değildir ve bize kontekst ile ilgili bilgi vermez. Bu eserler, kendileri ile aynı sektörden gelen ve belirli kontekstleri olan 2007 Temmuz sonrası kazı buluntuları ile değerlendirildiğinde daha sağlıklı sonuçlar elde edileceğinden aşağıda incelenecektir.

Agora'da ve Smyrna antik kenti sur alanı içerisinde 2007 Temmuz ayında Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakölteşi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında başlatılan ve halen devam eden kazı çalışmaları Agora'nın arkeolojik açıdan incelenmesi içerisinde üçüncü evreyi oluşturmaktadır. Bu kazıların sonuçları incelendiğinde en göze çarpan olgu alanın, Avlu 2 olarak adlandırılan sondajın alt seviyeleri hariç hiçbir yerinde net ve kesin

---

³⁸ Doğer, s.111.

hatlar ile belirlenebilecek bir stratigrafinin olmayışıdır.³⁹ Bu durum alanın en erken döneminden itibaren kent merkezinde olması ve çeşitli amaçlarla sürekli kullanılmış ve dolayısıyla da antik dönemlere ait olan tabakaların sürekli karışmış olması ile bağlantılıdır. Dolayısıyla yeni dönem kazılarından ele geçen eserlerin aşağıda açıklanan kontektleri aksi belirtilmedikçe steril malzemenin olduğu tabakalar olarak düşünülmemelidir.

Bu yeni dönem kazılarından ele geçen toplam on iki adet eser bu çalışmanın kapsamı içerisinde incelenmiştir. (Katalog No: 4, 6, 8, 12, 17, 22, 25, 36, 38, 39, 40, 41) Daha önce de belirtildiği gibi arazi çalışmalarının oldukça detaylı belgelendiği bu araştırmalar bize buluntu yeri ve kontekt ile ilgili şimdiye kadar incelenen tüm çalışmalardan daha ayrıntılı bilgiler sağlamaktadır. Bu bağlamda Müze kurtarma kazıları sırasında Bazilika'nın dördüncü galerisinde ve Kuzey Cadde'de bulunan eserlerin, yine bu sektörde bulunan buluntu yerleri ve birlikte buldukları eserler hakkında da bilgi sahibi olduğumuz parçalar ile değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Bazilika cryptoporticusunun dördüncü galerisi yapının en son ortaya çıkarılan kısmıdır. (Levha III – Şekil 3) Daha önceki kazı sezonlarında, bu alanda yapılan istimlaklar sonucunda gerçekleştirilebilen çalışmalarda, yapıya kuzeyinde bulunan caddeden girişin biri yapının batı diğeri ise doğu ucunda bulunan iki kapıdan sağlandığı ortaya çıkarılmıştır.⁴⁰ Bu kapılardan batıdaki kapının batısında, doğudaki kapının ise doğusunda yukarıda dükkanlar olarak bahsettiğimiz mekanlar yer alır. Kot farkı nedeniyle avludan bakıldığında bodrum katı olarak görülen cryptoporticuslar kuzey cepheden girildiğinde zemin katına denk gelmektedirler.

Yapının bu bölümünün ilk kez inşa edilişi ve geçirdiği evreler doğu ve batı uçlarında bulunan dükkanlar ile aynı olmalıdır. Dolayısıyla bu alandan gelen eserlerin kontekt özelliklerinin dükkanlardan gelen eserler ile aşağı yukarı aynı olabileceği düşünülmektedir. Bu alanın kazısı halen devam etmektedir, kazıların tamamlanması ve yapılmakta olan ayrıntılı incelemelerin sonuçları dükkanlarda olduğu gibi 4. Galeri ve Kuzey Cadde hakkında da daha kapsamlı bilgi edinmemizi sağlayacaktır.

---

³⁹ Ersoy, ss.35 – 39.

⁴⁰ Mehmet Taşlıalan, Thomas Drew-Bear, "Fouilles de l'Agora de Smyrne; Rapport sur la campagne de 2004", *Anatolia Antiqua*, Paris, 2005, s.390 (2004); Mehmet Taşlıalan, Thomas Drew-Bear, "Fouilles de l'Agora de Smyrne; Rapport sur la campagne de 2005", *Anatolia Antiqua*, Paris, 2006, s.314 – 316, (2005).

2007 Temmuz ayında başlayan yeni dönem kazılarında Bazilika’da bulunan eserlerden ilki bir mask parçasıdır. (Katalog No: 22 – Levha XXV, Resim 104 - 107) Bu eser Bazilika’nın kuzey cephesinde yer alan doğu kapısının açıldığı holün dolgu malzemesi içerisinde bulunmuştur. Bu alanda eserimizin bulunduğu 11.21 – 9.68 metre kotları arasından gelen malzeme Erken Roma döneminden Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar çok çeşitli örnekler içermekle birlikte Hellenistik malzeme tespit edilmemiştir. Bu durum bu eseri en erken Erken Roma dönemine tarihlenmemizin mantıklı olacağını gösterir. Bu öneri eserin stilistik özellikleri ile de uyumludur.

Bazilika’nın bu bölümünde saptanan ikinci figürin parçası, dördüncü galeride, kuzeydoğu kapısının hemen önünden gelen bir Eros başı parçasıdır.(Katalog No: 6 – Levha IX, Resim 26-29) 10.44 – 10.16 metre kotları arasında bu parça ile birlikte bulunan malzeme az miktarda Hellenistik fakat çok miktarda Roma İmparatorluk ve geç Roma dönemi seramik örnekleri içerir. Bu durumda eserin daha çok Roma İmparatorluk dönemine ait bir kontekst içerisinde ele geçmiş olduğu düşünülebilir. Bu durum eserin stilistik özellikleri ile de uyumludur.

Bu sektörde ele geçen üçüncü parça ise 2008 yılında kuzey cephede, kuzeydoğu ve kuzeybatı kapıları arasında orta aksta ana bir giriş kapısının var olup olmadığının anlaşılması için yapılmış olan bir sondajdan ele geçen bir bacak parçasıdır. (Katalog No: 38 – Levha) Stilistik özellikleri çok da net olmayan bu eser için bulunduğu kontekst üzerinden bir öneri yapılabilir. Yine de bu sektörün stratigrafisinin karışık malzeme verdiği de göz önüne alındığında yalnızca bir öneri yapılabileceği, kesin bir yargıya varılamayacağı unutulmamalıdır. Bu eserin ele geçtiği 10.79 – 10.44 kotları arasındaki buluntuların toplandığı kasada yoğun olarak Roma İmparatorluk dönemi malzemesi tanımlanmış olup, en geç tarihi ise Osmanlı buluntuları vermektedir. Roma İmparatorluk dönemi stroter ve kalypter parçaları da bu kasanın malzemesi içindedir. Dolayısıyla bu eserin bir Roma İmparatorluk dönemi eseri olabileceği düşünülebilir. Kontekst üzerinden yapılan bu değerlendirmenin stilistik öğeler ile karşılaştırılması aşağıda yapılacaktır.

Bu üç eser Erken Roma döneminden Roma İmparatorluk dönemine kadar olan süreç içine tarihlenmektedir aynı zamanda bu alandan gelen seramik malzemenin de az miktarda Hellenistik örnekler içerse de daha çok Erken Roma,

Roma İmparatorluk ve Geç Roma dönemlerine ait olduğu görülmüştür. Bunun yanında Müze kurtarma kazıları kapsamında yapılan çalışmalarda ele geçen eserleri doğrudan bu dönemlere tarihlemek yanlış olacaktır ancak Bazilika dördüncü galeride bulunan bu figürinlerin (Katalog No: 5, 16, 24, 34, 35, 37) stilistik ve kronolojik değerlendirmeleri yapılırken buldukları bu alanın mimari, seramik malzeme ve aynı alandan ele geçen diğer pişmiş toprak figürinlerin oluşturduğu genel çerçevenin içinde değerlendirilmesi daha doğru sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.

Yeni dönem kazılarında ortaya çıkarılan ikinci bir grup figürin ise 2007 kazı sezonunda Agora avlu alanında yapılan sondajlarda bulunmuştur. Bazilika'da yapılan kazılara göre biraz daha iyi okunabilen bir stratigrafiye sahip bu açmalardan toplam sekiz adet figürin parçası ele geçmiştir. (Katalog No: 4, 8, 12, 17, 25, 36, 39, 40) Bu eserlerden yarısı Avlu 1, diğer yarısı ise Avlu 2 sondajlarında bulunmuştur.

Avlu 1 sondajında bulunan ilk figürin oldukça güzel bir kadın başıdır. (Katalog No: 12 – Levha XV, Resim 59 - 64) Sondajın 13.96 – 13.88 m. kotları arasında ve Agora avlu alanında 178 depremi sonrasında tesis edilen mermer döşem tahrip edilerek açılan Bizans ve Osmanlı mezarlarının karıştırdığı Roma dönemi tabakalarında bulunmuştur. Birlikte bulunduğu seramik malzeme yoğunlukla Roma ve Erken Roma dönemlerine tarihlenmekle birlikte mezarlar nedeniyle az da olsa Bizans ve Osmanlı dönemine ait parçalar da bulunmaktadır. Bu durum eserin stilistik özellikleri ile de uyumludur.

Aynı sondajda bulunan bir diğer kadın başı da (Katalog No: 8 – Levha XI, Resim 36 - 40) işçiliği ile dikkat çekmektedir. 11.45 – 11.22 metre seviyeleri arasında bulunan bu eserin beraber bulunduğu seramik malzeme içerisinde Hellenistik dönem ağırlıklı olmakla birlikte Roma İmparatorluk dönemine ait örnekler de bulunmaktadır. Kesin bir sonuç vermeyen bu kontekst eserin stilistik özellikleri ile beraber değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda değerlendirme ve tarihleme önerisi aşağıda yapılacaktır.

Yine Avlu 1 sondajında, 12.91 - 12.78 kotları arasında bulunan bir erkek başı (Katalog No: 17 – Levha XX, Resim 82 - 85) genellikle Hellenistik ve Erken Roma malzemesinin yoğunlukta olduğu bir kasadan bulunmuştur. Bu durum eserin stilistik özellikleri ile uyum göstermektedir.

Avlu 1 sondajının son malzemesi ise bir bacak parçasıdır. (Katalog No: 40 – Levha XXXIV, Resim 162 - 165) Stilistik özelliğinin Roma İmparatorluk dönemine hatta bu dönemin geç zamanlarına tarihleniyor olmasının yanında çoğunluğu Hellenistik, az miktarda da Roma İmparatorluk dönemi malzemesi ile bulunmuş olmasının yarattığı tezat, belirli bir kapalı bir kontekste ait olmadığı sürece, birlikte bulunduğu malzemenin bir eserin tarihlenmesi için tek kıstas olamayacağını açıkça gösterir.

Avlu 1 sondajına nazaran stratigrafik verileri biraz daha net olan Avlu 2 sondajından gelen eserlerden ilki 13.17 metre seviyesinde bulunmuş olan bir kadın başıdır. (Katalog No:4 – Levha VII, Resim 16 – 21) Açma raporlarında belirtilen bir takım detaylar eserin kontekst açısından değerlendirilmesi için önemlidir. Buna göre eser İ.S. 178 depremi sonrasında tesis edilen mermer döşeme seviyesinin altında tespit edilen tahrip olmuş mimari bloklardan oluşan bir yıkıntının altında ele geçmiştir. Dolayısıyla İ.S. 178 depremi bu eser için bir terminus ante quem oluşturmaktadır. Bunun yanında eser ile birlikte bulunan seramik malzeme az sayıda Hellenistik, çok sayıda Erken Roma dönemi örnekleri içerir. Bu durum eserin stilistik özellikleri ile uyum göstermektedir.

Aynı sondajdan ele geçen ikinci malzeme (Katalog No: 25 – Levha XXVI, Resim 112 - 113) ise Müze kurtarma kazıları sırasında bulunan iki eser ile (Katalog No: 23 – 24 – Levha XXVI, Resim 108 - 111) ya aynı kalıptan çıkmış ya da en azından aynı atölyede üretilmiştir. Bu durumda bu eserin kontekst özellikleri; birinin buluntu yeri Bazilika Kuzey Cephe (Katalog No: 24) diğerinin buluntu yerinin ise yalnızca Agora olarak belirtildiği (Katalog No: 23) diğer iki eser için de belirleyici olacaktır. Bu eser 14.06 – 14.02 kotlarında az miktarda Hellenistik çok miktarda Roma İmparatorluk dönemi malzemesi ile bulunmuştur. Bu durum eserin stilistik özellikleri ile uyum göstermektedir.

Avlu 2 sondajından ele geçen diğer iki parçadan ilki bir asa yada bir nesnenin sapını tutan bir figüre ait gövde parçasıdır. (Katalog No: 36 – Levha XXXII, Resim 150 - 152) Avlu 2 sondajı alt kotlara inildikçe stratigrafi Agora'nın diğer alanlarına nazaran oldukça net sonuçlar ve steril tabakalanma vermiştir. Stilistik açıdan kesin olarak tanımlanmayan bu eserin bulunduğu 9,47 - 8,80 kotlarından yalnızca Hellenistik malzeme gelmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Agora alanı için tek

başına stratigrafik veriler başka kriterler ile desteklenmediği sürece bir eseri tarihlemek için yeterli dayanak olmaktan uzaktır. Ancak sondajın bu alandaki malzeme özellikleri göz önüne alındığında hata payını her zaman göz önünde bulundurmak kaydıyla herhangi bir benzer örnek bulunamayan bu eserin konteksti itibariyle Hellenistik döneme tarihlendiği önerilebilir.

Bu sondajdan gelen son parça ise 9,58 – 9,11 m. kotları arasında bulunan, oturan bir figüre ait bir bacak parçasıdır. (Katalog No: 39- Levha XXXIV, Resim 158 – 161) Birlikte bulunduğu seramik malzeme içerisinde Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen parçalar egemendir, ancak Hellenistik, Bizans ve Osmanlı dönemlerine tarihlenen örnekler de görülmektedir. Konteksti belirsiz olan bu eser için stilistik bir değerlendirme yardımıyla bir tarihleme önerisi yapılmıştır.

Agora alanının batısında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2008 yılı içerisinde gerçekleştirdiği kamulaştırma ve yıkım faaliyetleri sonucunda kazı alanı olarak kazanılan kısımda gerçekleştirilen Batı Yapısı açmasından ele geçen figürin gövde parçası incelenen eserlerin sonucusudur. (Katalog No 41 – Levha XXXV, Resim 166 - 167) 14, 62 - 14.40 metre kotları arasında yoğun olarak Roma İmparatorluk dönemi malzemesi ile birlikte bulunan bu parça hiçbir stilistik veriye sahip olmadığından bunun için de Katalog No 36 için yaptığımız gibi yalnızca kontekst üzerinden bir değerlendirme ile Roma İmparatorluk dönemine tarihlendiği önerisi yapılabilir ancak tıpkı Katalog No 36 gibi bu eser için yapılan bu tarihleme de her zaman soru işaretli olarak düşünülmelidir.

3. TEKNİK AÇIDAN DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, çalışmaya konu olan figürinler ve figürin parçaları teknik açıdan incelenmiş ve birinci bölümde değindiğimiz, konu ile ilgili çalışmalarda belirtilen teknik özellikler ile bu eserlerin teknik özellikleri karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede figürinlerin hamur, şekillendirme ve pişirme teknikleri irdelenmiştir.

3.1 Hamur

Bu çalışmanın konusu olan eserlerin hamur özellikleri; renk, katkı maddeleri, ve hamurun genel yapısı bağlamında incelenmiştir. Eserlerin hamur özellikleri iki alt grupta incelenebilir.

İlk grupta incelenecek 38 adet eser, pişirme şartlarından dolayı kırmızımsı sarı, açık kırmızı, pembe gibi farklı tonlar arasında değişen ama genel olarak Munsell Renk Katalogu'nun sarı ve kahverengiye bakan kırmızı olarak adlandırdığı renk grubuna ait kile sahiptir. Bu ilk grup içerisinde baskın olan rengin 28 parça ile kırmızımsı sarı olduğu görülmektedir. Kırmızımsı sarı renkte kile sahip eserlerin çoğunluğu Munsell Renk Katalogu 5 YR 7/6, bir kısmı ise 5 YR 6/6, 7/8, 7,5 YR 7/6 8/6 renk kodları ile tanımlanmaktadır. İlk gruba giren geri kalan 10 eserin 4 tanesi 2,5 YR 6/6 ve 7/6 açık kırmızı, 6 tanesi ise 2,5 YR 8/4, 7,5 YR 7/4, 8/3 pembe tonlarında killerden üretilmişleridir.

İlk grupta incelenen eserlerin çoğunda hamurda görülen küçük silis parlaklıkları hamurda doğal olarak bulunan ya da hamura pişerken dayanıklılık kazandırmak amacıyla sonradan eklenen kumun varlığını göstermektedir. Kum katkısı kadar sık olmasa da eserlerin çoğunda parlak silislerin yanında hamurun mikalı bir yapısı olduğu da görülmektedir. Kum katkısı oldukça iyi temizlenmiş kil ile üretilen eserlerde de görülür. Örneğin bazı eserlerde hamurun içinde hiçbir madde görülmez ancak ince silis parlaklıkları mevcuttur. Bu durum da yukarıda belirttiğimiz gibi kumun hamura sonradan katılmış olabileceğini akla getirir. Ancak bu durum mika için farklıdır. Hamurun içindeki mikanın kilin kendi özelliği olduğu ve temizlenme derecesine bağlı olarak kilin içerisinde bazen bulunup bazen bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bazı eserlerde ise kilin hiç katkısız olup çok iyi

temizlenerek kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kilin yapısının, ne eserlerin işlenişi ile ne de üretildikleri zaman dilimi ile doğrudan bağlantısı yoktur. Bazen özenle işlenmiş bir eser (Katalog No 8 – Levha XI, Resim 36 – 40) neredeyse taşçık denebilecek kadar iri mikalı hamurdan üretilmiş olabildiği gibi, stilistik olarak zayıf bazı eserler (Katalog No 28, 29, 30, 31 – Levha XXVII – XXX, Resim 122 - 135) iyi temizlenmiş katkısız kil ile üretilmiş olabilmektedir. Bu ilk gruba giren pek az eserin hamuru iri gözenekli olup (Katalog No: 8, 11 – Levha XI, XIV, Resim 36–40, 53–58) çoğunun sıkı dokulu kil ile üretildiği hamur yapısı ile ilgili eklenebilecek bir başka veridir.

İlk grubu oluşturan 38 adet eserin hamur özellikleri arasında ufak farklılıklara rağmen görülen bütünlük, birinci bölümde değindiğimiz Smyrna üretimi figürinler için öngörülen kil özellikleri ile uyuşmaktadır. Bu durum kilin belirli yataklardan alındığını en azından Smyrna üretimi pişmiş toprak figürinlerin belirli bir kil özelliği olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu konuda çalışan pek çok uzman da birinci bölümde belirttiğimiz gibi bu durumu kabul etmektedir. Bu konuya ancak eserlerin üretildiği hamurun bölgedeki kil yataklarından alınan örnekler ile karşılaştırılabileceği kil analizlerinin sonuçları kesinlik getirebilir.

Hamur özellikleri göz önüne alındığında ikinci grubu oluşturan eserler ise yalnızca dört tanedir. Bunlardan ilk ikisi (Katalog No.1 ve 19 – Levha IV, XXII, Resim 1-4, 91-96) iyi temizlenmiş kahverengimsi gri ya da gri tonlarında kil ile üretilmiştir. Bunlardan Katalog No 1'in s. 37 - 38'de bahsedilecek stilistik ve kronolojik özellikleri göz önüne alındığında ithal bir malzeme olabileceği akla gelmektedir. Bunun yanında bu figürin iyi temizlenmiş başka bir renkte kilden üretilmiş olup pişirme sırasında veya daha sonraki etkiler dolayısıyla da koyu bir renge sahip olmuş olabilir. Katalog No 19 ise hem stilistik özellikleri hem de buluntu yeri düşünüldüğünde üretim merkezi olarak Smyrna'yı işaret eder. Bu eserin üzerinde bulunan siyah boya kalıntıları figürine özellikle koyu rengin verilme istendiğini göstermektedir.

İkinci gruba giren diğer iki parça ise (Katalog No 6 ve 35 – Levha IX, XXXII, Resim 26 – 29, 146 - 149) muhtemelen yukarıda bahsedilen ve kırmızımsı sarı rengin hakim olduğu ilk gruba dahil olup; hamurları pişirme sırasında veya daha

sonraki etkiler nedeniyle koyu renk almıştır. Zira bu eserlerin her ikisi de ince mikalı birinci grup hamur özelliğine sahiptir.

3.2. Kilin Şekillendirilmesi

Pişmiş toprak figürinlerin üretim aşamaları pek çok çalışmaya konu olmuştur.⁴¹ Çeşitli kaynaklarda da belirtildiği gibi teknik özellikler eserin anlaşılması ve tarihlenmesi konusunda oldukça önemlidir.⁴² Bu başlık altında hamurun hazırlanmasından sonra başlayan şekillendirme sürecinin bizim eserlerimizde nasıl izler bıraktığı ve bu izlerin bize eserler ile ilgili ne gibi veriler sağlayabileceği irdelenecektir.

3.2.1 Kalıp Tekniği

İncelediğimiz Smyrna eserlerinin tümü; İ.Ö. 2. binyılda Mezopotamya ve Girit'te kullanılmaya başlanan,⁴³ Yunan dünyasında ise İ.Ö. erken 5. yüzyılda yaygınlaşan⁴⁴ kalıptan çekme yöntemi ile üretilmişlerdir. Eserlerin büyük çoğunluğu çift kalıp ile bir kısmı ise tek kalıp ile şekillendirilmiştir. İncelediğimiz grup içerisinde çift kalıpla yapılan eserler genellikle içleri boş olarak üretilmiştir, bunun yanında yine çift kalıpla üretilen içi dolu figürinler de mevcuttur.

Çift kalıp ile üretilmiş figürinlerde kalıp birleşim yerleri genellikle anlaşılabilir. Figürinlerin bu kısımlarında ince alet ile düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzeltmelerden aşağıda söz edilecektir. Bunun dışında bazı eserlerimizin kalıp

---

⁴¹ Burr-Thompson, Troy, ss.13 – 19, Raymond Alleyne Higgins, **Greek Terracottas**, Methuen's Handbooks of Archaeology, London, 1967, ss.1 vdd.,(Terracottas) Raymond Alleyne Higgins, **Catalogue of The Terracottas In The Department of Greek and Roman Antiquities British Museum Vol.1**, The Trustees of The British Museum, London, 1969, ss.3-8, (Catalogue of Terracottas I) Murat Fırat, **Aliğa Kurtarma Kazısından Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004, ss. 16-22. Bu arkeolojik değerlendirmelerin dışında deneysel arkeoloji ile elde edilen önemli bir takım sonuçlar için bkz. Selma Tahberer, **Adana Arkeoloji Müzesi'ndeki Hellenistik ve Roma Dönemleri Terracotta Figürinlerin Yapım Tekniklerinin Araştırılması ve Uygulanması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2006.

⁴² Burr-Thompson, Troy, s.13, Gül Işın, **Patara Terrakottaları Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri**, Ege Yayınları, İstanbul, 2007, s.12.

⁴³ Fırat, s.21.

⁴⁴ Higgins, Catalogue of The Terracottas I, s.12, Raymond Alleyne Higgins, **Greek Terracotta Figures**, The Trustees of The British Museum, London, 1963, s.10. (Greek Terracotta Figures)

birleşim yerlerinde görülen diğer bir özellik ise küçük çatlaklar şeklinde ayrılmalarıdır. (Katalog No: 2, 9, 13, 16; Levha V, Resim 7-8; Levha XII, Resim 43 – 45; Levha XVI, Resim 66; Levha XIX, Resim 78) Figürinlerin iki ayrı kalıpta şekillendirilen parçalarının birbirlerine ya sulu kil sürülerek ya da iki kalıp birbirine sıkıca bastırılarak yapıştırıldığı bilinmektedir.⁴⁵ Birleşim yerlerinde görülen bu ayrılmalar ise bu parçaların fırınlanmadan önce birbirine yeterince iyi yapıştırılmamasından kaynaklanıyor olmalıdır.

İncelenen eserlerden üç tanesinde ise kalıp birleşim yerleri izlenememektedir. (Katalog No 7, 8, 34) Bunlardan Katalog No 7 (Levha X, Resim 33 – 34) içi boş olarak üretilmiş olup çok özenli bir işçiliğe sahiptir. Bu eserin çift kalıpla üretildiği ancak kalıp birleşim yerlerinin eserin genel işlenişine uygun olarak çok özenli bir şekilde düzeltildiği bu nedenle de bu kısımların dış yüzeyde izlenemediği düşünülmekte eserin iç kısmı görülemediği için de kalıp birleşim yerleri anlaşılammaktadır. Bununla birlikte eseri iki parçaya ayıran kırık ilk bakışta kalıp birleşim yerlerinden gerçekleşmiş gibi görünmekte ise de kırığın bombeli bir hat izlemesi buna karşın ön ve arka kalıpların birleştiği hattın düz olması gerekliliği nedeniyle bu durum mümkün değildir. Kırığın hemen arkasında kilde görülen ufak deformasyonların olduğu kısımlar ise kalıp birleşim yerleri için daha olası bir hat oluşturmaktadırlar.

Katalog No 8 ve 34 ise içi dolu olarak üretilmiş eserlerdir. Bunlardan Katalog No 8 (Levha XI, Resim 36 – 40) tek kalıpla üretilmiş olabilir zira arka kısmında, topuzun ve boynun arkası pek de kalıptan çıkmışa benzemeyen bir şekilde düzdür. Bunun yanında bu eser de boyutlarına bakıldığında – Katalog No 7 kadar olmasa da – özenli bir işçiliğe sahiptir ve bu eser için de kalıp birleşim yerleri görülmeyecek şekilde düzeltilmiş olabilir. Katalog No 34 (Levha XXXI, Resim 140 – 145) ise oldukça özensiz hatta hatalı üretim denebilecek bir baş parçasıdır. Eserde görülen şekil bozuklukları kalıp birleşim yerlerini görmemizi önleyebileceği gibi bu özensiz üretim tek kalıp ile üretilmiş ve arka kısım el ile şekillendirilmiş de olabilir.

Çift ya da tek kalıpla üretilip üretilmediği anlaşılammayan eserlerden biri de Katalog No 21’de gösterilen içi dolu aktör figürinidir. (Levha XXIV, Resim 101 – 103) İlk bakışta yan kısımdaki izlerden çift kalıp ile üretilmiş olduğu söylenebilir.

---

⁴⁵ Tahberer, ss. 56 - 57.

Ancak bu izin arkasında yalnızca ince bir katman halinde düz bir kil tabakasının olması ve figürinin içi dolu olması kilin tek kalıba dökülmüş olabileceğini gösterir. Görülen kalıp izinin de tek kalıbın bittiği nokta olduğu önerilebilir.

Eserlerimizin altı tanesi ise tek kalıp ile şekillendirilmiştir. (Katalog No 17, 23, 24, 25, 32, 36) Bunlar iki boyutlu, kalınlığı az olan eserlerdir.

Antik dönemde sık sık kullanılan bir yöntem de figürinlerin baş, kol ve bacak gibi uzuvlarının ayrı kalıplarda çekilerek gövdeye çeşitli yöntemler ile birleştirilmesidir.⁴⁶ Katalogumuzda bulunan eserlerden bazılarının kol ve bacak kısımları ayrı kalıplarda üretilerek sulu kil ile gövdeye yapıştırılmıştır. (Katalog No 15 – 16, Levha XVIII, Resim 74 – 77; Levha XIX, Resim 78 – 81)

Bunun dışında Katalog No 7'deki ince işçiliğe sahip başın, boynun alt kısmında kırık olmayıp sonlandırılmış olması ayrıca ensesi üzerinde görülen izler nedeniyle ayrı kalıplanarak sonradan vücuda birleştirildiği anlaşılmaktadır. (Levha X, Resim 35) Katalog No 37 (Levha XXXIII, Resim 153 – 155) ise özellikle Hellenistik Dönemde revaçta olan ve literatürde “Jointed Doll” olarak geçen hareketli terracottalara sicim veya benzeri bir malzeme ile bağlanan bir kol veya bacak parçasıdır.

Antik dönemde figürin kalıplarının pişmiş topraktan başka alçıdan da üretildiği bilinmektedir. Bu konuda özellikle alçı kalıpların ele geçtiği Tarsus – Gözlükule önemli veriler sağlamaktadır. Tarsus – Gözlükule figürinlerini inceleyen Goldman alçı kalıp ile üretilmiş eserlerin yüzeyinde boncuk şeklinde çıkıntıların gözlemlendiğini belirtmektedir.⁴⁷ Bizim eserlerimizden iki tanesi üzerinde de bu şekilde yuvarlak kabartılara rastlanmaktadır. (Katalog No 4, 27 – Levha VII, Resim 16; Levha XXVII, Resim 119) Bu durum bu eserlerin alçı kalıplardan üretildiğini göstermektedir.

3.2.2 Düzeltmeler

Smyrna'da üretilen pişmiş toprak figürinlerin en karakteristik özelliklerinden biri de kalıp ile şekil verildikten sonra ince alet ile çeşitli düzeltmelerin yapılmasıdır.

⁴⁶ Higgins, Greek Terracotta Figures, s. 10.

⁴⁷ Hetty Goldman, **The Excavation at Gözlü Kule, Tarsus Vol I: The Hellenistic and Roman Periods (Text)**, Princeton University, Princeton, 1950, s. 298.

Pişmiş toprak üretiminde figürinler üzerinde ince alet ile düzeltmeler yapılması, detayların belirginleştirilmesi oldukça sık uygulanmaktadır ancak Smyrna figürinlerinde bu müdahalenin yapıldığı özellikle vurgulanacak önemli özelliklerden biri olarak gösterilmektedir.⁴⁸ İncelediğimiz eserlerin çoğunda bu tip bir müdahalenin izleri görülmektedir.

Çift kalıpla içi boş olarak üretilen ve iç kısmını görebildiğimiz eserlerin bazılarında iç yüzde kalıp birleşim yerlerinde kilde birtakım taşmalar ve şekil bozuklukları olduğu gözlemlenmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi pişmiş toprak figürinlerin iki yüzünün birleştirilmesi için kullanılan iki yöntemden biri kalıpların kenar kısımlarında fazladan kil bırakılarak figürini kalıptan çekmeden önce iki kalıbın birbirine bastırılmasıyla fazla bırakılan kilin iki parçayı yapıştırmasının sağlanmasıydı.⁴⁹ Eserlerin bir bölümünde iç kısmında kalıp birleşim yerlerinde gördüğümüz şekil bozuklukları olasılıkla bu yöntem kullanılırken yapılan baskı nedeniyle oluşmuş olmalıdır. Bu tip uygulamalarda yapışan iki yüzün yanlarında fazladan bırakılan kil, dış kısımda da kil taşmalarına neden oluyor olmalıydı. Bu kısımlarda yapılan düzeltmeler ile bu fazla kil kesilip atılıyordu. Katalog No. 27 ve 35'in kalıp birleşim yerlerinde dışta 3 – 4 milimetre kalınlığında düz hatlar oluşmuştur. (Levha XXVII, Resim 120; Levha XXXII, Resim 148) Bunlar, yukarıda bahsettiğimiz baskı yöntemiyle kalıplanmış figürinlerde dış kısımda taşan kilin özensiz bir şekilde kesilmiş olmasından kaynaklanıyor olmalıdır, bu eserlerin iç yüzeyinde basınçtan oluşan kil taşmaları da bu yargıyı destekler.

Smyrna'lı koroplastlar yalnızca kalıp birleşim yerlerini düzeltmek ile yetinmemişlerdir. Bunun yanında özellikle saç ve yüz detaylarının işlenmesinde ve kimi zaman genel hatların belirginleşmesinde ince alet kullanıldığı eserler dikkatlice incelendiğinde açıkça görülebilmektedir.

Eserlerimizden iki tanesinde koroplastın ilginç bir uygulama yaptığını görmekteyiz. Katalog No 3 ve 41'de figürinin gövdesi üzerinde keskin bir aletle uzunlamasına geniş düzeltmeler yapılmıştır. Katalog No 3'ün arka kısmında net olarak görülen bu müdahale (Levha VI, Resim 11) Katalog No 41'de hafif izler olarak kendini gösterir. (Levha XXXV, Resim 166)

---

⁴⁸ Besques, s.155 Leyenaar Plaiser,Smyrne, s.70.

⁴⁹ Tahberer, s. 57.

3.2.3 Arka Kısımlar

Smyrna figürinlerinin diğer bir önemli özelliği olarak arka yüzlerin ön yüzler kadar iyi işlenmiş olması gösterilmiştir.⁵⁰ İncelediğimiz figürinler içerisinde yalnızca 17 tanesinin arka yüzleri korunmuştur. Bunlardan 10 adet eserin arka yüzleri işlenmiştir. Arkası işlenmiş olan eserlerin arka kısımları genellikle ön yüzün işçilik özelliklerine sahiptir. İşçiliği iyi olan eserlerin arka yüzleri de özenli işlenmiş (Katalog No7 – Levha X, Resim 35), ön yüzde detaylar stilize bir şekilde betimlendiyse arka yüzde de aynı şekilde verilmiş (Katalog No 20, Levha XXIII, Resim 100), daha özensiz işlenen eserlerin arka yüzleri de özensiz şekillendirilmiştir. Arka kısımları korunmuş olan eserlerden 7 tanesinin ise (Katalog No 1, 2, 3, 4, 8, 18, 21) arka yüzleri işlenmemiş, düz bırakılmıştır.

3.2.4 Kaideler

Eserlerden yalnızca ikisinin kaidesi korunmuştur. Bunlardan Katalog No 2'nin kaidesi figürin ile birlikte kalıplanmıştır. (Levha V, Resim 5-9) Katalog No 3'ün kaidesi ise figürinden ayrı kalıplanarak sonradan esere eklenmiştir. (Levha VI, Resim 10 – 15)

Katalog No 42 şekli itibariyle bir figürin kaidesi ya da daha doğru bir tabirle bir figürinin alt kısmı olarak tanımlanmışsa da nasıl bir esere ait olduğu anlaşılmadığından bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. (Levha XXXV; Resim 168 – 172)

3.3 Astar, Boya ve Diğer Yüzey Uygulamaları

Pişmiş toprak figürin üretiminde kilden çeşitli yöntemlerle şekillendirilen eserin fırınlanmadan önce genellikle beyaz, kırmızı ya da kahverengi tonlarında astar ile kaplandığı fırınlandıktan sonra ise astarın üzerine boya, altın yaldız gibi çeşitli bezemeler uygulandığı bilinmektedir.⁵¹ Bu konuda Smyrna'da üretilen terracottaların

⁵⁰ Reinach, s.147, Besques, s.155, Hasselin – Roux, s.49.

⁵¹ Higgins, Greek Terracotta Figures, s. 11.

en belirleyici özelliklerinden biri de birinci bölümde belirttiğimiz gibi eserlerin yüzeylerinde görülen altın yıldız izlerdir.⁵²

Ancak bizim incelediğimiz eserler arasında yıldız izleri taşıyanlar oldukça azdır. (Katalog No 30, 31, 35) Burada ilginç olan bir başka konu altın yıldız izlerinin doğrudan kilin üzerinde ya da en iyi ihtimalle sulu kil ile oluşturulmuş bir astarın üzerine uygulandığının görülmesidir. Yıldızın bu şekilde uygulanabileceğinden bu konuda çalışan pek çok araştırmacı arasından yalnızca Besques doğrulamaktadır.⁵³

Altın yıldız uygulanan Katalog No 30 ve 31 tipolojik olarak birbirlerine benzemektedirler. Bir boğa ya da sığırın betimlendiği figürinlere ait gövde parçaları olan bu eserler muhtemelen adak olarak sunulmak üzere hazırlanmıştır ve üzerlerinin yıldız kaplanmış olması da bu öneriyi destekler.

İncelenen eserlerin çoğunda figürin pişirilmeden önce yüzeye sürülerek boyaya baz oluşturan beyaz astar izlerine rastlanmıştır. Oysa Hasselin – Roux Smyrna eserlerinde nadiren beyaz astar görüldüğünü söylemektedir.⁵⁴ Pek çok kaynakta Smyrna figürinlerinde çok renkli (polikromik) bezemenin kullanılmadığı ya da oldukça istisnai bir uygulama olduğu da özellikle belirtilmiştir.⁵⁵

Eserlerimizden 24 tanesinde az ya da çok beyaz astar izleri görülürken bunlardan bir kısmı fırınlanama işleminden sonra astarın üzerine uygulanan kırmızı, mavi veya kahverengi boya izleri de taşımaktadır. (Katalog No. 2, 8, 17, 22, 27, 32, 33, 38, 41) Bu durum Smyrna figürinlerinde boyanın hiç kullanılmadığı görüşünü çürütür. Besques bazen altın yıldızın beyaz astar üzerine uygulandığından bahseder⁵⁶ ancak bizim eserlerimizde beyaz astar üzerinde herhangi bir yıldız izine rastlanmamaktadır. Bazı eserlerde beyaz astarın uygulandığı ancak döküldüğü yüzeylerde yüzey renginin kil renginden farklı bir tonda olduğu görülmektedir.

Bunun yanında Reinach, Besques, Leyenaar Plaiser ve Hasselin – Roux yıldızla temel oluşturması için bazı figürinlerin kırmızı ya da kahverengi bir astar ile kaplandığı görüşünü öne sürmüşlerdir.⁵⁷ Eserlerden bazılarının üzerinde

---

⁵² Reinach, s.147, Besques, s.155, Leyenaar Plaiser, Smyrne, s.70, Hasselin – Roux, s.49.

⁵³ Besques, s.155.

⁵⁴ Hasselin – Roux, s.49.

⁵⁵ Reinach, s.147, Besques, s.155, Leyenaar Plaiser, Smyrne, s.70, Hasselin – Roux, s.49.

⁵⁶ Besques, s.155.

⁵⁷ Reinach, s.147, Besques, s.155, Leyenaar Plaiser, Smyrne, s.70, Hasselin – Roux, s.49.

fırınlanmadan önce beyaz astar yerine uygulanan bu tip renkli astarlara da rastlanmıştır. (Katalog No 15, 27, 32, 38)

Boya ve astar uygulamaları konusunda değinilebilecek sonuncu grup ise muhtemelen sulu kil sürülerek eserin yüzey renginin bir ya da birkaç ton açıldığı mask parçalarıdır. (Katalog No 23, 24, 25) Bazı eserlerimizde ise hiçbir astar ya da boya izine rastlanmaz. (Katalog No 5, 11, 14, 16, 26, 34) Bu eserlerden Katalog No 34'ün hatalı bir üretim olabileceği düşünüldüğünde bu esere bu tip bir uygulamanın hiç yapılmamış olması normaldir. Ancak diğer eserler için aynı durum söz konusu değildir. Diğer eserler orijinal kil renkleri ile kullanılıyor olabilir ancak bu eserlere yapılan yüzey uygulamalarının fırınlama işleminden sonra gerçekleştirildiği bu nedenle de ısı ile sabitlenmediğinden zamanla yok olduğu önerisi tarafımızca daha mantıklı bulunmaktadır.

3.4 Pişirme

Kalıp yöntemi ile biçimlendirilen ve ince alet yardımı ile son şekli verilen figürinlere 3.3. bölümde bahsedilen yüzey uygulamaları yapıldıktan ve eserler gölgede bir süre kurutulduktan⁵⁸ sonra sıra bunların fırınlanmasına gelmektedir. Bu konuda değinebileceğimiz iki önemli nokta pişmiş toprak figürinlerin pişirilmeleri sırasında eserin içinde buharlaşan suyun dışarı çıkması için açılan⁵⁹ buhar delikleri ile fırınlama sürecinin eserler üzerinde bıraktığı izlerdir.

3.4.1 Buhar Delikleri

İncelenen figürinlerin çoğunun arka kısımlarının korunmamış olması, Smyrna üretimi terracottalarda genellikle eserin arkasına açılan buhar delikleri konusunda bilgi edinmemizi engeller. Arka kısımları korunan içi boş 11 eserden yalnızca iki tanesinde arka yüzde buhar delikleri açıldığını görmekteyiz. (Katalog No 3, 18) Bunlardan Katalog No 3'te figürinin arkasını tamamen kaplayacak büyüklükte ve kilin özensiz bir şekilde kesilerek oluşturulduğu dikdörtgen bir buhar deliği mevcuttur. (Levha VI, Resim 11) Dikdörtgenin sol üst ve sağ alt köşelerinde kilin

---

⁵⁸ Tahberer, s.113 – 115.

⁵⁹ Burr – Thompson, Troy, s.18.

kesildiği keskin aletin izleri görülmektedir. Katalog No 18’te görülen eserin arkasında bulunan dikdörtgen buhar deliği ise Katalog No 3’üne nazaran daha küçüktür ve daha özenli bir el tarafından açılmıştır. (Levha XXI, Resim 90)

Bunun dışında Katalog No 7’de incelediğimiz kadın başının sonlandığı boynun alt kısmında küçük yuvarlak bir delik bulunmaktadır. Bu kaliteli eserin sorunsuz pişmesi için bir buhar deliği şarttır bu nedenle Müzenin teşhir için açmış olması da muhtemel olan bu yuvarlak deliğin daha çok buhar deliği işlevi gördüğü düşünülmektedir. Aynı şekilde Katalog No 19’daki grotesk başın da ağız kısmında bırakılan açıklık da içi boş olan bu figürin için buhar deliği işlevi görüyor olmalıydı. (Levha XXII, Resim 91) Katalog No 2’deki “Temple Boy – Tapınak Oğlanı – figürini tümüdür ancak arkasında buhar deliği bulunmamaktadır. Eserin altında bulunan açıklık buhar deliği işlevi görüyor olmalıdır. Bu beş eser dışında arkası korunan diğer 6 eserde buhar deliği görülmemektedir ancak bu figürinler tüm değildir bu nedenle buhar delikleri kırık ve eksik olan kısımlarda mevcut olabilir.

Birinci bölümde de belirttiğimiz gibi Smyrna figürinlerini ilk sınıflandıran araştırmacılardan Reinach Smyrna eserlerinde hava deliği bulunmadığını belirtmiş, Musée du Louvre konservatörü Besques ise bunu reddederek buhar deliği olmayan hiçbir eser olmadığını dile getirmiştir. Bunun yanında Besques hava deliklerinin küçük olduğunu ve görünmez hale getirilmesi için saklandığını ifade eder.⁶⁰ Leiden National Museum of Antiquities konservatörü Leyenaar Plaiser ise buhar deliklerinin sonradan kapatıldığını öne sürmüştür.⁶¹ Buhar deliklerinin nasıl gizlendiği ya da kapatıldığı bilinmemektedir zira bahsettiğimiz araştırmacılar bu konuda herhangi bir açıklama yapmadıkları gibi eserlerimiz arasında böyle bir örnek mevcut değildir. Bizim elimizde bulunan arkası korunmuş az sayıda eser ile bu konuda çeşitli yargılara varmamız mümkün değildir.

3.4.2 Fırınlama

Smyrna üretimi eserlerin pişirilme özellikleri ile ilgili olarak genellikle iki nokta üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki eserlerin iyi pişirilmiş olup

⁶⁰ Reinach, ss.146–147, Besques, s. 155.

⁶¹ Leyenaar Plaiser, Smyrne, s.70.

yüzeylerinin sert olduğu ikincisi ise hamurun ortasında pişirmeden kaynaklanan gri bir öz bulunduğudur.⁶²

Bu çerçevede incelediğimizde bu tezin konusunu oluşturan figürinlerin birçoğunun bu tanımlamaya uyduğu görölmektedir. Eserlerden yalnızca üç tanesi kötü pişmiştir ve yüzeyi pudramsı bir dokuya sahiptir buna karşın çoğunun yüzeyi serttir.

Pişirmeden kaynaklanan gri öz özellikle içi dolu figürinlerin kırık kısımlarında açık bir şekilde görölmektedir. Katalog No 4 ve 38 içi boş olarak üretilmiş olsa da eserin cidarının ortasında gri bir öz olduğu izlenebilmektedir.

---

⁶² Reinach, s.147, Besques, s. 155.

4. STİLİSTİK VE KRONOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRME

Smyrna Antik Kenti'nde üretilen ve bugün dünyanın pek çok farklı yerinde korunmakta olan figürinlerin genel stilistik özelliklerine birinci bölümde değinilmiştir. Bu bölümde ise bu çalışma kapsamında bulunan 42 adet eserin stilistik özellikleri incelenecek, ikinci ve üçüncü bölümlerde belirtilen buluntu yeri ve teknik ile ilgili değerlendirmeler de göz önüne alınarak bir tarihleme önerisi yapılacaktır. Bu figürinlerin olası işlevleri konusunda sahip olunan görüşler sunulacaktır. Bu bağlamda eserler yedi alt gruba ayrılarak incelenmiştir.

4.1. Kült İşlevi Olan Figürinler

Bu grup içerisinde incelenen altı adet eserin kült amaçlı olarak kullanılmış oldukları düşünülmüş bu nedenle de bir arada değerlendirilmişlerdir. Bununla birlikte bunların arasında yalnızca Katalog No 6 belirli bir tanrının - Eros'un - betimidir. Diğer beş eserden Katalog No 1, 2, 3, 5 ise belirli bir tanrının betimi olmasa da başka merkezlerde bulunan benzerlerinin kült amaçlı kullanım gördükleri belirlendiğinden bu gruba dahil edilmişlerdir. Katalog No 4'ün aşağıda açıklanacak stilistik bazı özellikleri kült için kullanılmış olabileceğini göstermekte ise de bu eserin kesin olarak bu kategoriye girdiği iddia edilemez.

İlk eserimiz başında yuvarlak polos taşıyan bir kadın figürünü parçasıdır. (Katalog No 1, Levha IV, Resim 1-4) Bu figürüne tipolojik olarak çok benzeyen Ephesos üretimi bir kadın figürünü British Museum'da korunmaktadır.⁶³ Frontal duruş, polos, polosun altından çıkarak sırtta doğru uzanan, göğsün üzerinde V şeklinde yakaya sahip himation, yüzün ve saçların genel işlenişi, ellerin pozisyonu, sağ kolunun altına sıkıştırılan asa benzeri uzun ve ince cisim iki figüründe de hemen hemen aynı şekilde belirtilmiştir. Bunun yanında bizim eserimizde yüzün işlenişi ve polosun şekli British Museum'da bulunan, daha köşeli bir polosa ve daha şematik yüz hatlarına sahip olan eserden biraz daha yumuşak ve doğaldır bu nedenle bizim eserimizin İ.Ö. 5. yüzyılın ortasına tarihlenen bu eserden biraz daha geç bir dönemde üretildiği düşünülebilir. Yine British Museum'da korunan bir başka bir kadın figürünü

---

⁶³ Higgins, Catalogue of The Terracottas I, s.150, Pl. 72 – no:548.

de ilki kadar olmasa da Katalog No 1'e benzer bir eserdir.⁶⁴ Kyrenaica üretimi bu eser de İ.Ö. 5. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Bu figürinin de yüz hatları ve polos şekli bizim örneğimize benzemektedir ancak Kyrenaica'da üretilen eserin kolları göğüste birleştirilmemiş, vücudun yanında aşağı doğru serbest bırakılmıştır.

Bu tip polos taşıyan, ayakta ya da oturan kadın figürlerine Arkaik ve erken Klasik dönemlerde Rhodos'ta mezar buluntusu olarak rastlanmaktadır.⁶⁵ Bizim eserimizle birlikte yukarıda bahsedilen Ephesos ve Kyrenaica üretimi figürinler de daha çok Rhodos'ta görülen bu kadın tiplerinin yerel taklitleri olmalıdır.

Bu eserle işleniş olarak karşılaştırabileceğimiz bir başka örnek ise British School of Athens'in koleksiyonunda bulunan bir hydrophoros'a ait baş parçasıdır.⁶⁶ Buluntu yeri belli olmayan ve bizim eserimizden biraz daha yuvarlak bir yüze sahip bu eser İ.Ö. 5. erken yüzyıla tarihlenmektedir.

Tüm bu veriler göz önüne alındığında Katalog No 1'de incelenen figürinin stilistik özelliklerinin İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısını işaret ettiği görülmektedir. Kadifekale civarında ele geçen bu eser, İ.Ö. 4. yüzyılda kent buraya taşınmadan önce var olan bir kutsal alandan gelmiş olabileceği gibi bir mezar hediyesi olarak üretilmiş de olabilir. Bu noktada sorulacak önemli bir soru Hellenistik kent ve Hellenistik atölyelerin henüz kurulmadığı bu dönemde bu figürinin nerede üretildiğidir. Kil özelliği dolayısıyla bu eserin ithal bir eser olabileceği düşünülmüştür. Ancak bu noktada kilin ateşe maruz kalarak grileşmiş olabileceği de göz önüne alınmalıdır. Bu konudaki ikinci seçenek ise bu figürinin Bayraklı'daki eski Smyrna'da üretilmiş olabileceğidir. Bayraklı'daki ilk kentte bir pişmiş toprak üretiminin var olup olmadığının belirlenmesi halinde bu eserin kökeni ile ilgili daha sağlıklı bir yorum yapılabilir.

Kült işlevi olduğunu bildiğimiz ikinci eserimiz ise Katalog No 2'de gösterilen "Temple Boy - Tapınak Oğlanı" olarak adlandırılan erkek figürinidir. (Levha V, Resim 5-9) Bu tipin kökeni Mısır'da lotus üzerine çömelen çocuk Horus figürlerine dayanmaktadır. Yunan sanatına ise ilk kez Rhodos'ta bulunan Naukratis üretimi, fayanstan yapılmış çömelen çocuk figürünü ile giren bu figür daha sonra tüm doğu

⁶⁴ Higgins, Catalogue of The Terracottas I, s. 381, Pl. 196 – no: 1424.

⁶⁵ Higgins, Catalogue of The Terracottas I, s.50, 61 – 66, 81–83, 86, Pl. 15, 21, 22, 23, 36, 37,38, no: 65, 109, 111, 116, 121,122,123, 129, 204, 206, 210, 211, 212, 224, 225, 226.

⁶⁶ Marcella Pisani, "The Collection of Terracotta Figurines in The British School of Athens", **BSA** **101**, 2006, s.327 – 328, Fig. 21.

Akdeniz havzasına yayılmış, İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oldukça popüler olmuştur.⁶⁷ Bu tip eserler pek çok merkezde farklı kontekstler içerisinde ele geçmiştir. Bu nedenle de anlamları ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu figürinlerin; tanrıların çocukları oldukları, bir tanrıçanın kutsal arkadaşı ya da çocuğu oldukları, Eros ile Harpokrates'in birleştirildiği bağımsız kişilikler veya tapınak kölesi ya da dini işlere adanmış çocuklar oldukları ileri sürülmüştür.⁶⁸

Bizim eserimiz, bu tip eserler üzerinde en kapsamlı çalışmayı yapan Hadzisteliou - Price'in oluşturduğu tipolojide Tip 1'in çıplak, pilos taşıyan ve frontal duruşa sahip 1a kategorisine girmektedir. Yazar, bu tipin İ.Ö. 500 civarında ortaya çıktığını ancak çeşitli değişiklikler ile Klasik ve Hellenistik dönemlerde de üretilmeye devam ettiğini söylemiştir.⁶⁹

Katalog No 2'ye en çok benzeyen örnekler Aliğa Kurtarma Kazısı'ndan ele geçen ve bugün İzmir Müzesi'nde korunmakta olan eserlerdir. Bu eserlerden özellikle ikisi, sağ kolun dirsekten bükülerek pek çok örnekte görüldüğü gibi göğse değil karnın üzerine dayandırılması açısından bizim eserimiz ile paralellik göstermektedirler.⁷⁰ Bu noktada özellikle yüz ve gözlerde daha özensiz bir işçiliğe sahip olan bizim eserimizin İ.Ö. 5. yüzyılın ortasına tarihlenen bu eserlerden daha geç bir dönemde üretildiği anlaşılmaktadır. Figürinin İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda inşa edilmeye başlanan Devlet Agorası'nda bulunmuş olması bunun yanında kil yapısı ve işleniş tarzı olarak 4. yüzyılın sonlarında faaliyete geçtiği kabul edilen Smyrna atölyelerinin üretimi gibi görünmesi bu figürinin yukarıda bahsettiğimiz paralelleri gibi İ.Ö. 5. yüzyılın ortalarına değil daha geç bir döneme tarihlendiğini işaret eder. Ancak bu tip İ.Ö. 5. yüzyıldan Hellenistik dönemin sonuna kadar küçük değişikliklerle kullanılmış olduğundan konteksti olmayan ve net stilistik özellikler yansıtmayan bu eser için kesin bir tarihlendirme yapmamız zordur bununla birlikte 4. yüzyılın sonlarında faaliyete geçtiği düşünülen Smyrna atölyelerinin ilk ürünlerinden biri olduğu önerilebilir.

İncelediğimiz eserler arasında en iyi korunmuş örneklerden bir tanesi de Katalog No 3'te görülen genç Eros (?) figürinidir. (Levha VI, Resim 10 – 15)

⁶⁷ Theodora Hadzisteliou – Price, “The Type of The Crouching Child and The Temple Boys”, **BSA** **64**, 1969, s. 95 – 97, Pl.20,2.

⁶⁸ Fırat, s. 45 – 46.

⁶⁹ Hadzisteliou – Price, s.98

⁷⁰ Fırat, s. 79 – 82, Lev. 18 – 19.

Başında bir Makedonya başlığı olan kausia⁷¹ taşıyan giyimli çocuk tipi İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarından itibaren koroplastlar tarafından sıklıkla kullanılmıştır.⁷² Burn ve Higgins bu tip figürinlerin mezar hediyesi olarak ya da Atina ve Samothrake'deki örneklerde olduğu gibi pek çok tanrıya özellikle de Demeter'e sunu için kullanılmış olabileceğini açıklamaktadırlar.⁷³ Burr-Thompson ise bunların kendilerini ibadete adanmış, belki de rahiplerin tapınakta doğan ve doğdukları andan itibaren tanrının emrine giren çocukları olduğunu öne sürmektedir. Bunun yanında Troya'da bu tiplerin kutsal alanların yakınlarından ele geçtiklerini ve bu figürinlerin Kybele veya Demeter gibi bir tanrıçanın hizmetindeki çocukları temsil ediyor olabileceğini de sözlerine eklemektedir.⁷⁴

Gerçekten de bu tip çocuk figürinleri Atina⁷⁵, Tanagra⁷⁶, Myrina⁷⁷, Troya⁷⁸ gibi merkezlerin yanında Smyrna'da da üretilmekte idi.⁷⁹ Bizim eserimize duruş olarak en yakın örnekler Myrina'da bulunan üç Eros figürinidir. İ.Ö. 1. yüzyıl ile İ.S 1. yüzyıla tarihlenen bu örnekler çıplak ve kanatlı Eros betimleridir dolayısıyla Katalog No 3 ile yalnızca duruş açısından benzeşirler.

İncelediğimiz figürin ile tipolojik olarak benzeşen çocuk yüzleri de yine Myrina'da bulunmuştur.⁸⁰ Bunlardan özellikle İ.Ö.1. yüzyıla tarihlenen 1584 numara ile belirtilen baş parçasında yüzün ifadesi bizim eserimiz ile neredeyse birebir aynıdır. Bunun yanında bir diğer benzer örnek de Troya'da bulunmuştur ve İ.Ö. geç 1. yüzyıla tarihlenmektedir.⁸¹

Katalog No 3'teki eserin yüzünün yukarıda bahsettiğimiz tipin erken örnekleri gibi öne eğik değil ileriye bakıyor olması, yüzün işlenişi, giysinin erken örneklerdeki gibi tüm vücudu kaplayan kalın bir manto biçiminde değil, omuzdan bir fibula ile tutturulan ve vücudun bir kısmını açıkta bırakan günlük bir giysi şeklinde

⁷¹ Burr – Thompson, Troy, s.53 - 54.

⁷² Lucilla Burn, Raymond Alleyne Higgins, **Catalogue of Greek Terracottas In The British Museum Vol.III**, The Trustees of The British Museum, London, 2001, s.36.

⁷³ Burn, Higgins, s.36.

⁷⁴ Burr – Thompson, Troy, s. 84 – 86.

⁷⁵ Burn, Higgins, s.36, Pl. 2, Nr.2011

⁷⁶ Burn, Higgins, s.66 – 67, Pl. 22 – 23, Nr.2124 – 2129.

⁷⁷ Burn, Higgins, s.124, Pl. 53, Nr.2292, 2293, 2294, Simone Mollard-Besques, **Musée National du Louvre Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecques, Etrusques et Romaines II Myrina**, Paris, 1963, s. 191, Pl.226, Nr: 1584 – 1585

⁷⁸ Burr – Thompson , Troy, s.86, Pl.XVI Nr. 52-57.

⁷⁹ Besques, s.165, Pl.229, Nr. D 1133; s.181, Pl.253, Nr. D 1293.

⁸⁰ Mollard -Besques, s. 191, Pl.226, Nr: 1584 – 1585.

⁸¹ Burr – Thompson , Troy, s.86, Pl.XVI, Nr.57

işlenmesi, bu figürini bu tipin kullanıldığı eserler içerisinde İ.Ö. 1. yüzyıl veya en geç İ.S. 1. yüzyılın başlarında üretilen örnekler arasına yerleştirir. Bunun yanında bu figürinin bir Eros mu yoksa kendini tanrıya adayan (?) çocuklardan biri mi olduğu kesin olarak söylenememektedir.

Katalog No 4'te incelediğimiz alçı kalıptan üretilen ve stephane taşıyan kadın başı ise (Levha VII, Resim 16 – 21) net bir kontekste sahiptir ve bu kontekste göre Erken Roma – Roma İmparatorluk dönemine tarihlenmektedir. Priene'de konutlarda bulunan bir kadın heykelciği, stephane taşıması ve giysi bakımından bizim örneğimize benzemektedir.⁸² Töpperwein – Hoffmann Priene'de bulunan eserde ve bizim örneğimizde görülen burgulu yakanın Attika bölgesine ait bir özellik olduğundan bahsetmektedir.⁸³ Hem Töpperwein – Hoffmann hem de Rumscheid bu eseri İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmektedirler.⁸⁴ Katalog No 4'te incelediğimiz eserimiz; yüzün genel işlenişi, boynun kalın oluşu, ağzın çok küçük ve burna çok yakın oluşu dolayısıyla Priene'deki örneğe nazaran daha geç, daha “Romalı” bir karaktere sahiptir bu nedenle bu figürini, İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen Priene örneğinden biraz daha geç bir döneme İ.S. 1. yüzyıl içlerine tarihlenmek doğru olacaktır.

Bu figürinin işlevi ve herhangi bir tanrıçayı temsil edip etmediği konusunda kesin bir yargıya varılamamıştır çünkü belirli bir tanrısal varlığa işaret edebilecek bir atribütü ya da stilistik özelliği yoktur. Eserin kült işlevi olan figürinler arasına konmasının tek nedeni yukarıda da açıkladığımız üzere Artemis gibi bazı tanrıçaların başında sıkça gördüğümüz yarım ay şeklindeki stephanedir.

Katalog No 5'te incelediğimiz figürin parçası ise oturan giyimli bir figüre aittir ve sadece bacak kısmı korunmuştur. (Levha VIII, Resim 22 – 25) Figürinin kırık olduğu üst kısmında bir çocuğa ait olan küçük bacakların görülmesi bu eseri bir Kourotrophoros olarak tanımlayabilmemizi sağlamıştır. Kucaktaki çocuğun pozisyonu bağlamında değerlendirildiğinde bu esere oldukça benzeyen bir örnek Myrina'da bulunmuştur. Çocuğunu emzirmekte olan oturan bir kadının betimlendiği Myrina örneği Musée du Louvre'da korunmakta olup ve İ.Ö. 1. yüzyılın sonuna

---

⁸² Eva Töpperwein – Hoffmann, “Terrakotten von Priene”, **Istanbuler Mitteilungen**, Band 21, 1971, Taf.47-1, s.142,151; Frank Rumscheid, **Die Figürlichen Terrakotten von Priene (Archaologische Forschungen Band 22)**, Wiesbaden, 2006, s.419, Taf. 13/2, 14/3-4, Nr. 30.

⁸³ Töpperwein – Hoffmann, s.151.

⁸⁴ Töpperwein – Hoffmann, s.151, Rumscheid, s.419.

tarikhlenmektedir.⁸⁵ Bunun dışında eserimize benzeyen bir başka örnek de yine Musée du Louvre'da korunan ve buluntu yeri belli olmayan Horus'u emziren bir İsis figürüdür.⁸⁶ Geç Hellenistik döneme tarihlenen İsis figürünün vücudunun alt kısmında görülen giysi kıvrımları Katalog No 5'te incelediğimiz parça ile birebir benzeşmekte ise de bizim örneğimizin kıvrım sistemi İsis figürünün kıvrım sitemine göre daha yüzeysel olduğundan bizim eserimiz biraz daha geç döneme tarihleniyor olmalıdır. Bu nedenle bu eseri Erken Roma dönemine tarihlememiz mantıklı bir öneri olacaktır.

Kourotrophoros emziren anne anlamına gelir ve birçok tanrıçanın bu sıfatı aldığı bilinmektedir ancak bu tip figürinler özellikle doğum, bereket ve koruyuculuk özellikleri ile öne çıkan Demeter ve Gaia gibi tanrıçalar ile ilişkilendirilmişlerdir.⁸⁷ Bu bağlamda bir Metroon'a sahip olduğunu bildiğimiz Smyrna'da⁸⁸ bu parçanın ana tanrıça kültü ile bağlantılı bir figüre ait olduğu önerilebilir.

Kült işlevi olan figürinlerin incelendiği ilk grubun son parçası Katalog No 6'da incelediğimiz Eros başıdır. (Levha IX, Resim 26 – 29) Myrina'da sıklıkla kullanılan bu Eros tipi⁸⁹ Hellenistik dönemde Boeotia⁹⁰, Troas⁹¹, Kyme⁹² gibi merkezlerde bulunmuş pek çok çocuk ve çocuk Eros betimlerinde de görülmektedir. Başın ortasında bir örgünün saçları yandan ikiye ayırdığı saç şekli ve yukarıda sayılan benzerleri bu eser için Hellenistik dönemi işaret etse de yüzün özellikle de gözlerin işlenişi bu eseri Roma dönemine tarihlememize neden olmaktadır. Eserin konteksti de bu tarihleme önerisini destekler niteliktedir.

İlk bölümde işlenen ve kült işlevi olduğunu düşündüğümüz eserler genellikle Demeter, Aphrodite, Artemis ya da ana tanrıça gibi dişil tanrısal varlıklara işaret etmektedir. Bayraklı'daki ilk kentte önemli bir Athena kültürünün olması, kentin yeniden kuruluş efsanesinde Nemesislerin yer alması Smyrna'nın dişil tanrısal varlıklara olan eğilimini işaret eden ilk izlerdir. Bunun yanında bugünkü kazıların ulaştığı noktada henüz tespit edilememiş olsa da antik kaynaklar ve 17. – 20.

⁸⁵ Mollard - Besques, s. 32, Pl. 35, Nr: 667.

⁸⁶ Besques, s. 67, Pl. 89, Nr: D 419.

⁸⁷ Fırat, s.27.

⁸⁸ Strabon, **XIV, I, 37**, s. 165.

⁸⁹ Ömer Özyiğit, "Some Terracottas From Kyme in The Izmir Museum", **Studi Su Kyme Eolica III**, Catania, Le Ciminiere 2006, s. 112 – 113.

⁹⁰ Besques, s.35, Pl. 43, Nr D.194.

⁹¹ Besques, s.93, Pl. 119, Nr D.553 – yüz işlenişi bakımından ise, s.94, Pl. 119, Nr. D.556.

⁹² Özyiğit, s. 112 – 113, Tav. XVIII, Nr. 35, 42, 43.

yüzyıllar arasında kente gelen Avrupalı seyyah ve araştırmacılar kentte Aphrodite Stratonikeia kutsal alanı ile bir Metroon bulunduğunu kesin bir şekilde söylemektedirler.⁹³ Bunun yanında kentin kuruluş efsanesinde adı geçen Nemesislerin de Kadifekale eteklerinde – muhtemelen Agora'nın yakınlarında bir yerlerde- bir tapınağı olduğu da bilinmektedir.⁹⁴ Bütün bunlar göz önüne alındığında tanrıçaların Smyrna kült sisteminde önemli bir yeri olduğu sonucuna varılabilir. Bu durumu destekleyecek öğelerin, özellikle de mimari ve epigrafik buluntuların kentte yapılan sistematik kazılar çerçevesinde önümüzdeki yıllarda ortaya çıkarılması umut edilmektedir.

4.2. Kadın Figürinleri

İncelen figürinler arasında değineceğimiz ikinci grup ise kadın figürinleridir. Bir kült ile ilgili olduğuna dair herhangi bir ize rastlanmayan yedi adet kadın figürini ve figürin parçası bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bunun yanında birinci bölümde nasıl Katalog No 4'ün kült işlevi olup olmadığı kesin olarak söylenemiyorsa bu bölümde incelenecek eserlerinde sıradan kadınları betimleyebileceği gibi bir kült ile ilişkili olabileceğini ya da bir tanrıçayı temsil edebileceğini de unutmamak gerekir.

Bu bölümde incelenen eserlerden ilki oldukça iyi işçilikle üretilen bir kadın başıdır. (Katalog No 7, Levha X, Resim 30 - 35) Bu eser; incelediğimiz tüm eserler arasında, Smyrna atölyelerinin Hellenistik dönemde heykelleri ince ve kaliteli işçilik ile taklit eden figürinlerine örnek olabilecek tek parçadır. Oldukça detaylı işlenmiş saçları Knidos Aphroditesi nedeniyle “Knidian coiffure – Knidos saç biçimi” olarak adlandırılan⁹⁵ şekilde toplanmıştır. Yuvarlak yüzü, düz burnu ve göz kapaklarının her ikisinin de betimlenmiş olması İ.Ö. 2. yüzyılın işçiliğini işaret eder. Bunun dışında yüzü; Burr – Thompson'un “Arsinoe Tipi” olarak adlandırdığı Lysimakhos'un karısı II. Arsinoe'den esinlenen ve pişmiş toprak figürinlerde özellikle İ.Ö. 2. yüzyılda çok kullanılan bir tipi işaret etmektedir.⁹⁶

⁹³ Cadoux, s. 279 – 295.

⁹⁴ Doğer, s. 91 – 92.

⁹⁵ Burr – Thompson, Troy, s. 37.

⁹⁶ Burr – Thompson, Troy, s. 32, ayrıca British Museum'da bulunan fayanstan bir II. Arsinoe başı eserimize, koroplastın bu tipten esinlendiğini kanıtlayacak kadar benzemektedir:

İşleniş olarak bu başa benzeyen örnekler yine Smyrna'da üretilen bir kadın başının dışında⁹⁷ Pergamon⁹⁸ ve Troya'da⁹⁹ da mevcuttur.

Yukarda bahsedilen stilistik özellikler, benzer örnekler ve eserin üretimindeki özenli işçilik dikkate alındığında bu eserin İ.Ö. 2. yüzyılda Smyrna atölyelerinde üretilmiş olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Katalog No 8'de incelediğimiz kadın başı ise boyutları oldukça küçük olmasına rağmen iyi bir işçiliğe sahiptir. (Levha XI, Resim 36 – 40) Saçlar ortadan ikiye ayrılarak stilize kavun dilimi şeklinde biçimlendirilmiş olup arkada başın üzerinde iki kısımlı bir topuz yapılmıştır. Burr – Thompson'un kavun dilimi şeklindeki saçlar için yaptığı tipolojide bizim eserimiz özellikle İ.Ö. 3. yüzyılda yaygın olarak kullanılan ilk kategoriye girmektedir.¹⁰⁰

Gerek stilize kavun dilimi şeklinde işlenmiş ve arkada başın üzerinde topuz yapılan saç biçimi gerekse yüz özellikleri bakımından bizim örneğimizle benzerlik gösteren ilk örnek British School of Athens'in koleksiyonunda korunmakta olan 3 – 2. yüzyıllara tarihlenen bir baştır.¹⁰¹ Bizim eserimiz bu başa nazaran biraz daha detaysız işlenmiş olup yüzünde biraz daha donuk bir ifade vardır. Dolayısıyla bizim eserimiz bu eserden biraz daha geç bir döneme tarihleniyor olmalıdır. Katalog No 8 ile saç biçimi bakımından paralellik gösteren diğer eserler ise Myrina ve Troya'da ele geçmiştir.¹⁰² Üçgen alnı, yüzün genel hatları ve özellikle de saç biçimi dikkate alındığında bu figürinin Hellenistik dönemde, muhtemelen İ.Ö. 2. yüzyılın sonları ile 1. yüzyılın başlarına tarihlenen bir dönemde üretildiği öngörülebilir.

Katalog No 9'da ise yüz kısmı oldukça yıpranmış olmasına karşın düz bir şekilde işlenmiş kavun dilimi saçları net olarak görülebilen bir başka kadın başı incelenmektedir. (Levha XII, Resim 41 – 46) Bu figürinin saç şekli Katalog No

---

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/f/faience_head_of_arsinoe_ii.a_spx = 01.07.2009.

⁹⁷ Paula G.Leyenear-Plaiser, **Les Terres Cuites Grecques et Romaines. Catalogue de la Collection du Musée National des Antiquités à Leiden**, Leiden, 1979, s.165, Pl. 62 Nr.376. (Leiden)

⁹⁸ Eva Töpferwein, **Terrakotten von Pergamon (Pergamenischer Forschungen 3)**, Berlin, 1976, s.75 – 224, Taf 49, Nr.336.

⁹⁹ Burr-Thompson, Troy, s. 132, Pl. XLVIII Nr. 229.

¹⁰⁰ Burr – Thompson, Troy, s.38.

¹⁰¹ Pisani, s.357, Pl. 36-b.

¹⁰² Mollard - Besques, s. 181-182, Pl. 218, Nr.1401; Burr-Thompson, Troy, s.124, Pl. XXXI Nr.150-151; s. 130, Pl. XLIII Nr. 204.

8'den daha şematik olsa da Burr-Thompson'un kavun dilimi saçları sınıflandırdığı tipolojisinde yine ilk kategoriye girmektedir.¹⁰³

Bu eserin neredeyse birebir paraleli Kyme'de bulunmuş olup bugün İzmir Müzesi'nde korunmaktadır.¹⁰⁴ Diğer benzer örnek ise Pergamon - Asklepieion'dan gelmektedir ve Töpperwein tarafından İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmiştir.¹⁰⁵ Bu figürünün paraleli olan bu örnekler, özellikle birebir benzediği Kyme'de bulunan eser geç Hellenistik döneme tarihlendiğinden bu figürin için önerilebilecek en mantıklı tarihleme geç Hellenistik dönemdir.

İncelenen eserler arasında ilginç parçalardan biri de Katalog No 10'da gösterilen hamile ya da obez olarak betimlenmiş çıplak kadın figürünüdür. (Katalog No XIII, Levha 47 – 52) Bu eser Smyrna'lı koroplastların "realist" olarak adlandırdığımız eserlerinden birisidir. Bu figürin hamile kalmak isteyen bir kadının adağı olabileceği gibi obez bir kadının bu durumdan kurtulmak için Asklepios'a yapmış olduğu bir adak da olabilir. İlk seçeneği destekleyen unsurlar figürün karnını vurgulayacak şekilde ellerini kalçasının üzerine koymasıdır. Bunun yanında Burr – Thompson, Atina Agorası'nda Demeter sarnıcından" çıkan benzer figürlerden obez kadınlar olarak bahsetmektedir.¹⁰⁶ Smyrna'da üretilen bu tip çıplak kadın figürinlerinden oluşan bir seriye sahip Musée du Louvre konservatörü Besques ise bu figürinlerin betimlediği tip üzerine bir yorum yapmamış yalnızca bunların geç Hellenistik döneme tarihlendiğini belirtmiştir.¹⁰⁷ Bizim eserimiz; Musée du Louvre'da bulunan bu serinin figürinlerine aynı kalıptan çıkmış olabilecek kadar benzediğinden bu figürinler gibi geç Hellenistik döneme tarihlenmektedir.

Tanımlanması ve tarihlendirilmesi en kolay parçalardan biri ise Katalog No 11'de görülen kadın başı parçasıdır. (Levha XIV, Resim 53 – 58) Leiden Müzesi koleksiyonunda bulunan Smyrna üretimi bir Aphrodite figürünün başı bizim eserimize aynı kalıptan çıkmış olabilecek kadar benzemektedir.¹⁰⁸ Bizim eserimiz de böyle bir Aphrodite figürinine ait olabilir ancak boyun hizasının kırık olması bu

¹⁰³ Burr Thompson, Troy, s.38 – 39.

¹⁰⁴ Özyiğit, s. 115, Pl. XIX, Nr. 61.

¹⁰⁵ Töpperwein, s. 76-77, Taf. 50, Nr. 347.

¹⁰⁶ Dorothy Burr-Thompson, "Three Centuries of Hellenistic Terracottas IB and C", **Hesperia Vol 23**, 1954, s.90, Pl. 21, Nr 2. (IB and C)

¹⁰⁷ Besques, s. 166 – 167, Pl. 230 – Nr. D 1142, D 1144, D 1145, D 1146.

¹⁰⁸ Leyenaar-Plaiser, Leiden, s.132, Pl. 47 Nr. 275.

konuda kesin bir yargıya varmamızı engeller. Bu nedenle bu baş kült işlevi olan figürinler ile birlikte değil kadın figürinleri arasında değerlendirilmiştir.

Bunun yanında bu başın tarihlemesi için bu kadar çok benzeyen bir örnek olmasa bile oldukça kesin bir yargıya varılabilir. Zira alnı çevreleyen, noktalar halinde stilize edilmiş, saçları ya da bir peruğu simgeleyen bukleler, İmparator Titus'un kızı Julia Flavia'nın saç biçimini yansıtmaktadır. Bu nedenle bu ve bunun gibi pek çok eser¹⁰⁹ ile birlikte bu figürin parçası da kesin olarak İ.S. 65 – 95 yıllarına tarihlenmektedir.

Katalog No 12'de incelenen güzel baş da Roma dönemine tarihlenen kadın başlarından biridir. (Levha XV, Resim 59 – 64) Yüzün dolgunluğu ve patetik ifadesi, üçgen alın ve genel özenli işlenişi itibariyle Hellenistik dönem özellikleri gösterse de başında bulunan yüksek peruk bu eseri de Musée du Louvre'da bulunan ve İ.S. 1. yüzyılın sonuna tarihlenen aynı tip başların arasına yerleştirmemizi sağlamaktadır.¹¹⁰ Bu örneklerden Foça'da bulunan bir baş¹¹¹ bizim eserimize özellikle yüz hatları bakımından oldukça benzemektedir. Bunun yanında yine Foça üretimi bir başka baş ise yüz özelliklerinin yanında saç biçimi bakımından da Katalog No 12 ile paralellik gösterir.¹¹² Ancak bu baş parçasının en yakın benzerleri yine Smyrna üretimi figürinler arasında bulunmaktadır.¹¹³ Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta da bu eser ile paralel saç ve özellikle de yüz işlenişine sahip Foça üretimi örneklerin İ.S. 1. yüzyılın sonlarına, daha çok saç biçimi bakımından paraleli olan Smyrna eserlerinin ise İ.S. 2. yüzyılın başlarına tarihleniyor olmalarıdır. Bu durumda burumda bu eserin üretildiği zaman dilimi için İ.S. 1. yüzyılın sonu – 2. yüzyılın başı denmesi doğru olacaktır. Bu stilistik özelliklerin işaret ettiği tarihlendirme eserin bulunduğu kontekst ile de uyumludur.

Roma döneminde saç biçimleri nedeniyle kesin tarihler verebildiğimiz kadın başlarının sonuncusu ise Katalog No 13'tür. (Levha XVI, Resim 65 – 68) Alnın üst kısmında yüksek bir çıkıntı şeklinde betimlenen saçlar ensede bir topuzun içine

---

¹⁰⁹ A.N. Rollas, "Koleksiyona Yeni Giren Pişmiş Toprak Heykelcikler ve Bir Araba Modeli – Les Nouvelles Acquisitions et un Modele de Voiture en Terre Cuite" **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yılı** 10, İstanbul, 1962, s.128, Pl. XIII-2; Besques, s. 144, Pl. 181 Nr. E 35; s.204, Pl. 285, Nr. E 64 – E 66.

¹¹⁰ Besques, s. 110, Pl. 136, Nr. E 18; s. 109, Pl.137, Nr.D 695; s. 204, Pl. 286, Nr. E 72 – E 74.

¹¹¹ Besques, s. 110, Pl. 136, Nr. E 18.

¹¹² Besques, s. 109, Pl.137, Nr. D 695.

¹¹³ Besques, s. 204, Pl. 286, Nr. E 72 – E 74.

toplanmıştır. Alnın üzerinde çıkıntı yapan bu saç biçimi Smyrna atölyeleri için karakteristiktir ve İ.S. 1. yüzyılın sonu ikinci yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.¹¹⁴ Bunun yanında eserin yüz hatları özellikle de hoşnutsuz yüz ifadesi Burr – Thompson’ın Roma döneminde yüzlerin işlenişi ile ilgili verdiği tanımlara birebir uymaktadır.¹¹⁵

Kadın figürinleri içeren grubun son buluntusu oldukça şematik işlenmiş bir kadın başıdır. (Katalog No 14 – Levha XVII, Resim 69 - 73) Bu başın hiçbir paraleli bulunamamıştır hatta kazı buluntusu olduğu bilinmese sahte terracotta bile denebilecek bir eserdir. Bu eserin üst kısmında bir eklenti yerinin var olması bunun bir figürinden çok başka bir objenin parçası olabileceğini işaret eder.

4.3. Erkek Figürinleri

İncelen eserler arasında değineceğimiz üçüncü grup ise erkek figürinleridir. Sayıca kadın figürinleri kadar çok olmasalar da ilginç parçaların bulunduğu bu grubun da Smyrna pişmiş toprak atölyelerinin iki önemli teması olan ideal ve realist tipleri – tıpkı kadın figürinleri gibi– çeşitli örnekler ile yansıttığı görülmektedir.

Bu başlık altında incelenecek ilk eser Katalog No 15’te görülen çıplak erkek torsosudur. (Levha XVIII, Resim 74 – 77) Vücut hatlarının, özellikle kasların ve göğüslerin abartılı işlenmiş olması ve karnın normalden daha çıkık şekillendirilmesi bu figürinin Hellenistik dönemde Smyrna atölyelerinde üretilmiş pek çok örneği bulunan patolojik tiplerden biri olduğunu gösterir. Musée du Louvre’da korunan Smyrna figürinleri arasında bu tip patolojik çıplak erkek torsosu örnekleri bulunmaktadır.¹¹⁶ Bizim eserimiz de benzeri bu örneklerle birlikte geç Hellenistik döneme tarihlenmektedir.

Erkek figürinleri içerisinde değineceğimiz ikinci eser ise yine çıplak, oturan bir erkek figürünü parçasıdır. (Katalog No 16 – Levha XIX, Resim 78 - 81) İçi dolu olarak üretilen bu eser bir önceki örneğimiz gibi realist bir üslupla üretilmemiş olup Smyrna atölyelerinin bir başka teması olan ideal figürler arasına yerleştirilebilir. Vücut hatlarının yumuşak ve ayrıntısız işlenmesi bir önceki eser ile tezat oluşturur.

¹¹⁴ Besques, s. 204, Pl. 285, Nr. E 70.

¹¹⁵ Burr-Thompson, Troy, s.30.

¹¹⁶ Besques, s.176, Pl. 247 Nr. D1252; s. 180, Pl. 251, Nr. E/D 1282 – 1283.

Bu esere çok benzeyen örnekler yine Musée du Louvre’da korunmaktadır.¹¹⁷ Bu eserler Katalog No 16 ile yalnızca işleniş değil aynı zamanda figürün oturma biçimi bakımından da benzeşmektedir. Bu nedenle Katalog No 16 da bu eserler gibi geç Hellenistik devre tarihlenmektedir. Musée du Louvre’da korunan bu eserlerden bir tanesinde bizim figürümüzün sol omzunda bulunan çıkıntı mevcuttur.¹¹⁸ Besques bu figürü, bu tip bir saç parçasının daha fazla korunduğu benzer başka örnekler ile karşılaştırarak Dionysos olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama bizim eserimiz için de geçerli olabilir ancak figürünün baş kısmı korunmadığı için bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

Katalogumuzda bulunan üçüncü erkek figürünü ise bir baş parçasıdır. (Katalog No 17 – Levha XX, Resim 82 - 85) Yalnızca üst kısmı korunan bu eser muhtemelen sakallı bir tanrı betimidir ancak eserin korunmuş olan bu küçük parçasında hangi tanrının betimlendiğini anlayabileceğimiz bir özellik bulunmamaktadır. Bunun yanında eserin Hellenistik tanrı figürlerindeki kadar özenli değilse de detaylı bir işçiliği vardır. Konteksti de göz önüne alındığında bu eser için önerilebilecek tarih geç Hellenistik dönemdir.

Erkek figürleri içerisinde bahsedeceğimiz son örnek ise giyimli bir erkek torsosudur. (Katalog No 18 – Levha XXI, Resim 86 - 90) Ayakta, sağ omzunda bir fibula ile tutturulmuş bir abolla ya da lacerna giyen figürün açıkta kalan sağ kolunun üzerinde kısa kollu tunicası görülmektedir. Kıyafeti Roma dönemini işaret etse de giysisinde kullanılan kıvrım sistemi Hellenistik dönemin etkisinin geçmemiş olduğunu gösterecek nitelikte derin yivli ve hareket ile uyumlu bir şekilde işlenmiştir. Giyimli olması ve duruşu nedeniyle tanrısal bir varlıktan çok kent ileri gelen kişilerinden biri olduğu düşünülmektedir. Tüm bu veriler göz önüne alındığında eserin Roma İmparatorluk döneminin ilk zamanlarına tarihlenmesi mümkündür.

---

¹¹⁷ Besques, s. 158, Pl. 217, Nr. D 1069; s. 163, Pl. 225, Nr. D 1119; s. 163 - 164, Pl. 226, Nr. D. 1118, D. 1120.

¹¹⁸ Besques, s. 158, Pl. 217, Nr. D 1069.

4.4. Grotesk Figürinler

Bu çalışma kapsamında incelenen figürinlerden iki tanesi “grotesk” ya da “karikatür” denebilecek absürt betimlerdir. Bu tip eserler Smyrna üretimi figürinler arasında sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu figürinlerden birinin farklı müzelerde korunan Smyrna koleksiyonları içerisinde pek çok paralel örneği bulunurken diğerinin benzeri bulunamamış, eser stilistik özellikleri yardımıyla tarihlenmiştir.

Grotesk olarak tanımlanan ilk eser Katalog No 19’da incelenen pilos taşıyan sakallı erkek başıdır. (Levha XXII, Resim 91 – 96) Yüz hatları normal bir insanınkinden farklı ve anormaldir, figürün yüzünde acı çeken bir ifade vardır. Başın arkasında bulunan iki yuvarlak nokta başı gövdeye bağlıyor olmalıdır bu durum göz önüne alındığında başın öne doğru uzatılmış bir pozisyonda belirtildiği anlaşılmaktadır. Başın bu duruşu figürün diğer grotesk - patolojik örnekler gibi anormal bir duruş veya şekilde betimlendiğini göstermektedir. Ayrıca eserin siyah boya ile kaplanmış olması bu anormal fizyolojinin daha da belirginleştirilmek istendiğini kanıtlamaktadır.

Bu eserin benzerleri Yunanistan’da¹¹⁹, Troas’da¹²⁰, Priene’de¹²¹ ve en çok da Smyrna’da bulunmuştur.¹²² Tüm bu örnekler bu tipin Hellenistik dönemin başında ortaya çıktığını ancak özellikle geç Hellenistik devirde yoğun olarak üretildiğini göstermektedir. Bu durumda bizim eserimiz de geç Hellenistik örnekler arasına yerleştirilebilir.

Bu kategoride inceleyeceğimiz ikinci eser ise ilk bakışta Medusa başına benzeyen ancak detaylar gözetildiğinde daha çok Dionysiak sahneye ait bir figür olduğu anlaşılan ilginç baştır. (Katalog No 20 – XXIII, Resim 97 - 100) Eserin arkasındaki çıkıntı nedeniyle bir kandil kulpu olabileceği düşünülmüşse de plastik özellikleri nedeniyle bu çalışmanın kapsamında incelenmiştir.

Bu figürün Dionysiak bir figüre ait olduğunu düşündüren en önemli noktalar yüzü çevreleyen ve başın arkasında da stilize bir şekilde işlenmiş olan üzüm salkımlarıdır. Bunun yanında alnın üzerine doğru sarkan üzüm salkımının her iki

¹¹⁹ Besques, s. 69, Pl. 93, Nr. D 434.

¹²⁰ Besques, s. 94, Pl. 119, Nr. E/D 561.

¹²¹ Rumscheid, s.500, Taf. 123/4–6 Kat Nr. 285.

¹²² Besques, s. 226 – 227, Pl. 306, Nr.E/D 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729,1730, 1731, E 132; Leyenaar-Plaiser, Leiden, P 1.88 Nr. 623; Pl. 89 Nr. 637; Pl.90 Nr. 644; Pl. 91 Nr. 651.

yanında iki küçük boynuz görülmektedir. Dolayısıyla bu figür stilize bir satyr veya silenos betimi olabilir. Yüzün genel hatları ve özellikle de gözlerin işlenişi bu eseri Roma İmparatorluk dönemine tarihlenmememizi sağlamaktadır.

4.5. Tiyatro İle İlgili Figürler Ve Masklar

Smyrna'nın bugün pek az kalıntısı görülebilir durumda olsa da antik dönemde oldukça büyük bir tiyatroya olduğu bilinmektedir. Cadoux tiyatronun kalıntılarının İ.S. 178 depreminden sonra gerçekleştirilen restorasyon evresine ait olduğunu ve yapının ilk ne zaman yapıldığının kesin olarak bilinmediğini belirtmektedir.¹²³

Kentin büyük ve güzel bir tiyatrosunun olması aşağıda inceleyeceğimiz tiyatro ile ilgili figürinler için önemli bir veridir. Roma döneminde var olan tiyatronun Hellenistik bir öncülü olup olmadığı bilinmemektedir. Strabon'un İ.Ö. 6. yüzyılda kenti tanımlarken tiyatrodan bahsetmemiş olması nedeniyle genellikle tiyatronun Roma döneminde inşa edildiği düşünülse de Cadoux buna çeşitli nedenler ile karşı çıkar.¹²⁴ Buna karşın Smyrna üretimi figürinler arasında tiyatro ile ilgili olanlar çoğunlukla Roma dönemine tarihlenmekle birlikte Hellenistik döneme tarihlenen örneklerin de bulunması¹²⁵ Smyrna'nın Roma döneminde olduğu gibi Hellenistik dönemde de - bir tiyatro yapısına sahip olmasa bile- bu sanata ilgi duyduğunu kanıtlamaktadır.

Bu grup içerisinde inceleyeceğimiz ilk eser bir aktör figürinidir. (Katalog No 21 – Levha XXIV, Resim 101 - 103) İlk bakışta giyimli, hamile bir kadın görünümü olan bu figürin göğüslerinin olmayışı ve sol kolunun üzerinde bir kithara tutuyor olması nedeniyle bir aktör ya da müzisyen figürini olarak tanımlanmıştır. Bu esere çok benzeyen ancak hamile bir kadının betimlendiği başka bir örnek işlevsel olarak olmasa bile stilistik olarak bizim örneğimizin tarihlenmesi hakkında fikir vermektedir.¹²⁶ Musée du Louvre'da bulunan bu örnek göz önüne alındığında bu figürinin geç Hellenistik devre tarihlendiğini söylemek mümkündür.

---

¹²³ Cadoux, s. 234.

¹²⁴ Cadoux, s. 234 – 235.

¹²⁵ Besques, s. 247 – 260, Pl. 322 – 331.

¹²⁶ Besques, s.166, Pl. 230, Nr. D 1140.

Tiyatro ile ilgili ikinci eser ise bir mask parçasıdır. (Katalog No 22 – Levha XXV, Resim 104 – 107) Yalnızca üst kısmı korunan bu figürin parçasının saç işlenişi ile benzerlik gösteren başka mask parçaları Smyrna üretimi figürinler arasında mevcuttur. Musée du Louvre’da bulunan bu parçalar sayesinde eserimizi Roma İmparatorluk döneminin başına, İ.S. 1. yüzyıl civarına tarihlemekteyiz.¹²⁷ Eserin konteksti de bu tarihleme önerisi ile uyumludur.

Eserlerimiz arasında bulunan ve üç parçadan oluşan bir mask grubu ise belki de incelediğimiz figürinlerin en ilginçleridir. (Katalog No 23 - 24 – 25 – Levha XXVI, Resim 108 - 113) Oldukça şematik işlenmiş ve mask örnekleri arasında herhangi bir benzeri olmayan bu eserlerden ikisi 2007 öncesi Müze kurtarma kazılarında bulunmuştur. Grubun üçüncü parçası ise yeni dönem kazılarında bulunmuş olduğundan çok kesin olmasa da bir kontekste sahiptir dolayısıyla bu kontekst diğer iki eser için de fikir verebilir. Bu mask parçalarının stilistik olarak değerlendirilmesi mümkün kılan eser Smyrna Antik Kenti Kazıları çerçevesinde gerçekleştirilen Basmane Mevkii Altınpark Kazısı buluntusu olan kalıp yapımı bir mataradır.¹²⁸ Agora’da bulunan burun parçasından daha kesin bir kontekste sahip olan bu eser İ.S. 3. yüzyıla tarihlenen seramik parçaları ile birlikte bulunmuştur. Mataranın her iki yüzünde merkeze yerleştirilen figürün yüzünün işlenişi ile mataranın hamur ve işçilik özellikleri bizim eserlerimiz ile önemli benzerliklere sahiptir. Bu benzerlikler ve bu gruba dahil olan burun parçasının (Katalog No 25) konteksti göz önüne alındığında bu mask parçalarını İ.S. 3. yüzyıla tarihlemek mümkün olmaktadır. Bu tarihleme önerisi Besques’in İ.S. 178 depremi sonrasında pişmiş toprak figürin atölyelerinin yıkıldığı ve bir daha kentte pişmiş toprak üretimi yapılmadığı fikrini¹²⁹ çürütmektedir.

4.6. Hayvan Figürinleri

İncelediğimiz figürinler arasında altı adet hayvan figürini mevcuttur. Bu eserler arasında bir kaplumbağa, bir koç başı ve bir at başı ile üç adet de büyük baş hayvana ait gövde parçası bulunmaktadır.

¹²⁷ Besques, s.253 - 254, Pl. 327, Nr. E 186, E 189.

¹²⁸ Smyrna.1062b envanter numarası ile kayıtlı olan eser yayına hazırlanmaktadır.

¹²⁹ Besques, s.154.

Katalog No 26'da bir kaplumbağa figürini görülmektedir. (Levha XXVII, Resim 114 – 117) Figürinin oldukça detaylı ve realist bir üslupta işlenmiş olması Hellenistik dönemde üretilmiş olabileceğini göstermektedir. Katalog No 27'deki at başı ise oldukça şematik bir figürdür. (Levha XXVII, Resim 118 – 121) Özellikle gözlerdeki işleme tarzı bu başın Hellenistik benzerlerinden¹³⁰ daha geç bir döneme Roma İmparatorluk dönemine tarihlendiğini göstermektedir. Katalog No 28'de incelenen koçbaşı kötü bir işçilikle ve yıpranmış bir kalıpla üretilmiş yüz detayları çizgisel olarak işlenmiştir. (Levha XXVIII, Resim 122 – 126) İşçilik özellikleri Roma dönemini işaret etmektedir. Katalog No 29 – 30 ve 31'de gördüğümüz büyük baş hayvan gövde parçaları ise muhtemelen adak için kullanılmış olmalıdır. (Levha XXIX – XXX, Resim 127 – 135) Bunlardan Katalog No 29 diğerlerine nazaran daha doğal işlenmiş olup Katalog No 30 ve 31'de ise sığır ya da boğa olduğunu düşündüğümüz figür küt bacaklı ve şematik bir şekilde betimlenmiştir. Eserlerin tümü şematik ve özensiz işleniş özellikleri nedeniyle Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenmektedir.

4.7. Diğer Figürin Parçaları

Eserlerimiz içerisinde bulunan ve yukarıda belirtilen grupların hiçbirine girmeyen 10 adet figürin ve 1 adet levha parçası bu grubu oluşturmuşlardır.

Katalog No 32'de gördüğümüz levha parçası bu grubun ilk eseridir. (Levha XXX, Resim 136 – 137) Üzerinde elinde bir kalkan ve kılıç tutan, adım atar vaziyette betimlenen bir gladyatörün görüldüğü levha parçası üzerindeki figür hem de ayrıntıları verilmediği özensiz işçiliği göz önüne alınarak Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiştir.

Katalogumuzdaki bir başka ilginç eser ise minyatür bir kantharostur. (Katalog No 33 – Levha XXXI, Resim, 138 – 139) Pek özenli bir üretim olmayan bu küçük model yine Smyrna üretimi bir kantharos modeli¹³¹ ile benzerlik göstermektedir. Ancak bizim modelimiz geç Hellenistik döneme tarihlenen bu kantharostan daha basit ve ayrıntısız işlendiğinden daha geç bir dönemde, Roma İmparatorluğunun ilk zamanlarında üretilmiş olmalıdır.

¹³⁰ Özyiğit, s.116, Pl. XX, Nr. 71.

¹³¹ Besques, s. 265, Pl. 336, Nr. D 2120.

Katalog No 34 ve 35'te ise iki adet baş parçası incelenmiştir. Her iki başın da bir erkeğe mi yoksa bir kadına mı ait olduğu anlaşılamamıştır. Bu başlardan ilkinin (Katalog No 34 – Levha XXXI, Resim 140 - 145) bozuk bir üretim olduğu düşünülmektedir. Saçların şekli oldukça bozuk olsa da detaylı şekillendirilmek istendiği ancak başarılı olunamadığı görülmektedir. Yüzün oval ve dolgun hatlara sahip olması bu figürünün Hellenistik döneme tarihlenebileceği önerisini yapabilmemize olanak sağlamıştır ancak stilistik özellikleri oldukça belirsiz bu eser için kesin bir yargıya varmamız mümkün değildir.

Katalog No 35 ise yine özensiz işlenmiş bir baş parçasıdır. (Levha XXXII, Resim 146 – 149) Ağzın basit bir çizgi halinde belirtilmesi bu eserin Roma dönemine tarihlendiğini göstermektedir.

Uzun bir cisim tutan iki elin korunduğu figürin parçası (Katalog No 36 – Levha XXXII, Resim 150 - 152) steril konteksi nedeniyle Hellenistik Döneme tarihlenmektedir. Hareketli bir figürine eklenmek üzere üretilmiş olan kol veya bacak parçası (Katalog No 37 – Levha XXXIII, Resim 153 - 155) bu tip hareketli figürinlerin yalnızca Hellenistik dönemde kullanılması nedeniyle bu döneme tarihlenmektedir.

Roma İmparatorluk dönemi malzemesinin çoğunlukta olduğu seramik malzeme ile birlikte bulunan küçük bacak parçası (Katalog No 38 – Levha XXXIII, Resim 156 - 157) muhtemelen bir Eros'a ya da bir çocuğa aittir. Hellenistik bir üsluba sahip olsa da birlikte bulunduğu malzemenin içerisinde hiç Hellenistik parçanın bulunmaması bu eseri en erken Erken Roma dönemine tarihlenmemize neden olmaktadır.

Katalog No 39'da gördüğümüz giyimli bir figüre ait bacak parçası ise (Levha XXXIV, Resim 158 – 161) kıvrımların derin ve doğal işlenmiş olmasından dolayı Hellenistik dönemde üretilmiş bir figürine ait olabilir ancak birlikte bulunduğu malzemenin Roma ağırlıklı olması ve eserin yalnızca bu kısmının korunmuş olması göz önüne alındığında Hellenistik dönem sonları ile Roma İmparatorluğu'nun ilk yüzyılı içerisinde üretildiği önerisi yapılabilir.

Katalog No 40'teki bacak parçası ise Hellenistik parçaların ağırlıkta olduğu malzeme ile birlikte bulunmuş olsa da genel karakter olarak Roma İmparatorluk

Dönemi öncesine tarihlenmesi mümkün gözükmemektedir. (Levha XXXIV, Resim 162 – 165)

Katalog No 41'deki gövde parçasının hiçbir stilistik özellik sergilememesinin yanında tamamı erken Roma ve Roma İmparatorluk devirlerine tarihlenen malzeme ile bulunmuş olması nedeniyle genel olarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde üretildiği önerilebilir. (Levha XXXV, Resim 166, 167)

Katalog No 42'de incelediğimiz figürin parçası oldukça ilginçtir. (Levha XXXV, Resim 168 – 172) Bir figürinin alt kısmına ait olduğu anlaşılan parçanın dış yüzeyindeki bezemelerin herhangi bir stilistik özellik göstermeyen geometrik baskı bezemeler oluşu bunun yanında eserin kontekstinin belirsiz oluşu bu parça için bir tarihleme önerisi yapmamızı engeller.

SONUÇ

Smyrna, Hellenistik ve Roma dönemlerinde antik dünyanın önemli pişmiş toprak figürin üretim merkezlerinden biridir. Bu atölyede üretilen ve bugün dünyanın çeşitli müzelerinde sergilenmekte olan pek çok figürin sahip oldukları teknik ve stilistik özellikler doğrultusunda diğer atölyelerin ürünlerinden ayırt edilebilmektedir.

Smyrna üretimi figürinler genellikle kırmızının sarı ve kahverengiye bakan tonlarında, mikalı ve çoğu zaman kum katkılı kilden bazen tek ancak genellikle çift kalıp tekniği ile üretilmiştir. Bazı eserlerde antik dönemde sıklıkla görüldüğü üzere figürlerin baş, kol ve bacak gibi uzuvları ayrı kalıplardan çekilerek gövdeye birleştirilmiştir. Bunun yanında figürinlerin saç ve yüz detayları kalıptan çıkarıldıktan sonra çoğunlukla ince alet ile işlenmiş veya belirginleştirilmiştir. Smyrna üretimi figürinlerde öyle detaylı ve özenli bir işçilik elde edilmiştir ki bunların bronz heykellerden alınan kalıplardan çekildikleri düşünülmüştür. Eserlerin hemen hemen tümünde kalıp birleşim yerlerinin düzeltiliği izlenmektedir. Teknik olarak karakteristik olan bir diğer özellik ise hamurun ortasında pişirme sırasında oluşan gri özür. Eserler iyi pişirilmiş olduklarından figürinlerin yüzeyleri genellikle serttir. Smyrna figürinlerinde görülen önemli özelliklerden biri de yüzeylerinde pek çok atölyenin üretiminde görüldüğü gibi boyanın değil daha çok altın yaldız kaplamasının görüldüğü ve bu kaplamaya temel oluşturması için bazı figürinlerin fırınlanmadan önce kırmızı ya da kahverengine kaçan bir renkte astar ile kaplanmasıdır. Pişirme sırasında figürinin içindeki nemin dışarı atılması için açıldığı bilinen buhar delikleri Smyrna üretimi figürinlerde çoğu zaman küçüktür ya da fırınlama işleminden sonra kapatılmıştır.¹³²

Stilistik açıdan bakıldığında ise bu kentte üretilen figürinlerin iki ana grup oluşturduğu görülmektedir. Bunlardan ilki Klasik ve Hellenistik dönemin ünlü heykeltıraşlarının ürettikleri heykelleri konu ve işleniş olarak taklit eden ideal tiplerdir. Bu grupta Smyrna'lı koroplastların en çok taklit ettiği heykeltıraş Lysippos'tur. Bunun yanında Polykleitos, Phidias, Praksiteles ve Skopas gibi dönemin ünlü heykeltıraşlarından da etkilendikleri görülmektedir. Kentte üretilen

¹³² Smyrna figürinlerinin teknik özellikleri için; Reinach, ss. 146 – 148; Besques, ss. 155 – 156; Leyenaar Plaiser, Smyrne, s. 70; Hasselin – Roux, s. 67.

ikinci grupta ise genel anlamda “realist” figürler olarak adlandırılan, patolojik, absürt ve etnik özelliklerin belirtildiği örnekler yer almaktadır.¹³³

Smyrna figürlerinin detaylı ve bronz işlenişini taklit eden keskin hatlı bir üslupta biçimlendirilmeleri bunun yanında çoğunun boya yerine altın yaldızla işlenmiş olmaları bunların altın, gümüş, bronz gibi metallere üretilen heykelcikleri alamayan mütevazı halk kitleleri için üretilmiş olduklarını akla getirmiş bu nedenle bu eserler için “fakir bronzları” tabiri kullanılmıştır.¹³⁴

Bu kentte yaklaşık yüz yıl önce bulunan figürlerin buluntu yerleri ve kontektleri bilinmediğinden bu eserlerin işlevleri ile ilgili olarak şimdiye kadar ancak diğer merkezlerde belirli bir kontekt içerisinde benzerleri bulunan eserler için öneriler yapılabilmektedir. Bu bağlamda ideal tipler kült alanlarında adak olarak veya kentin nekropollerinde mezar hediyesi olarak kullanılmış olmalıdır. Bunun yanında patolojik tipler kentte Hellenistik dönemden itibaren varlığı bilinen tıp okulu¹³⁵, Roma döneminde Pergamon’dan gelen Asklepios kültü¹³⁶ ve şifalı suları ile ünlü Agamemnon kaplıcaları ile ilişkilendirilmiştir.¹³⁷ Smyrna’da üretilen etnik tiplerin betimlendiği figürinler ise kentin kozmopolit bir liman kenti olmasına vurgu yapıyor olmalıdır.

Smyrna Antik Kenti’nde ilk kez arkeolojik kazılardan ele geçen figürin grubu olan 42 adet eser bu tez kapsamında incelenmiştir. Bu eserler buluntu yerleri ve varsa kontektleri bağlamında değerlendirilmiş işlevleri ile ilgili kesin sonuçlar elde edilemese de mantıklı öneriler yapılabilmektedir. Teknik açıdan bakıldığında da bizim örneklerimizin yukarıda belirttiğimiz ve kentteki üretimin belli başlı özellikleri olan kriterlere uyduğu izlenmektedir.

Stilistik açıdan ise durum biraz farklıdır. Smyrna’da üretilen eserlerden şimdiye kadar daha çok Hellenistik dönemde üretilen hoş görünüme sahip, mermer ve bronz heykel özellikleri taşıyan ideal tipler ile dikkat çekici absürt görünümlü realist tipler incelenmiştir zira Avrupa ve Amerika’daki müzelerde korunan eserler daha çok bu tip özellikler taşıyan örneklerdir. Bizim incelediğimiz eserler arasında

---

¹³³ Smyrna’da üretilen figürinlerin stilistik açıdan en ayrıntılı incelediği yayın, Leyenaar Plaiser Smyrne, s.70 – 79.

¹³⁴ Reinach, s.157.

¹³⁵ Cadoux, s.201 – 202.

¹³⁶ Pausanias, 2, XXVI, 7; Cadoux, s.206.

¹³⁷ Leyenaar Plaiser, Smyrne, ss. 73 – 75.

bahsedilen bu gruba dahil olabilecek yalnızca iki eser mevcuttur. (Katalog No 7 ve 8) Bunun yanında daha az dikkat çekici olan, detayları ve genel işlenişi daha az özenli yapılmış ancak üretimdeki eğilimlerin dolayısıyla da sosyal yapının ve arz – talep dengesinin değişimini izlememize olanak tanıyan özellikle de Roma dönemine tarihlenen figürinlerin diğerleri kadar önemsenmediği gözlemlenmiştir. Tezin konusu olan 42 adet figürinin büyük kısmını bu tip daha az dikkat çeken eserler oluşturmaktadır. Bu bağlamda kentteki figürin üretiminin Roma döneminde, Hellenistik dönemdeki özelliklerini yavaş yavaş kaybettiğini söylemek mümkündür. İşlenişin daha az özenli olduğu izlenebilmektedir ancak konu olarak, figürinlerin dönemin heykeltıraşlık eserlerini takip etmeye devam ettikleri görülmektedir.

Kronolojik olarak bakıldığında ise elimizdeki figürinlerin büyük kısmının geç Hellenistik – erken Roma dönemlerine tarihlendikleri görülmektedir. Eserlerin çoğu kentin sosyal ve ekonomik değişikliklerinin en iyi hissedilebileceği yer olan Agora’da bulunmuştur. Bu durum kent tarihi ile ilgili olarak önemli ipuçları sağlamaktadır. Kentin her yerinde önemli bayındırlık faaliyetlerinin yürütüldüğü, kentin genişleyerek geliştiğini bildiğimiz Roma İmparatorluk döneminin ilk zamanlarında her alanda olduğu gibi pişmiş toprak üretiminin de artması elbette normaldir. Ancak bu dönemde üretimde böyle bir gelişme yaşanmış olması Smyrna’da bulunan ve çeşitli müzelerde sergilenen eserlerin büyük çoğunluğunun Hellenistik döneme tarihlenmesi olgusu ile tezat oluşturur. Bu durum iki şekilde açıklanabilir: Bu bağlamda önerilebilecek açıklamalardan ilki daha önce bulunan ve buluntu yerleri bilinmeyen eserlerin kentin Hellenistik tabakalarının nispeten daha iyi korunmuş olabileceği kutsal alan veya mezar gibi kontektlerden ele geçmiş olması ihtimalidir. Zira bundan yüz sene önce kent bugünkü kadar genişlememiş olup belirli noktalarda mezar ve kutsal alanların bir kısmının halen korunduğu bilinmektedir. Bunun yanında bizim elimizde bulunan eserler kentin Hellenistik dönemde mevcut olan ancak Roma döneminde gelişen ve Hellenistik dönem yapı ve tabakalarının üzerine tekrar inşa edilen Agora’dan ele geçtiği için Roma dönemine işaret ediyor olması normal bir sonuçtur. Bu konu ile ilgili önerilebilecek bir diğer açıklama ise arkeoloji biliminin çok az bilindiği 17 – 19. yüzyıllarda ele geçen bu eserlerin estetik değerinin göz önünde tutularak estetik değeri daha az olan daha geç dönem buluntuların göz ardı edilmiş olabileceğidir. Bunun yanında Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren

arkeoloji anlayışının değiştiği zaman zaman tüm olmayan eserlerin göz ardı edilebilmiş olabileceği de unutulmamalıdır.

Bunun yanında konu ile ilgili olarak elde edilen önemli verilerden biri s. 51’de stilistik özellikleri incelenen bir grup sayesinde elde edilmiştir. (Katalog No 23 – 24 – 25) Bugüne kadar yapılan çalışmalarda pişmiş toprak figürin atölyelerinin İ.S. 178 depremi sırasında tahrip olduğu ve bu tarihten sonra bu alanda üretimin durduğu söylenmekte buna delil olarak da İ.S. 3. ve 4. yüzyıllarda hüküm süren imparator veya imparatoriçelerin ikonografik özelliklerini taşıyan figürinlerin var olmaması gösterilmektedir.¹³⁸ Eserlerimiz arasında bulunan aynı tipolojik özelliklere sahip üç adet mask parçası bu öneriyi çürütecek stilistik özellikler taşımaktadır. Bu noktada tüm kentte ağır tahribe neden olan depremin halka verdiği maddi ve manevi zararlar düşünöldüğünde figürin üretiminin sekteye uğramış olması mümkündür ancak üretimin tamamen durmuş olması mantıklı bir öneri değildir, eserlerimiz içerisinde bulunan bu mask parçaları da bu çıkarıma destek olacak niteliktedir.

Bu çalışma, konu ile ilgili olarak bugüne kadar yapılmış olan araştırmalar ile gelecekte yapılacak çalışmalar arasında bir basamak olma amacındadır. Bu bağlamda konu ile ilgili olarak yapılabilecek yegane öneri figürinlerin kil analizlerinin yapılması olacaktır. Kentte üretim yapan atölyelerin modern kent dokusu altında kaldığı ve tamamen tahrip olmuş olma olasılığı göz önüne alındığında ancak figürinlerden alınacak kil örnekleri ile öncelikle seramiklerden daha sonra ise kent çevresindeki kil yataklarından alınacak örnekler karşılaştırıldığında teknik açıdan kesin sonuçlar elde edilebilir bunun yanında kil yataklarından uzaklaşmayan atölyeler için olası lokalizasyonlar belirlenebilmesi mümkün olacaktır.

---

¹³⁸ Besques, s.154.

KAYNAKLAR

AKURGAL, Ekrem. **Eski İzmir I Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

BESQUES, Simone. **Musée National du Louvre Catalogue Raisoné des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecques, Etrusques et Romaines Volume II Myrina**, Editions des Musées Nationaux, Paris, 1963. (Catalogue II)

BESQUES, Simone. **Musée National du Louvre Catalogue Raisoné des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecques, Etrusques et Romaines Volume III Époques hellénistique et romaine -- Grèce et Asie mineure**. Editions des Musées Nationaux, Paris, 1972. (Catalogue III)

BIEBER, Margarete. **The Sculpture of Hellenistic Age**, Columbia University Press, New York, 1955.

BRITISH MUSEUM, "Faience head of Arsinoe II" http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/gr/f/faience_head_of_arsinoe_ii.aspx, 01.07.2009.

BURN, Lucilla, Raymond Alleyne Higgins. **Catalogue of Greek Terracottas in The British Museum**, Volume III, The Trustees of The British Museum, London, 2001.

BURR, Dorothy. "The Terracotta Figurines", **Hesperia** Volume 2, 1933, ss. 184 – 194.

BURR – THOMPSON, Dorothy. "Three Centuries of Hellenistic Terracottas – IA", **Hesperia** Volume 21, 1952, ss.116 – 164.

BURR – THOMPSON, Dorothy. "Three Centuries of Hellenistic Terracottas – IB and C", **Hesperia** Volume 23, 1954, ss. 72 – 107. (IB and C)

BURR – THOMPSON, Dorothy. "Three Centuries of Hellenistic Terracottas – II The Early Third Century BC", **Hesperia** Volume 26, 1957, ss. 108 – 128.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – IIB: The Altar Well”, **Hesperia** Volume 28, 1957, ss. 127 – 152.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – II C: The Satyr Cistern”, **Hesperia** Volume 31, 1962, ss. 244 – 262.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – III: Late Third Century BC”, **Hesperia** Volume 32, 1963, ss. 276 – 292.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – The Second Century BC”, **Hesperia** Volume 32, 1963, ss. 301 – 317

BURR – THOMPSON, Dorothy. **Troy The Terracotta Figurines of The Hellenistic Period Supplementary Monograph 3**, Princeton University Press, 1963.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – V – VIA- VIB: The Mid-Second Century BC – The Late Second Century BC To 86 BC – Herakles Deposit”, **Hesperia** Volume 34, 1965, ss. 34 - 71.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – VII – The Early First Century BC”, **Hesperia** Volume 35, 1966, ss. 1 – 19.

BURR – THOMPSON, Dorothy. “The Origin of Tanagras”, **AJA**, 70, 1966, ss.51 – 63.

CADOUX, Cecil John. **İlkçağ’da İzmir**, çev. Bilge Umar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

DOĞER, Ersin. **İzmir’in Smyrna’sı**, İletişim Kitabevi, İstanbul, 2006.

ERSOY, Akın. “2007 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı”, **KST 30/2**, Ankara, 2008, ss.33 – 46.

FIRAT, Murat. “Aliğa Kurtarma Kazısı’ndan Ele Geçen Pişmiş Toprak Figürinleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004.

GOLDMAN, Hetty. **The Excavation at Gözlükukle Tarsus, Volume 1: The Hellenistic and Roman Periods (Text)**, Princeton University, Princeton, 1950.

HADZİSTELİOU – PRİCE, Theodora. “The Type of The Crouching Child and The Temple Boys”, **BSA**, **64**, 1969, ss.95 – 111, Pl. 20 – 23.

HASSELİN-ROUX, Isabelle. “Sırlı Seramik ve Pişmiş Toprak Eserler: Smyrna bir üretim merkezi miydi?” **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, s.67. (Sırlı Figürin)

HASSELİN-ROUX, Isabelle. “Pişmiş Toprak Figürin Atölyeleri”, **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006,s.48 – 49 (Figürin Atölyeleri)

HİGGİNS, Reynold Alleyne. **Greek Terracotta Figures**, The Trustees of The British Museum, London, 1963. (Greek Terracotta Figures)

HİGGİNS, Reynold Alleyne. **Greek Terracottas**, Methuen’s Handbooks of Archaeology, London, 1967. (Terracottas)

HİGGİNS, Reynold Alleyne. **Catalogue of The Terracottas In The Department of Greek and Roman Antiquities British Museum Volume 1**, The Trustees of The British Museum, London, 1969. (Catalogue of Terracottas I)

IŞIN, Gül. **Patara Terrakotaları. Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri**, Ege Yayınları, İstanbul, 2007.

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ, “Üç Boyutlu Kent Rehberi”
<http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1963&MenuName=29.06.2009>.

LAROCHE, Didier. “Ports in The Gulf of Smyrna by Captain Copeland and Commander Graves 1844” **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, ss.101-103.

LAROCHE, Didier. “Pianta della Citta di Smirne rilevata dall’Ingegnere Luigi Storari”, **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, ss.104-106.

LAROCHE, Didier. “Lamec Saad Plan de Smyrne, Carte Imprimée en Couleur 1876”, **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, ss.107-109.

LEYENAAR – PLAÏSER, Paula G. **Les Terres Cuites Grecques et Romaines. Catalogue de la Collection du Musée National des Antiquités à Leiden**, Leiden, 1979. (Leiden)

LEYENAAR – PLAÏSER, Paula G. “Smyrne et la Sculpture Hellenistique”, **Les Dossiers/Histoire et Archéologie**, Sayı: 81, 1984, ss.69-79. (Smyrne)

MARTİNEZ, Jean-Luc. “Louvre’da İzmir: Louvre Müzesi’nde Korunmakta Olan Smyrna Eserleri Hakkında Bir Yazı”, **Smyrna/İzmir Fransız Koleksiyonları Işığında Bir Kent’in Portresi Sergi Katalogu**, çev. Gözde Şakar, İzmir Fransız Kültür Merkezi, İzmir, 2006, ss.14-16.

MİLTNER F., Selahattin Kantar. “İzmir’de Roma Devrine Ait Forumda Yapılan Hafriyat Hakkında İhzarı Rapor”, **Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi**, Sayı: 12, 1934, ss.219 – 242.

NAUMANN Rudolf, Selahattin Kantar. “İzmir’de Roma Devrine Ait İyon Agorası’nda Yapılan Hafriyat Hakkında İkinci İhzarı Rapor”, **Bellekten**, Cilt VII, Sayı: 26, 1943, ss.213 – 225.(Rapor)

NAUMANN Rudolf, Selahattin Kantar. “Die Agora von Smyrna. Bericht über die in den Jahren 1932-1941 auf dem Friedhof Namazgah zu Izmir von der Museumsleitung in Verbindung mit der türkischen Geschichts-kommission durchgeführten Ausgrabungen” **Istanbuler Forschungen** Sayı: 17, 1950, ss. 69 - 114.(Die Agora)

ÖZYİĞİT, Ömer. “Some Terracottas from Kyme in the Izmir Museum”, **Studi Su Kyme Eolica III**, Le Ciminiere, Catania, 2006. ss.97 – 119, Tav. XIV – XX.

PAUSANIAS. **The Description of Greece** (Volume 2), çev. Thomas Taylor, Harvard College Library, London, 1824.

PİSANİ, Marcella. “The Collection of Terracotta Figurines in The British School of Athens”, **BSA 101**, 2006.ss.269 – 368, Pl.19 – 38.

REİNACH, Salomon. “Les Terres Cuites de Smyrne et la Statuaire du IVème Siècle”, **Mélanges Graux**, Ernest Thorin Publications, Paris, 1884, ss.143-158.

ROLLAS, A.N. “Koleksiyona Yeni Giren Pişmiş Toprak Heykelcikler ve bir Araba Modeli – Les Nouvelles Acquisitions et un Modèle de Voiture en Terre Cuite”, **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı**, 10, 1962, ss.127 – 131, Pl. XIII – XV.

RUMSCHEID, Frank. **Die Figürlichen Terrakotten von Priene (Archaologische Forschungen Band 22)**, Wiesbaden, 2006.

STRABON. **Geographika - Antik Anadolu Coğrafyası**, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.

TAHBERER, Selma. “Adana Arkeoloji Müzesi’ndeki Hellenistik ve Roma Dönemleri Terracotta Figürinlerin Yapım Tekniklerinin Araştırılması ve Uygulanması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2006.

TAŞLIALAN, Mehmet, Thomas Drew-Bear. “ Fouilles de l’Agora de Smyrne; Rapport sur la campagne de 2004”, **Anatolia Antiqua**, Paris, 2005, ss.371 – 434. (2004)

TAŞLIALAN, Mehmet, Thomas Drew-Bear. “ Fouilles de l’Agora de Smyrne; Rapport sur la campagne de 2005”, **Anatolia Antiqua**, Paris, 2006, ss.309 – 361. (2005)

TÖPPERWEIN - HOFFMANN, Eva. “Terrakotten von Priene”, **Istanbuler Mitteilungen**, Band 21, 1971, ss.125–160.

TÖPPERWEIN, Eva. **Terrakotten von Pergamon (Pergamenischer Forschungen 3)**, Walter de Gruyter, Berlin, 1976.

KATALOG

Katalog No: 1 Kadın Figürini Parçası

(Levha IV, Resim 1-4)

Müze Envanter No : 2281

Kazı Envanter No : -

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil- Figürin
Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir – Kadifekale
(Müze envanter
kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 5,9 cm.

Genişlik : 3,2 cm.

Kalınlık : 3 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kahverengimsi gri kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir, kullanımı sırasında veya daha sonra ateşe maruz kalmış olabilir. Yer yer beyaz astar izleri mevcuttur. Hamur: 10 YR 6/2 (Light brownish gray)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda düzeltilmiş olup iç kısımda ise birleşim yerlerinde kilde taşmalar görülmektedir. Eserin arkası işlenmemiş ve düz bırakılmıştır. Korunan kısımda buhar deliği yoktur.

Tanım : Başında yassı ve yuvarlak bir polos taşıyan kadın figürini parçası. Başlığın altından çıkarak sırta doğru uzanan, başın arka kısmını, sırtı ve omuzları örterek boyun ile göğüs arasında V şeklinde bir açıklık oluşturan bir himation giymiştir. Yüz yuvarlak ve dolgun hatlara sahiptir. Kaş çizgileri belirgin, yanaklar dolgun, gözler iri işlenmiştir. Burun tahrip olmuştur,

ağız küçüktür. Kulak hizasında, başı ve omuzları örten kumaşın önünde saçların stilize bukleler halinde betimlendiği görülmüştür. Eller göğüs üzerinde, vücudun genel aksının biraz sağında birleşmiştir, figürün elinde bir obje tutup tutmadığı görülememektedir. Sağ kolu ile göğsü arasında asa benzeri ince uzun bir objeyi kolunun altına sıkıştırılmıştır ancak bu objenin ne olduğu anlaşılamamaktadır. Ellerin birleştiği noktanın altında elbise kıvrımları düz çizgiler halinde yanlara doğru açılır biçimde işlenmiştir.

Buluntu Durumu

: Eserin sağ kısmında bel hizasından, sol kısmında ise omzun hemen altından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir. Sağ omuz hizasında küçük kanal şeklinde bir boşluk bulunmaktadır. Figürünün detayları özellikle yüz ve göğüs hizasındaki ellerde yıpranmıştır.

Benzer Örnekler

: Higgins (Catalogue of Terracottas I), Pl. 72 – no:548 s.150; Pl. 196 – no:1424 s.381; Pisani, Fig. 27 s. 327 – 328.

Tarih

: İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısı.

Katalog No: 2 Tapınak Oğlanı (Temple Boy)

(Levha V, Resim 5 – 9)

Müze Envanter No : 2240

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi
Kandil – Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir / Agora (Müze envanter
kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 12.04.1943

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 7,2 cm.

Genişlik : 2,6 cm.

Kalınlık : 2,8 cm.

Hamur : Kum katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri mevcuttur. Boyun kısmında çok az miktarda kırmızı boya izleri görülmektedir. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Dış yüzeyde kalıp birleşim yerlerinde yer yer ayrılmalar görülmektedir. Yüz detaylarının ve göbek deliğinin işlenmesinde ayrıca vücudun genel hatlarını belirginleştirmek için ince alet kullanılmıştır. Figürinin arkası düz bırakılmıştır. Kaide figürinle birlikte kalıplanmıştır. Buhar deliği bulunmamaktadır ancak figürinin altı açıktır.

Tanım : Kare şeklinde kalın bir kaide üzerinde oturur vaziyette betimlenmiş “tapınak oğlanı - temple boy” olarak adlandırılan erkek figürünü. Başında bir pilos taşımaktadır. Figür cepheden çıplak betimlenmiş olup sırtını veya boynunu örten bir manto olup olmadığı detayların seçilememesi nedeniyle anlaşılamamaktadır. Uzun bir yüze sahiptir, gözlere ince alet ile basitçe oval

bir şekil verilmiş, göz kenarları düşük gösterilmiştir. Burun çıkıntısı belirgindir, ağız belli belirsiz işlenmiştir. Sağ kulak bir çıkıntı şeklinde işlenmiş sol kulak ise hiç işlenmemiştir. Sol kol vücuda yapışık bir biçimde aşağı salınmış, sol el üzerine oturan sol bacağın diz kapağı üzerine yerleştirilmiştir. Dizden kıvrılarak yana yatırılmış olan sol bacak sağ bacağı ve vücudun diğer kısımlarına göre küçük betimlenmiştir. Sağ kol vücuda yapışık biçimde aşağı doğru inerken dirsekten kıvrılmış ve dik bir açı ile vücudun ön kısmında, göbek ve göğüs arasına dayandırılmıştır. Sağ el kare şeklinde bir nesne tutmaktadır. Sağ bacak dizden kıvrık bir şekilde betimlenmiş olup sağ ayak tabanı yere basmaktadır. Göbek sivri bir şişlik olarak öne doğru çıkıktır. Phallos ve testisler üzerine oturan sol bacağın üzerinde, açıktadır. Figürinin arkası düzdür yalnızca kaidenin çıkıntısı belirtilmiştir. Bunun yanında sırt ve kalça hizasında iki çizgi bulunmaktadır. Ancak bunların kalça ve sırt çizgileri olup olmadığı anlaşılmamaktadır.

Buluntu Durumu

: Figürin tümüdür, phallus'un sağ kısmında dökülmeler mevcuttur. Yüzeyde kalker izleri görülmektedir.

Benzer Örnekler

: Fırat 2004, Pl. 18 – 19, Nr. 18 – 19, s.79 – 82.

Tarih

: Geç Klasik – Erken Hellenistik Dönem (?)

Katalog No: 3 Genç Eros (?) Figürini
(Levha VI, Resim 10 – 15)

Müze Envanter No : 2289

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil -
Figürin Deposu

Buluntu Yeri :İzmir/Kadifekale
(Müze envanter
kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 15,1 cm.

Genişlik : 6,7 cm.

Kalınlık : 4,3 cm.

Hamur : Kum katkılı pembemsi kahverengi kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri mevcut, astardan dolayı yüzey rengi kil renginden farklıdır. Hamur: 7,5 YR 7/4 (Pink) – Yüzey: 7,5 YR 6/4 (Light Brown)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Detayların belirgin olmaması kalıbın yıpranmış olduğunu işaret eder. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşmuş parmak izleri görülebilmektedir. Kalıp birleşim yerleri iç kısımda izlenebilmekte olup, dışta ise düzeltilmiştir. Eserin arka kısmı düz bırakılmıştır. Yan ve arkada düz bırakılan kısımlarda kilin keskin bir alet ile düzlendiğini gösteren izler mevcuttur. Kaide figürinden ayrı kalıplanmıştır. Arka kısımda dikdörtgen, büyük bir buhar deliği mevcut. Figürinin altı açıktır.

Tanım

: Ayakta, giyimli genç ya da çocuk Eros(?) figürünü. Başında kausia tipi yuvarlak ve yassı bir başlık taşıyor, başlığın altında, kulakları kapatacak şekilde yüzü çevreleyen saçlar betimlenmiştir. Başın arka kısmında kausianın altından çıkan bir örtü bulunuyor olabilir. Yüz yuvarlak betimlenmiş olup gözler oval, burun yuvarlak ve elmacık kemikleri çıkık bir şekilde işlenmiştir. Ağızın ayrıntıları görülememekle birlikte yanakların durumundan hafifçe gülümsediği ayırt edilebilmektedir. Sağ kol dirsekten bükülerek sağ el kalçaya dayanmıştır. Sol kol yine dirsekten kıvrılarak dirsek figürün hemen yanındaki desteğe, sol el ise çeneye dayanmıştır. Karın çıkık betimlenmiştir. Figürün ağırlığı sağ bacaktır, serbest olan sol bacak sağ bacağı çapraz bir şekilde keserek sol ayağın parmak uçları yere degecek biçimde sağ ayağın diğer yanına konmuştur. Figür sağ omuzda bir fibula ile tutturulmuş ve bu noktadan kıvrımlar halinde aşağı inen uzun bir manto giymektedir. Sağ kol mantonun dışında kalmaktadır. Giysinin arka kısmından gelen kumaş sağ omzu açıkta bırakacak şekilde kolun arkasına sarılmış olup biraz daha aşağıda sağ el ile tutulmakta, kumaşın uçları elin altından aşağı doğru sarkmaktadır. Sağ kolda mantonun altındaki khitonun kısa kolu seçilebilmektedir. Sol kol ise giysinin içindedir. Belde, karnın şişkin betimlendiği kısımda kalın bir kuşak mevcuttur. Bacaklar, özellikle de sol bacak karnın altında rahatça seçilebilmektedir. Giysinin tam olarak nerede bittiği anlaşılamamaktadır. Ayaklar ayrıntılı betimlenmemiş ve aynı zamanda yıpranmış olduğundan detayları görülememektedir. Figürün sol dirseği ile dayandığı destekte bir takım

çıkıntılar mevcuttur. Bu destek bir Herme olabilir ancak daha çok bitkisel motifler ile süslenmiş bir görünümü vardır. Desteğin üst kısmında, sol omuzun arkasında köşeli bir çıkıntı görülmektedir. Bu çıkıntının işlevi anlaşılamamıştır.

Buluntu Durumu

: Kaidenin ayakların altında kalan sağ kısmındaki kırık dışında eser tümdür.

Benzer Örnekler

: Mollard-Besques, Pl. 226, Nr. 1584 – 1585 s. 191; Besques, Pl.144, Nr. D 756, D 757, D 758, D 759, s.117, Pl. 162, Nr D 879, s.131, Pl. 229, D 1133, s.165, Pl. 253, D 1293, s.181; Burr-Thompson 1963, Pl. XVI Nr. 52-57 s.84-86; Burn - Higgins, Pl. 2, 22, 23, 53, Nr. 2011, 2124 – 2129, 2292, 2293, 2294, s.36, 66–67, 124.

Tarih

: İ.Ö. 1.yüzyıl.

Katalog No:4 Stephane Taşıyan Kadın

Figürini Baş Parçası

(Levha VII, Resim 16 – 21)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : SMYRNA.142,
SMAG.2007.142,
AV2.07.32

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji

Müzesi Kandil-Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 2 Sondajı, Y1–29 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 29.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 13,17 m. seviyesinde bulunmuştur. M.S. 178 depremi sonrasında tesis edilen mermer döşem seviyesinin altında tespit edilen tahrip olmuş mimari bloklardan oluşan yıkıntının altında ele geçmiştir. Dolayısıyla M.S. 178 depremi bu eser için terminus ante quem oluşturmaktadır. Bunun yanında az miktarda Hellenistik çok sayıda Erken Roma dönemi seramik malzeme ile birlikte bulunmuştur.

Ölçüler **Uzunluk** : 5,6 cm.

Genişlik : 4,2 cm. (omuzlarda), 2,5 cm (başta)

Kalınlık : 2,5 cm.

Hamur : Kum katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Çok az yerde beyaz astar izleri korunmuştur. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Boynun altında kilde oluşan yuvarlak kabarcıklar alçı kalıp kullanıldığını işaret eder. Kalıp birleşim yerleri dışta düzeltilmiştir. Elbise ve yüz detaylarında ince alet kullanılmıştır. Figürinin arkası düz bırakılmıştır, korunan kısımda buhar deliği yoktur. Kırık olan

kısımdan hamurun ortasında pişirmeden kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım

: Başında yarım ay şeklinde, yüksek bir stephane taşıyan kadın figürünü parçası. Stephane'nin önünde yandan ayrılmış olan saçlar omuzlara dökülmektedir. Yüz yuvarlak ve dolgundur, kulaklar belirgin değilse de kulak hizasında, saçların önünde yuvarlak küpeler betimlenmiştir. Saç biçimi nedeniyle alnın yuvarlak bir formu olduğu, gözlerin ve göz kapaklarının belirgin bir şekilde işlendiği görülmektedir. Burun geniş, ağız küçük ve kapalı, dudaklar dolgundur. Boyun yüze oranla kalındır. Başın arka kısmını da örten mantonun yakası boynun hemen altında, iki omuz arasında burgulu bir şekilde uzanmaktadır.

Buluntu Durumu

: Eserin her iki omzun hemen altından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir. Arka kısmında kırılan küçük bir parça restore edilerek yapıştırılmıştır. Sağ kulağın hemen arkasında küçük bir kısım kırıktır.

Benzer Örnekler

: Töpperwein – Hoffmann, Taf.47-1, s.142,151; Rumscheid, Taf. 13/2, 14/3-4, Nr. 30, s.419.

Tarih

: Erken Roma Dönemi

Katalog No: 5 Kourotrophoros Figürini

Parçası (Levha VIII, Resim 22 – 25)

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : 05.A2.06
Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil - Figürin
Deposu

Buluntu Yeri : İzmir/Agora Kuzey Cephe L-20 Plankaresi (Bazilika
4. Galeri) (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 16.06.2005

Tabakası veya Konteksi : 11.74 – 9.64 m. seviyeleri arasında bulunmuştur.

Ölçüler **Uzunluk** : 5,9 cm.

Genişlik : 3,9 cm.

Kalınlık : 1,8 cm.

Hamur : İnce mika katkılı kırmızımsı kahverengi kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Astar ya da boya izi mevcut değildir. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş olan bir figürinin ön kalıptan çıkan kısmı. Eserin iç kısmında kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri görülebiliyor. Kalıp birleşim yerlerinden ayrılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Tanım : Yüksek bir yerde, muhtemelen bir tahtta oturan, giyimli, kucağında çocuk taşıyan (kourotrophoros) figürinin belden aşağı kısmı. Bacaklar dizden kıvrılmış vaziyette, oturur biçimde betimlenmiştir. Sol diz muhtemelen çocuğun gövdesini tutan sol kolu desteklemek için diğerine nazaran hafifçe yukarıya kaldırılmıştır. Giysinin iki dizin arasında yatay, sol dizin altında çapraz belirtilmiş yivleri de bacağın bu duruşunu destekler. Figürün kucağında çocuk taşıdığı, üst kısımda iki diz arasında görülen küçük bacaklardan

anlaşılmaktadır. Bu küçük bacakların biterek çocuğun gövdesinin başlamış olduğu kısmın alt bölümü çok az korunmuş olsa da bu kısımdan çocuğun uzanmış bir şekilde betimlendiği anlaşılmaktadır. Sağ ayak kumaşın altından, uzun ve yuvarlak bir çıkıntı halinde betimlenmiştir. Sağ bacağın yan kısmında kumaş kıvrımları belli belirsiz işlenmiştir.

Buluntu Durumu

: Eser üstte bacakların orta kısmından, altta ise sol bacakta dizin hemen altından itibaren kırık ve eksiktir, sol bacak mevcut değildir. Sağ yanda profilden bacağın arkasına kadar olan kısım mevcut iken sol yanda profil dizin hemen yanından kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler

: Mollard - Besques, Pl. 35, Nr. 667, s.32; Besques, Pl. 89, D 419, s.67.

Tarih

: Erken Roma Dönemi

**Katalog No: 6 Çocuk Eros Figürini Baş Parçası
(Levha IX, Resim 26 – 29)**

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : SMYRNA.80,
SMAG.2007.80,
BZ.4G.07.39

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi
Kandil-Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Bazilika 4. Galeri.

Buluntu Tarihi : 13.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 10.44 – 10.16 metre kotları arasında ele geçmiştir. Az miktarda Hellenistik çok miktarda Roma ve geç Roma karakterli seramik malzeme ile birlikte bulunmuştur.

Ölçüler **Uzunluk** : 4,1 cm.

Genişlik : 2,8 cm.

Kalınlık : 1,8 cm.

Hamur : İnce mika katkılı gri kil. Kil, kendi renginden ziyade pişirme hatası nedeniyle grileşmiş olmalıdır, yüzeyi serttir. Çok az miktarda beyaz astar izi mevcuttur. Hamur: 2,5 Y 6/1 (Gray)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş olan bir figürine ait başın ön kalıptan çıkmış olan kısmı. Saç detayları ince alet ile işlenmiştir.

Tanım : Çocuk Eros figürini baş parçası. Başın üst kısmında saçların, tam ortada oluşturduğu bir örgü ile saçlar ikiye ayrılmıştır. Başın sol yanında saçların dalgalı olarak çene kemiğine kadar indiği ve kulağı kapattığı görülmektedir. Yüz yuvarlak ve dolgun, alın geniş ve açık betimlenmiş olup saçların ortasındaki örgünün ucu alna doğru hafifçe inmektedir. Gözler ve göz kapakları belirgin, göz bebekleri birer çukur şeklinde

şekillendirilmiştir. Burun küçük ve geniş, ağız hafifçe aralık, dudaklar kalındır.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından alt kısmı kırık ve eksiktir. Başın sağ tarafında kulak hizasından, sol tarafında kulağın arkasından itibaren arka kısım kırık ve eksiktir. Sağ yanakta yer yer dökülmeler mevcuttur.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl.43, Nr. D 194, s.35; Pl. 119, D 553 D 556, s.93-94; Özyiğit, Tav. XVIII -35, s.112.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi.

Katalog No: 7 Kadın Figürini Başı

(Levha X, Resim 30 – 35)

Müze Envanter No : 5382

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil
– Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir / Kadifekale
(Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 5,3 cm.
Genişlik : 4,1 cm.
Kalınlık : 4,7 cm.

Hamur : Kum katkılı, kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri mevcuttur. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift (?) kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Dışta kalıp birleşim yerleri ayırt edilememektedir. Boynun alt kısmı açık değil kapalıdır, bu kısımda görülen yuvarlak delik buhar deliği olabileceği gibi eseri teşhire hazırlamak için müze tarafından da açılmış olabilir. Eser, bir gövdeye yerleştirilmek üzere, gövdeden farklı kalıpta hazırlanmış bir baştır. Gözler ve saçlardaki detaylar için ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Kadın figürini başı. Baş hafifçe sola doğru eğik betimlenmiştir. Saçlar, ortadan ikiye ayrılarak, başın üst kısmında her iki yana ve arkaya doğru taranmış, saçların uçları kulakların üzerinden burgulu bir şekilde geriye doğru şekillendirilerek ensede yayvan bir topuz yapılmıştır. Başın üst kısmında saç detaylarının çizgiler halinde işlendiği görülmektedir. Alın üçgen, gözler

oval işlenmiş olup her iki göz kapağı da belirgindir, üst göz kapağı şakaklara doğru hafifçe uzatılmıştır. Yüz dolgun hatlara sahiptir, burun düz, ağız küçük, dudaklar belirgin, çene toktur. Boyun yüze oranla kalın betimlenmiştir. Eserin detaylı bir kalıptan çıktığı ve özenle üretildiği görülmektedir.

Buluntu Durumu

: Eser tündür, iki parça halinde ele geçmiş ve yapıştırılmıştır.

Benzer Örnekler

: Burr-Thompson (Troy), Pl. XLVIII Nr. 229, s.132; Töpperwein, Taf. 49 Nr. 336, s. 75–224; Taf. 51- Nr. Ch 361, s.80 – 225; Leyenear-Plaiser (Leiden), Pl. 62 Nr.376, s.165.

Tarih

: İ.Ö. II. yüzyıl.

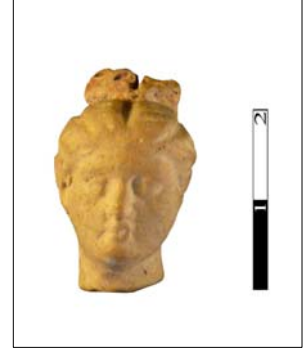

Katalog No: 8 Kadın Figürini Baş Parçası

(Levha XI, Resim 36 – 40)

Müze Envanter No : 24819

**Kazı Envanter No :SMYRNA.61/1,
SMAG.2007.61/1,
AV1.07.33**

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi Kandil-Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 1 Sondajı, H2-23 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 06.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 11.45 – 11.22 metre seviyeleri arasında bulunmuştur. Beraber bulunduğu seramik malzeme içerisinde Hellenistik döneme tarihlenen parça sayısı Roma dönemine tarihlenen parça sayısından daha fazladır.

Ölçüler Uzunluk : 2,4 cm.

Genişlik : 1,4 cm.

Kalınlık : 2 cm.

Hamur : İnce mika katkılı, gözenekli pembe - bej renkli hamur. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri ile saçın topuz kısmında kırmızı boya izleri görülüyor. Hamur: 7,5 YR 8/3 (Pink)

Teknik : Çift kalıp (?) tekniği ile içi dolu olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerleri görülememektedir. Gözler ve saçların detaylarında ince alet kullanılmıştır. Başın arkası düz bırakılmıştır. Kırık olan boyun kısmından hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Kadın figürini baş parçası. Baş hafifçe sola doğru eğimli, saçlar stilize kavun dilimi şeklinde biçimlendirilmiş, her dilimde detaylar çizgisel olarak işlenmiştir. Arkada başın üzerinde iki kısımlı bir topuz yapılmış, saçlar yanlarda kulakların yarısını örtüyor, sağ kulak küçük bir çukur şeklinde, sol kulak ise çizgi

şeklinde işlenmiştir. Yüz yuvarlak ve dolgun, alın üçgen, kaş çizgileri belirgin, gözler yuvarlak ve hafifçe yana çekik, göz kapakları belirgin, burun küçük ve sivri, burun delikleri belirtilmiş ve ağız küçük işlenmiştir. Küçük boyutlu bir eser olmasına rağmen detaylara önem verildiği görülmektedir.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir. Yüzeyde yer yer dökülmeler mevcuttur.

Benzer Örnekler

: Mollard - Besques, Pl. 218, Nr. 1401, s. 181-182; Burr-Thompson (Troy), Pl. XXXI Nr.150-151, s.124; Pl. XLIII Nr. 204, s. 130; Pisani, Pl. 36-b, s.357.

Tarih

: Hellenistik Dönem

Katalog No: 9 Kadın Figürini Baş Parçası

(Levha XII, Resim 41 – 46)

Müze Envanter No : 2282

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer İzmir Arkeoloji Müzesi Kandil
– Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir / Kadifekale (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 2,6 cm.

Genişlik : 1,8 cm.

Kalınlık : 2,7 cm.

Hamur: İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmemiş olup pudramsı bir yüzeye sahiptir. Beyaz astar sadece birkaç noktada korunmuştur. Hamur: 7,5 YR 7/6 (Reddish yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerlerinden hafifçe ayrıldığı görülmektedir.

Tanım : Kadın figürini baş parçası. Saçlar kavun dilimi biçiminde şekillendirilmiştir. Önden arkaya doğru şekillenen saç dilimleri düz ve şematik işlenmiş, saç arkada başın tam ortasında yuvarlak bir topuz yapılarak toplanmıştır. Yüz yuvarlak, yanaklar dolgun betimlenmiştir. Eserin yüzeyi çok yıpranmış olduğu için yüz detayları seçilememektedir. Kaş çıkıntılarının altında gözler ancak küçük çukurlar halinde korunmuştur, burnun çıkıntısı belirgindir. Sağ kulak bir çıkıntı olarak belirtilmiş ancak sol kulak işlenmemiştir.

Buluntu Durumu : Eserin boyun hizasından alt kısmı kırık ve eksiktir. Başın sol yanında ve saçlarda dökülmeler mevcut. Teşhir için kare taban üzerinde ince silindirik taşıyıcıya

sahip plastik bir destek esere alt kısmından monte edilmiştir.

Benzer Örnekler

: Töpperwein, Taf. 50 – 347, s.76 – 77 – 224; Özyiğit, 2006, Pl. XIX – 61, s. 115.

Tarih

: Geç Hellenistik Dönem

Katalog No: 10 Kadın Figürini

(Levha XIII, Resim 47 – 52)

Müze Envanter No : 19941

Kazı Envanter No : A98.KG.13

Şu anda bulunduğu yer İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil – Figürin
Deposu

Buluntu Yeri : İzmir / Agora Kuzey Galeri (Bazilika) Güney Dükkan
/ B1 (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 8,2 cm.

Genişlik : 5,9 cm.

Kalınlık : 3 cm.

Hamur : Kum katkılı kahverengimsi pembe kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri mevcuttur. Hamur: 7,5 YR 7/4 (Pink)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak üretilmiş bir figürindir. Kalıp izleri dış kısımda düzeltilmiştir. Göbek deliği, cinsel organ, el parmakları ve kalçalarda ince alet kullanılmıştır. Kırık olan boyun kısmından hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Çıplak şişman ya da hamile kadın figürini. Boyun çıkışı kalın özellikle boynun ön kısmındaki etlerde hafif bir katlanma var. Vücut dolgun, kollar dirsekten kıvrılarak eller kalçanın üzerine konmuş. Eller, özellikle de parmaklar ince alet ile belirginleştirilmiş. Kolların omuz ile birleştiği yerde iki silme var bunlar süsleme veya pazubent olabileceği gibi fazla yağların stilize bir şekilde betimlenmesi de olabilir. Göğüsler sivri ve sarkık, karın normalden şiş, bu da hamile

olduğunu düşündürüyor. Göbek deliği işlenmiş, karnın alt kısmında kollarda görülen düz çizgilere benzer enine çizgiler var, bunlar fazla et ve yağları betimliyor olmalı, cinsel organ bir çizgi ile belirtilmiş. Baldırlar kalın, dizler çok belirgin değil, bacaklar bitişik ağırlık iki ayakta eşit olarak paylaştırılmış. Arka kısımda sırt çizgisi belirtilmiş, kalça dolgun ve belirgin. Bacaklar, kalçanın altında içe doğru girintili, dizin alt kısmında ise dışa doğru çıkıntılı betimlenmiştir.

Buluntu Durumu

: Baş ve topuk hizasından itibaren ayaklar kırık ve eksik, karın ve göğüslerde yüzeyde dökülmeler mevcut.

Benzer Örnekler

: Burr-Thompson (IB and C), Pl. 21, Nr.2, s.90; Besques, Pl. 230, Nr. D 1142, D 1144, D1145, D 1146, s. 166 – 167.

Tarih

: Geç Hellenistik Dönem

Katalog No: 11 Kadın Figürini Baş Parçası

(Levha XIV, Resim 53 – 58)

Müze Envanter No : 2283

Kazı Envanter No : -

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil - Figürin
Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir / Kadifekale
(Müze envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 4,1 cm.

Genişlik : 3 cm.

Kalınlık : 1,9 cm.

**Hamur : Kum katkılı, gözenekli, kahverengimsi pembe kil.
Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar veya
boya izine rastlanmamaktadır. Hamur: 7,5 YR 7/4
(Pink)**

**Teknik : Çift kalıp ile üretilmiş olan bir figürine ait başın ön
kalıptan çıkmış olan kısmı. Büyük ihtimalle kalıp
birleşim yerlerinden ayrılmıştır. Eserin iç kısmında,
sanatçının kili kalıba yerleştirirken bıraktığı parmak
izleri görülmektedir. Eserin dış kısmında, kalıp
birleşim yerlerinin düzeltildiği görülmektedir. Özenli
bir üretim olduğu söylenebilir.**

**Tanım : Kadın figürini baş parçası. Alnı çevreleyen, noktalar
halinde stilize edilmiş bukleler saçları veya peruğu
simgelemektedir. Alın oval ve dar, kaş çıkıntıları
belirgin, burun düz ve geniş, ağız burna yakın ve
küçük, dudaklar kapalı, çene toktur. Kulaklar
betimlenmemiş olmakla birlikte kulak hizasında
yuvarlak küpeler görülür. Bu küpelerin arkasında**

boyundan aşağı doğru inen bir örtü parçası görülebilmektedir. Bunun başın arka kısmından çıkan ve sırtta doğru inen bir örtüye ait olduğu düşünülmektedir.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir. Arka kısmı mevcut değildir. Yüzey aşındığından dolayı detaylar silikleşmiştir. Teşhir için arkada iç kısma ali ile ahşap bir kaide tutturulmuştur.

Benzer rnekler

: Rollas, Pl. XIII-2, s.128; Leyenear-Plaiser (Leiden), Pl. 47 Nr. 275, s.132; Besques, Pl. 181, Nr. E 35, s. 144; Pl. 285, Nr. E 64, E 66, s.204.

Tarih

: İ.S. 65–95.

Katalog No: 12 Kadın Figürini Baş Parçası
(Levha XV, Resim 59 – 64)

Kazı Envanter No : SMYRNA.10,
SMAG.2007.10,
AV1.07.06

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti
Agora A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 1 Sondajı, G2/H2 23 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 19.07.2007

Tabakası veya Konteksi : 13.96 – 13.88 m. kotları arasında bulunmuştur. Agora avlu alanında 178 depremi sonrasında tesis edilen mermer döşemi tahrip ederek açılan Bizans ve Osmanlı mezarlarının karıştırdığı Roma dönemi tabakalarında bulunmuştur. Birlikte bulunduğu seramik malzeme çoğunlukla Roma ve Erken Roma dönemlerine tarihlenmekle birlikte mezarlar nedeniyle az da olsa Bizans ve Osmanlı dönemine ait parçalar da bulunmaktadır.

Ölçüler **Uzunluk** : 7,6 cm.
Genişlik : 5,3 cm.
Kalınlık : 3,3 cm. (Et kalınlığı 0,5 cm.)

Hamur : Kum katkılı, kırmızımsı sarı kil. Yüzey rengi hamur renginden farklı olarak pembemsi bej renktedir. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Saç kenarlarında çok az da olsa beyaz astar izi mevcut. Hamur: 7,5 YR 8/6 (Reddish Yellow) Yüzey: 7,5 YR 8/3 (Pink)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir figürin başının ön kalıptan çıkan kısmı. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri mevcut. Yanda kırık olmayan ve kalıp birleşim yerlerinden ayrılan kısımlarda kalıp birleşim yerlerinin düzeltildiği anlaşılmaktadır. Burun ve ağız detayları ile

saç kenarlarında ince alet kullanılmış olup, bukleler ince alet ile belirginleştirilmiştir.

Tanım

: Kadın figürünü baş parçası. Baş boyun aksından hafifçe sola kaymıştır. Üst kenarında, başın orta aksı hizasında V şeklinde bir girintisi olan ve bu girintinin yanlarında kenarları yükselerek birer yay çizen daha sonra başı çevreleyerek aşağı inen yüksek bir peruk ya da başlık takmaktadır. Başlığın üzerinde, enine çizgiler bulunmaktadır. V şeklindeki girintinin üzerinde kilden küçük bir yastık yapılmıştır bu yastık, başlığın ortasına metal bir süs ögesinin yerleştirilmiş olabileceğini akla getirir. Saçların başlığın önünde açıkta kalan kısmı, yüzü çevreleyecek şekilde bukleler halinde boyna doğru inmektedir. Alın üçgendir, yüz oval, yanaklar dolgundur. Kaş kemerleri ve üst göz kapakları belirgindir. Gözler oval ve çekik, burun yuvarlak, ağız küçük, dudaklar dolgun, çene toktur.

Buluntu Durumu

: Eserin, boyun hizasından alt kısmı ile sol ve üst kısımlarda başlığın kenarlarından, sağ yanda ise kulak hizasından itibaren arkası kırık ve eksiktir. Boyunda kilde dökülmeler mevcuttur. Kilde, yüzün ve saçların sol alt kısmında bölgesel olarak ayrıca eserin tüm yüzeyinde küçük noktacıklar halinde organik madde kaynaklı olması muhtemel sarı renkli renk bozulmaları mevcuttur.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 136, Nr. E 18 s. 110; Pl.137, Nr. D 695, s. 109; Pl. 286, E 72 – E 74, s. 204.

Tarih

: İ.S. 1. yüzyılın sonu – 2. yüzyılın başı.

Katalog No: 13 Kadın Figürini Baş Parçası

(Levha XVI, Resim 65 – 68)

Müze Envanter No : 19946

Kazı Envanter No : A98 KG 10

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi Kandil - Figürin Deposu (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Yeri : Agora Kuzey Galeri A1 Dükkan Üstü

Buluntu Tarihi : 1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 4 cm.

Genişlik : 2,3 cm.

Kalınlık : 2,7 cm.

Hamur : Kum katkılı, kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmemiş olup pudramsı bir yüzeye sahiptir Beyaz astar mevcut değil, saçlarda çok az kahverengi boya izi mevcut. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerlerinde, özellikle de saçın üzerinde ince çizgiler halinde ayrılmalar görülmektedir. Gözler, ağız ve saç detaylarında ince alet kullanılmıştır. Boynun kırık olduğu noktadan bakıldığında hamurun ortasında pişirmeden kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Kadın figürini baş parçası. Baş hafifçe sola yatık biçimde betimlenmiştir. Saçların ön kısmı alnın hemen üstünde ortadan ayrık bir çıkıntı şeklinde şekillendirilmiştir. Yan kısımlarda ise saçlar yüzü çevreleyecek ve kulakları kapatacak şekilde burulmuş, ensede yuvarlak bir topuz yapılmıştır. Başın üst kısmında, ön kısımdaki çıkıntının hemen arkasında ise

saçlar düz çiziler ile betimlenmiştir. Yüz oval ve dramatik bir ifadeye sahiptir. Alın oval ve dar, kaş çizgileri belirgin, gözler oval, göz kapakları işlenmiş, burun çıkıntılı, burun delikleri belirtilmiştir. Ağız küçük, kapalı ve burna yakın, dudaklar dolgun, çene yuvarlaktır.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 118, E 16, s. 93; Pl. 182, Nr. E 40, E 41, s. 144; Pl. 285, Nr. E 70, s. 204.

Tarih

: İ.S. 1. yüzyılın sonu - 2. yüzyılın başı.

Katalog No: 14 Kadın Figürini Baş Parçası

(Levha XVII, Resim 69 – 73)

Müze Envanter No : 22720

Kazı Envanter No : 03.A2.103

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu (Müze envanter
kayıtlarına göre)**

Buluntu Yeri : İzmir-Agora

Buluntu Tarihi : 2003

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 4,1 cm.

Genişlik : 3 cm.

Kalınlık : 2,6 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Astar veya boya izi görülüyor. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir figürin başının ön kalıptan çıkan kısmı. Dış kısımda kalıp birleşim yerlerinin düzeltildiği görülmektedir. Gözler, boyundaki kolye, alnın ortasındaki halka ve başın üzerindeki bezemede, ayrıca ağız, kaşlar ve saçlarda ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Oldukça acemice yapılmış, şematik bir kadın başı parçası. Başın üst kısmında, ortada iç içe büyük, yan kısımlarda ise küçük dairelerin yer aldığı bir başlık bulunmaktadır. Başlığın hemen altında ikiye ayrılmış, stilize bir şekilde belirtilmiş saçlar işlenmiştir. Alın üçgen, saçların iki yana ayrıldığı noktada başlıkta görülen halka motifi görülüyor. Yüz oval, kaşlar birer çizgi, gözler ise başlıkta ve alnın ortasında görülen halka motifi ile belirtilmiştir. Burun düz, ağız, bir çizgi

ile betimlenmiştir. Boyun üzerinde de aynı dairesel motifler ile yapılmış bir kolye mevcut. Figürün üst kısmında, başlığın üzerinde, yukarı doğru uzanan bir çıkıntı görülmektedir. Bu durum ve çok basit ve şematize işlenişi eserin bir figürine ait olmaktan çok başka bir objenin parçası olabileceğini akla getirir.

Buluntu Durumu

: Eser üst kısmında yer alan çıkıntının hemen başlangıcından, altta kolyenin bittiği hizadan, sol kısımda şakak kısmından itibaren kırık ve eksik olup sağ yanda başın hemen bitişinde kalıp birleşim yerinden ayrılmıştır. Burun ve saçların üzerinde kilde dökülmeler mevcuttur.

Tarih

: Geç Roma İmparatorluk Dönemi (?)

Katalog No: 15 Torso Parçası

(Levha XVIII, Resim 74 – 77)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 03.A2.118

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası/ B10 (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 29.12.2003

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 6,5 cm.

Genişlik : 3 cm.

Kalınlık : 3 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Dış yüzeyinde kırmızı astar (boya?) korunmuştur. Hamur: 2,5 YR 7/6 (Light Red) Astar (boya?) : 10 R 5/8 Red

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş olan bir figürine ait gövde parçası. İç kısımda kilin kalıba konulması sırasında oluşan parmak izleri görülebiliyor. Kalıp birleşim yerleri iç kısımda izlenebilmekte iken dış kısımda düzeltilmiştir. Korunan sol kolun ayrı kalıpta çekilerek vücuda birleştirildiği görülmektedir.

Tanım : Çıplak erkek figürini torso parçası. Vücuttaki kaslar abartılı bir şekilde betimlenmiştir. Göğüsler belirgin, göğüs uçları normalden büyük işlenmiştir. İki göğsün arasında görülen yaprak şeklindeki çıkıntı da abartılı betimlenen kaslardan biri olmalıdır. Göğsün altında karın hafifçe öne çıkık biçimde gösterilmiştir. Arka kısımda, sırt kaslarında da abartılı işleniş tarzı devam ettirilmiştir.

Buluntu Durumu	: Boyun başlangıcından itibaren baş, önde sağ göğsün ortasından, sırtta ise omurga hizasından itibaren vücudun sağ yarısı ve omzun hemen altından itibaren sol kol kırık ve eksiktir. Eserin alt kısmı ise kalça hizasından itibaren kırık ve eksiktir.
Benzer Örnekler	: Besques, Pl. 247, Nr. D 1252, s.176; Pl. 251, E/D 1282, E/D 1283, s. 180, Smyrne/İzmir, No: 41, s.63.
Tarih	: Geç Hellenistik Dönem.

Katalog No: 16 Oturan Erkek Figürini Parçası
(Levha XIX, Resim 78 – 81)

Müze Envanter No : 23838

Kazı Envanter No : 05.A2.17

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora Kuzeydoğu Cephe (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 2005

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 7,5 cm.

Genişlik : 4,4 cm.

Kalınlık : 4,1 cm.

Hamur : Kum katkılı, kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Astar ya da boya izi görülüyor. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp kullanılarak içi dolu olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerlerinin dış kısmında düzeltildiği anlaşılmaktadır. Bacak ve kollar ayrı kalıplarda dökülerek daha sonradan birleştirilmiştir. Sol bacağın kırığında ve sağ dizde kalıp birleşim yerlerinden ayrılmalar görülmektedir. Bacak kenarlarında, arka kısmında kalçanın ve göbek deliğinin belirtilmesinde ince alet kullanılmıştır. Boyun ve bacaklardaki kırıklardan hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri öz oluştuğu gözlemlenmiştir.

Tanım : Oturan, çıplak erkek figürünü gövde parçası. Vücut sola doğru eğimli, bacaklar ayrı, sağ kolun gelişinden yukarı doğru kaldırıldığı, sol kolun ise aşağı sarkıtıldığı ve vücudun üzerindeki izden kalça hizasına kadar vücuda bitişik olduğu anlaşılmaktadır. Gövde

üzerinde göğüs ve karın kasları doğal ve yumuşak bir şekilde betimlenmiştir. Göğüs ucu, göbek deliği ve cinsel organ detaylı işlenmemiş, hafifçe belirtilmiştir. Sol omzun üzerinde saç veya kumaş parçası olabilecek bir çıkıntı mevcuttur. Sağ bacak dizden kıvrık gösterilmiş olup bacaklar kalındır. Arka kısımda sırt ve kalça çizgileri yine yumuşak hatlarla belirtilmiştir. Kalçanın hemen üzerinde yaprak şeklinde iki simetrik oyuk mevcuttur.

Buluntu Durumu

: Eser sağ omuz ve boyun hizasından kırık, sağ omuz, sağ kol ve baş eksiktir. Sol kol ise omzun hemen altından itibaren kırık ve eksiktir. Sağ bacak diz altından, sol bacak ise dizin üzerinden itibaren kırık ve eksiktir. Eserin yüzeyinde yer yer dökülmeler mevcuttur.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 217, D 1069, s.158; Pl. 225, Nr. D 1119, s.163; Pl. 226, D 1120, D 1121, s. 164.

Tarih

: Geç Hellenistik Dönem.

Katalog No: 17 Erkek Figürini Baş Parçası

(Levha XX, Resim 82 – 85)

Kazı Envanter No :SMYRNA.36,
SMAG.2007.36, AV1.07.21
Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti Agora
A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 1 Sondajı, H2 23 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 01.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 12.91 – 12.78 m. kotları arasında bulunmuştur.
Birlikte bulunduğu seramik malzeme genellikle Hellenistik ve Erken Roma karakterlidir.

Ölçüler **Uzunluk** : 3,9 cm.

Genişlik : 3,7 cm.

Kalınlık : 1,3 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Beyaz astar izleri ile alın ve başlıkta yer yer kırmızı boya kalıntıları mevcuttur.
Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) Boya: 10 R 6/6 Light Red

Teknik : Tek kalıp ile üretilmiştir. Saçlar ve gözlerde ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Kalın yuvarlak bir başlık taşıyan erkek figürini baş parçası. Başlığın üst kısmında düz bir çıkıntının başladığı görülmektedir. Başlığın altında saçlar alının ortasında ikiye ayrılarak kıvrımlar halinde yüzü çevrelemektedir. Yüz ovaldir, korunan tek gözün göz kapakları ve göz bebeği belirtilmiştir. Arkası düzdür, iki boyutlu, kalınlığı az olan bir eserdir.

Buluntu Durumu : Yalnızca başın üst kısmı ve yüzün sağ bölümü elmacık kemiğine kadar korunmuştur.

Tarih : Geç Hellenistik Dönem.

Katalog No: 18 Giyimli Torso

(Levha XXI, Resim 86 – 90)

Müze Envanter No : 2244

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze
envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 12.04.1943

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 6,8 cm.
Genişlik : 4,7 cm.
Kalınlık : 2,3 cm.

Hamur : Kum katkılı kırmızı kil. Eser iyi pişirilmemiş olup pudramsı bir yüzeye sahiptir. Az da olsa birkaç noktada beyaz astar izleri mevcut. Hamur: 5 YR 6/6 (Reddish yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kumaş detaylarını belirginleştirmek için ince alet kullanılmıştır. Arka kısmı yassı ve düz bırakılmıştır, dikdörtgen buhar deliği mevcuttur. Kırık olan boyun kısmından hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Giyimli bir erkeğe ait torso. Kısa kollu bir tunicanın üzerine diz hizasında biten kısa bir manto (abolla? - lacerna?) giymiş olan figürün sağ kolu açıkta sol kolu ise giysinin içindedir. Giysi sağ omuzda, boynun bittiği noktadan bir fibula ile tutturulmuş olup bu noktadan itibaren gövdenin üzerinden aşağıya doğru çapraz kıvrımlar halinde inmektedir. Giysinin kumaşı sağ kolu arkadan çevrelemekte olup tam ortasından sağ kolun

altına sıkıştırılmıştır, kumaşın uçları kolun altından kalçaya doğru dökülmektedir. Ayrıca sağ el göğsün hemen altında giysiyi tutmaktadır. Sol kol giysinin içinde, dirsekten kıvrılarak, el belin arkasına doğru yerleştirilmiştir. Bu kolun altından da kumaşın uçlarının aşağıya doğru döküldüğü görülmektedir ancak bu kısım kırılmıştır. Figürin, diz hizasında mantonun bittiği noktanın hemen altında sona ermektedir. Bacakların üst kısmının pozisyonundan sol bacağın önde olup ve ağırlığın sağ bacakta olduğu bir duruş pozisyonunun verilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Buluntu Durumu

: Baş boyundan itibaren kırık ve eksiktir. Eserin arka kısmının alt bölümü de kırık ve eksiktir. Önde ise eserin altı kırık değildir, dizin hemen altında sona ermektedir. Sona eren bu kısımda bulunan yuvarlak delik muhtemelen müze tarafından teşhire hazırlık için açılmış olmalıdır. Eserin iç kısmında çok yoğun kalker tabakası olduğu görülmektedir.

Tarih

: Erken Roma Dönemi.

Katalog No: 19 Grotesk Erkek Başı

(Levha XXII, Resim 91 – 96)

Müze Envanter No : 3192

Kazı Envanter No : -

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi
Kandil-Figürin Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir Kadifekale (Müze
envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : -

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 7,4 cm.

Genişlik : 3,4 cm.

Kalınlık : 3,9 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş gri kil. Eser iyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Yer yer siyahımsı koyu gri boya izleri mevcut. Hamur: 10R 5/1 (Reddish gray) Boya: Gley1 2/5 (Black)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda özenli bir şekilde düzeltilmiştir. Yüz detaylarında ve başlığın kenarlarında ince alet kullanılmıştır. Ağız kısmındaki boşluk bir çeşit buhar deliği görevi görüyor olmalıdır.

Tanım : Sivri bir başlık (pilos) taşıyan grotesk erkek başı. Yüz uzun, kaşlar belirgin, gözler yuvarlak betimlenmiştir. Burun geniş ve kemikli, normal burun şeklinden farklı, anormal bir şekilde işlenmiştir. Yanaklarda yuvarlak çıkıntılar bulunuyor, ağız ise hafif aralık belirtilmiştir. Kulaklar başlığın altında çıkık ve yuvarlak olarak gösterilmiştir. Yüzde acı çeken bir ifade görülüyor. Arka kısımda ilki başlığın bittiği noktanın hemen altında ikincisi ise ensede olmak üzere kırık iki yuvarlak nokta baş ile gövdeyi bağlıyor olmalıdır. Bu

durum göz önüne alındığında başın öne doğru uzatılmış bir pozisyonda belirtildiği anlaşılmaktadır. Başın bu duruşu figürün diğer grotesk - patolojik örnekler gibi anormal bir duruş veya şekilde betimlendiğini göstermektedir.

Buluntu Durumu

: Baş tümdür, ensedeki iki bağlantı noktasından kırıktır. Kalıp birleşim yerlerinde yer yer ayrılmalar görülmektedir.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 93, Nr. D434, s. 69; Pl. 119, E/D 561, s.94; Pl.189, E/D 1038, s.150; Leyenaar-Plaiser 1979, Pl.88 Nr. 623; Pl. 89 Nr. 637; Pl.90 Nr. 644; Pl. 91 Nr. 651; Rumscheid 2006, Taf. 123/4–6 Kat Nr. 285, s. 500.

Tarih

: Geç Hellenistik Dönem.

Katalog No: 20 Grotesk Figürin Başı

(Levha XXIII, Resim 97 – 100)

Müze Envanter No : 2242

Kazı Envanter No : -

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze
envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : 12.04.1943

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 3,9 cm.

Genişlik : 3,7 cm.

Kalınlık : 3,5 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Yer yer beyaz astar izleri görülüyor. Hamur: 7,5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerlerinde iç kısımda kil taşmaları gözlenirken bu kısımlar dışta düzeltilmiştir. Gözler, kaşlar ve üzüm salkımlarının işlenişinde ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Dionysos alayına mensup bir figürün tasvir edildiği figürin başı. Başın etrafında saç yerine asma yaprakları ve üzüm salkımları yüzü çevrelemektedir. Alnın tam ortasında burna doğru uzanmış bir üzüm salkımı, bunun sağ ve sol üst kısmında ise boynuz olabilecek iki küçük yuvarlak çıkıntı mevcuttur. Gözler iri ve badem şeklinde işlenmiş, göz bebekleri belirtilmiştir. Kaşlar birer çizgi halinde olup üzerlerinde kirpikler betimlenmiştir. Burun yuvarlak ve kısa, ağız ise düz ve geniştir, hafif aralık bir şekilde betimlenmiştir. Ağzın şekli yüze gülümsemeye benzeyen bir ifade vermiştir.

Arkada başın orta kısmı yuvarlak bir çıkıntı şeklinde şekillendirilmiştir. Bu kısımda V şeklinde bir hat mevcuttur ve bu hattın çevresinde stilize üzüm salkımları görülmektedir. Üzüm salkımları ve asma yapraklarının var olması ayrıca alında bulunan boynuz benzeri çıkıntılar bu başın Dionyos alayına ait bir figüre örneğin bir satyr ya da silenosa ait olma ihtimalini kuvvetlendirir.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından alt kısmı kırık ve eksiktir. Başın bittiği noktada boyun olması gereken kısmın yanlara doğru genişlemesi bu eserin bir kulp parçası olabileceğini de düşündürmektedir.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi.

Katalog No: 21 Aktör Figürini

(Levha XXIV, Resim 101 – 103)

Müze Envanter No : 19940

Kazı Envanter No : A 99 KG 30

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir Agora Kuzey Galeri (Bazilika) Dükkanlar arası
yol açımı (Müze envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : 09.09.1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 6,4 cm.

Genişlik : 4,5 cm.

Kalınlık : 2,7 cm.

**Hamur : Mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş
olup sert bir yüzeye sahiptir. Yer yer beyaz astar izleri
mevcut. Hamur: 7,5 YR 7/6 (Reddish yellow)**

**Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak üretilmiştir. Giysi
kıvrımları ve göğüs altındaki kemerde ince alet
kullanılmıştır. Arka kısım düz bırakılmıştır. Kırık olan
boyun kısmından hamurun ortasında pişirmeden
kaynaklanan gri bir öze sahip olduğu görülmektedir.**

**Tanım : Ayakta giyimli aktör figürünü. Sol kolunda bir kithara
taşımaktadır. Boynun çıkışından başın vücudun orta
ekseninde değil hafifçe sola, kitharaya doğru kaymış
olduğu görülüyor. Göğüs altında kemer ile çevrelenen
bir khiton ile göğsün üzerinde uçları V şeklinde
birleştirilmiş bir manto giymektedir. Karnı normalden
şiş, giysinin etek kısmı karnın altında dışa açılan dikey
kıvrımlar halinde aşağı inmektedir. Vücudun sol
kısına bitişik bir kithara betimlenmiş, müzik aletini
sol eliyle tutuyor olmalı ancak sol el ve kol**

işlenmemiştir. Kithara'nın detayları verilmemiş olup kirişlerinin olması gereken kısımda yuvarlak kabarıklıklar mevcuttur. Kabaca işlenmiş ayaklar bitişik, ağırlık iki bacakta eşittir. Arka kısımda, ensenin hemen altında sırtın ortasında yuvarlak bir çıkıntı bulunmaktadır.

Buluntu Durumu

: Baş, boynun başlangıcından itibaren kırık ve eksik, sol kol hiç belirtilmemiş, sağ kol başlangıç hizasından itibaren kırık ve eksik, Sağ ayağın ön kısmı, sol ayağın ise tamamı bilekten itibaren kırık ve eksik.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 230, D 1140, s.166; Smyrna/İzmir 2006, Nr. 15, s.38.

Tarih

: Geç Hellenistik Dönem

Katalog No: 22 Mask Parçası

(Levha XXV, Resim 104 – 107)

Kazı Envanter No : SMYRNA.70,
SMAG.2007.70,
BZ. DK.07.33

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti
Agora A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Bazilika Doğu Kapısı Kazısı, L2–34
Plankaresi

Buluntu Tarihi : 07.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 11.21 - 9.68 m. kotları arasında bulunmuştur. Birlikte bulunduğu malzeme Bazilika Doğu Kapısı'nın açıldığı holün dolgu malzemesi olup; Erken Roma'dan Osmanlı'ya kadar çok çeşitli dönemlere tarihlenen örnekler içermektedir.

Ölçüler   **Uzunluk** : 2,7 cm.
Genişlik : 3,1 cm.
Kalınlık : 1,1 cm.

Hamur : Kum ve mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir, kullanımı sırasında veya daha sonra ateşe maruz kalmış olabilir. Yüz ve saç ayrıntılarını veren çizgilerde beyaz astar ve açık kahverengi boya izlerine rastlanmaktadır. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) Yüzey: 7,5 YR 6/4 (Light Brown) Boya: 5 YR 4/3 (Reddish Brown)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir figürinin ön kalıptan çıkan kısmı. Detay çizgileri ince alet ile işlenmiştir.

Tanım : Bir mask parçasının üst bölümü. Saçların arkasında başın tam üstünde dikdörtgen şekilli bir kısım figürinin üzerinde bir çıkıntı olduğunu ya da eserin bu noktadan bir yere applike olduğunu göstermektedir. İçte, bu

noktada kilin daha dolgun bırakıldığı görülmektedir. Saçlar dikey çizgiler halinde öne doğru yuvarlak dışbükey bir kabarıklık oluşturacak biçimde betimlenmiştir. Saçların hemen altında abartılı kaş çizgilerinin arasında üçgen bir şekilde belirtilen alındaki çizgiler derin işlenmiştir. Yay şeklindeki kaş çizgilerinin altında yine abartılı gözlerin üst kısmı seçilebilmektedir.

Buluntu Durumu

: Alın üzerindeki saçlar, alın ve sağ kaş çizgisi korunmuştur. Eser dört bir yanından kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler

: Besques, Pl. 327, Nr. E 186, E 189, s.253 – 254.

Tarih

: Erken Roma Dönemi.

Katalog No: 23 Mask Parçası

(Levha XXVI, Resim 108 – 109)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 02.A2.38

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu**

**Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze
envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : 2002

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 6,5 cm.

Genişlik : 7,4 cm.

Kalınlık : 1,7 cm.

Hamur : İnce mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Ayrıca, muhtemelen sulu kilden elde edilmiş bir astar kullanıldığından yüzey ana hamur renginden daha açık turuncumsu bej renktedir. Bu astar dışında beyaz astar veya boya izi bulunmamaktadır. Hamur: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow) Yüzey: 7,5 YR 8/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Tek kalıp tekniği ile üretilmiştir. Arka kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşmuş parmak izleri mevcut. Katalog No.24 ile aynı kalıptan çıkmış olmalı.

Tanım : Kırık mask parçası. Başında ortasında, bir daire ve bu dairenin her iki yanından sağ ve sola doğru stilize yaprak motiflerinin çıktığı bir bant, hemen altında stilize bir kahrül motifi bulunmaktadır. Kahrül üzerinde, bantın üzerindeki dairenin hizasından çıkan dikine üç yiv kaşların birleştiği noktaya kadar uzanmaktadır. Bu yivlerin sağında ve solunda, stilize yaprak motifleri bu kez dikine yerleştirilerek

oluşturulan kakhül motifi tüm alnı kaplayarak kaşların üzerine kadar inen bir şekilde betimlenmiştir. Kaşlar ortada birleşiktir. Gözler, ortası çukur iç içe iki daire şeklinde biçimlendirilmiştir. Burun düzdür, burnun hemen altında, ortada birleşen kaşlara paralel olarak M şeklinde işlenmiş ağzın üst kısmı görölmektedir.

Buluntu Durumu

: Üst kısımda başın üzerindeki bandın hemen üzerinden, yanlarda şakak hizasından itibaren kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler

: Besques 1972, Pl. 330, Nr. E 192, s. 256.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 24 Mask parçası

(Levha XXVI, Resim 110 – 111)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 05.A.ETD.129

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin**

Deposu

**Buluntu Yeri : İzmir Agora Kuzey Cephe (Bazilika) O 20
Plankaresi (Müze envanter kayıtlarına göre)**

Buluntu Tarihi : 30.06.2005

Tabakası veya Konteksi : + 10.95 m. - + 10.67 m. kotları arasında bulunmuştur.

Ölçüler Uzunluk : 5,8 cm.

Genişlik : 6,7 cm.

Kalınlık : 1,7 cm.

Hamur : İnce mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Ayrıca, muhtemelen sulu kilden elde edilmiş bir astar kullanıldığından yüzey ana hamur renginden daha açık turuncumsu bej renktedir. Bu astar dışında beyaz astar veya boya izi bulunmamaktadır. Hamur: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow) Yüzey: 7,5 YR 8/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Tek kalıp tekniği ile üretilmiştir. Arka kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşmuş parmak izleri mevcut. Katalog No.23 ile aynı kalıptan çıkmış olmalı.

Tanım : Kırık mask parçası. Başında ortasında, bir daire ve bu dairenin her iki yanından sağ ve sola doğru stilize yaprak motiflerinin çıktığı bir bant, hemen altında stilize bir kahrül motifi bulunmaktadır. Kahrül üzerinde, bantın üzerindeki dairenin hizasından çıkan dikine üç yiv kaşların birleştiği noktaya kadar uzanmaktadır. Bu yivlerin sağında ve solunda, stilize yaprak motifleri bu kez dikine yerleştirilerek

oluşturulan kakhül motifi tüm alnı kaplayarak kaşların üzerine kadar inen bir şekilde betimlenmiştir. Kaşlar ortada birleşiktir. Gözler, ortası çukur iç içe iki daire şeklinde biçimlendirilmiştir. Burun düzdür, burnun hemen altında, ortada birleşen kaşlara paralel olarak M şeklinde işlenmiş ağzın üst kısmı görölmektedir.

Buluntu Durumu

: Üst kısımda başın üzerindeki bandın hemen üzerinden, yanlarda şakak hizasından itibaren kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler

: Besques 1972, Pl. 330, Nr. E 192, s. 256.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi.

Katalog No: 25 Mask Parçası

(Levha XXVI, Resim 112 – 113)

Kazı Envanter No :SMYRNA.99,
SMAG.2007.99, AV2.07.02

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti
Agora A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 2 Sondajı, Z1–29 Plankaresi

Buluntu Tarihi :13.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 14.06 - 14.02 kotları arasında az miktarda Hellenistik, çok miktarda Roma dönemine tarihlenen seramik malzeme ile birlikte bulunmuştur.

Ölçüler **Uzunluk** : 3,7 cm.

Genişlik : 3,9 cm

Kalınlık : 1,8 cm.

Hamur : İnce mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Ayrıca, muhtemelen sulu kilden elde edilmiş bir astar kullanıldığından yüzey ana hamur renginden daha açık turuncumsu bej renktedir. Bu astar dışında beyaz astar veya boya izi bulunmamaktadır. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)
Yüzey: 7,5 YR 8/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Tek kalıp tekniği ile üretilmiştir.

Tanım : Kırık mask parçası. Burun düz, burnun hemen altında M şeklinde stilize ağzın üst kısmı görülmektedir. Burnun altında, tam ortada damla şeklinde bir yiv ile üst dudağın öne çıkıntısı stilize bir şekilde belirtilmiştir. Katalog No. 23 – 24'te gösterilen mask tipine ait bir parçadır.

Buluntu Durumu : Yalnızca burun ve stilize dudağın bir kısmı korunmuştur.

Benzer Örnekler : Besques 1972, Pl. 330, Nr. E 192, s. 256.

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi.

Katalog No: 26 Kaplumbağa Figürini

(Levha XXVII, Resim 114 – 117)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 03.A2.138

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji

Müzesi Kandil-Figürin

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 2003

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 3,9 cm.

Genişlik : 3,4 cm.

Kalınlık : 2,1 cm.

Hamur : İnce mika katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Boya veya astar izi görülmemektedir. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda düzeltilmiş olup içte bu kısımlarda kil taşmaları gözlemlenmiştir.

Tanım : Kaplumbağa figürini parçası. Kabuk kareler şeklinde gerçekçi bir şekilde betimlenmiştir. Yüz detayları yıpranmış olsa da gözler ve ağzın işlendiği görülmektedir. Ön bacaklarda kalın derisinin detayları işlenmiştir.

Buluntu Durumu : Eserin kabuğun yaklaşık yarısı hizasından alt kısmı kırık ve eksiktir.

Tarih : Hellenistik Dönem

Katalog No: 27 At Figürini Parçası

(Levha XXVII, Resim 118 – 121)

Müze Envanter No : 2239

Kazı Envanter No : -

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi
Kandil-Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 12.04.1943

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 4,5 cm.

Genişlik : 4,6 cm.

Kalınlık : 2,1 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yüzeyde kahverengimsi - bordo bir astar görülüyor. Hamur: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow)
Astar: 5 YR 5/6 (Yellowish Red)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kilde oluşan yuvarlak kabarcıklar alçı kalıp kullanıldığını işaret eder. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda düzeltilmiş iken içte kil taşmaları görülmektedir. Gözler ve yeleda ince alet kullanılmıştır.

Tanım : At figürini baş parçası. Yüz stilize bir şekilde betimlenmiş, gözler büyük ve badem şeklinde, göz bebekleri belirgin, burun delikleri işlenmiş, kulaklar küçük ve oval belirtilmiş. Yüz hatları düz ve kalın çizgiler ile verilmiş. Karşıdan bakıldığında yüzün iki tarafının eşit olmadığı görülüyor. Yele yine stilize bir biçimde başın üzerinde bir çıkıntı yapacak şekilde işlenmiştir.

Buluntu Durumu : Figürün boyundan aşağısı kırık ve eksiktir.

Benzer Örnekler : Özyiğit, Pl. XX, Nr. 71, s. 114

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 28 Koç Figürini Parçası

(Levha XXVIII, Resim 122 – 126)

Müze Envanter No : 2243

Kazı Envanter No : -

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin**

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 12.04.1943

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 5 cm.

Genişlik : 3,4 cm.

Kalınlık : 4,1 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yer yer beyaz astar kalıntıları mevcut özellikle kulak ve tüy detaylarında beyaz astar izleri korunmuştur. Yüzey beyaz astardan dolayı farklı bir renktedir. Eserin yüzeyinde yer yer koyu renk kalıntılar izlenmektedir. Bunların önceleri boya izi olduğu düşünülmüş ancak aynı kalıntıların figürinin iç kısmında ve kırık kısmında da görülmüş olması bunların daha çok organik kaynaklı kalıntılar olabileceğini işaret etmiştir. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) Yüzey: 10 YR 6/4 (Light yellowish brown)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiştir. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda düzeltilmiş iken içte bu kısımlarda kil taşmaları görülmektedir. Figürin dikkatli incelendiğinde iki kalıbın özensiz bir şekilde birleştirildiği görülmektedir. Boynuz ve gözlerde ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Koç figürüne ait baş parçası. Figürinin sol yarısı daha belirgin iken sağ yarısında boynuzun üzerine ince alet

ile yapılan çizgiler dışında detaylar görülmemektedir.
Sol kısımda göz ve göz bebeği işlenmiş, boyun
kısımındaki tüyler kalın çizgiler halinde verilmiştir.

Buluntu Durumu

: Figürün boyundan aşağısı kırık ve eksiktir.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 29 Hayvan Figürini Parçası

(Levha XXIX, Resim 127 – 128)

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : 03.A2.107
Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-
Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 2003

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 4,9 cm.

Genişlik : 8.4 cm.

Kalınlık : 2,7 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yüzeyde beyaz astar izleri görülüyor. Beyaz astar nedeniyle yüzey rengi kil renginden farklıdır. Hamur: 2,5 YR 7/6 (Light Red) Yüzey: 10 YR 7/3 (Very Pale Brown)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir hayvan figürünün sağ kalıptan çıkan parçası. İç kısımda kilin yerleştirilmesi sırasında oluşan izler görülebiliyor.

Tanım : Büyükbaş bir hayvana ait gövde parçası. Kalça hatları ve bacak çıkışları belirgin ve doğal bir üslupta belirtilmiş. Kuyruğun uç kısmı kalçanın üzerinde korunmuş. Gövde genel hatlarıyla düz olarak betimlenmiştir.

Buluntu Durumu : Sırt ve karın kalıp birleşim yerlerinden ayrılmıştır, kalça ve göğüs kısımları aynı hizadan kırılmıştır, gövdenin sol yarısı mevcut değildir. Sağ ön ve arka bacaklar gövde çıkışından itibaren kırık ve eksiktir.

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 30 Hayvan Figürini Parçası
(Levha XXIX, Resim 129 – 131)

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : AG.98.B5.Etüt.4
Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi Kandil-Figürin Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler **Uzunluk** : 6,9 cm.

Genişlik : 6,9 cm.

Kalınlık : 2,4 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Astar veya boya izi mevcut değildir, çok az yıldız izleri görülmektedir. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir hayvan figürünün sağ kalıptan çıkan parçası. İç kısımda kilin yerleştirilmesi sırasında oluşan izler görülebiliyor. Üst kısımda görülen ve yuvarlak açıklık bir buhar deliği olabilir.

Tanım : Büyükbaş bir hayvana ait gövde ve bacak parçası. Korunan bacak kalın ve küt, bacağın sınırı yay şeklinde bir çizgi ile belirtilmiş, bacağın hemen sağında kabaca işlenmiş kaburga izleri mevcut. Kaburgalar üzerinde sırt bir çizgi ile ayrılmış. Bacağın üst kısmında noktalar halinde işlenmiş zincir şeklinde bir hat görülmektedir.

Buluntu Durumu : Eser üstte sırtın ortasından, arkada kalçanın başlangıcından önde ise karnın ortasından itibaren kırık ve eksiktir. Alt kısım ise hiç korunmamıştır.

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 31 Hayvan Figürini Parçası

(Levha XXX, Resim 132 – 135)

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : AG.98.B5.Etüt.3
Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler   **Uzunluk** : 5,3 cm.

Genişlik : 7,8 cm.

Kalınlık : 4,7 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Az miktarda beyaz astar izi görülüyor. Beyaz astar nedeniyle yüzey rengi hamur renginden farklı. Yüzeyde yıldız izleri mevcut. Hamur: 7,5 YR 7/6 (Reddish Yellow) Yüzey: 2,5 YR 6/6 (Light Red)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir hayvan figürünü parçası. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan izler görülüyor. Kalıp birleşim yerleri dış kısımda düzeltilmiş iken iç kısımda kil taşmaları olduğu izleniyor.

Tanım : Büyükbaş bir hayvana ait gövde, bacak ve kuyruk parçası. Bacaklar kısa ve kalın, kuyruk bacağa bitişik şekilde betimlenmiştir.

Buluntu Durumu : Yalnızca bacaklar, kuyruğun bir kısmı ve bacakların hemen üstünde küçük bir alanda gövde parçası korunmuştur.

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi

**Katalog No: 32 Gladyatör Betimli Levha
Parçası (Levha XXX, Resim 136 – 137)**

Müze Envanter No : Etütlük Eser
Kazı Envanter No : 03.A2.106
Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin
Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası (Müze envanter kayıtlarına göre)
Buluntu Tarihi : 2003

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler   **Uzunluk** : 7,2 cm.
                  Genişlik : 6,3 cm.
                  Kalınlık : 1,1 cm.

Hamur : Kum katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Ön yüz kahverengi astar ile kaplanmış. Bu astarın tonu her yerde aynı değildir, ton değişimleri mevcuttur. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) Astar 7,5 YR 4/4 (Brown)

Teknik : Tek kalıp ile üretilmiştir. İç kısmında kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşmuş izler mevcut.

Tanım : Üzerinde bir gladyatörün betimlendiği levha parçası. Figürün vücudunun belden aşağı kısmı korunmuştur. Hamle yapar vaziyette betimlenmiş olan figürün ağırlığı ön bacakta olup arka bacak serbesttir. Adım attığı sol bacağın önünde vücudunu koruyan uzun ve kavisli kalkanı bulunmaktadır. Sol bacak kalkanın altından görünmektedir. Serbest olan sağ bacak ise çıplaktır, diz kısmında gladyatör figürlerinde sık sık görülen bir diz bağı bulunmaktadır. Figürün bir subligaculum giydiği görülmektedir. Sağ kalçasının üzerinde sağ eli ve elinde ucunu yukarı doğru kaldırdığı kılıcı yer almaktadır.

Buluntu Durumu

: Levha üst kısmında figürün kalça hizasından, sol kısmında figürün dizinin hemen altından ayrıca levhanın diğer kenarlarında da kırık ve eksiktir. Kılıç tutan sağ el kırılmıştır. Astarıda yer yer dökülmeler mevcuttur.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi

Katalog No: 33 Minyatür Kantharos

(Levha XXXI, Resim 138 – 139)

Müze Envanter No : 19945

Kazı Envanter No : Agora 98 - K-9

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora Kuzey Galeri Dükkan 1 (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 24.08.1998

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler   **Uzunluk** : 3,7 cm.

Genişlik : 2,6 cm.

Kalınlık : 1,7 cm.

Hamur : İyi temizlenmiş kahverengimsi pembe kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Üzerinde beyaz astar ile mavi ve kırmızı boya izleri mevcut. Hamur: 7,5 YR 7/4 (Pink)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak üretilmiştir. Dış kısımda kalıp birleşim yerlerinin düzeltildiği görülmektedir.

Tanım : Yuvarlak, yüksek, kademeli bir kaideye sahip minyatür kantharos. Gövde küresel, boyun düz, ağız kenarları kalın, karından çıkan kulplar tipik kantharos formunu tamamlar şekilde ağız ile birleşiyor. Kabın gövdesi kaide üzerinde hafifçe yamulmuş halde durmaktadır.

Buluntu Durumu : Eser tümdür, kulplardan birinin altında küçük bir kırık mevcuttur.

Benzer Örnekler : Besques 1972, Pl. 336, Nr.D 2120, s. 265.

Tarih : Erken Roma Dönemi.

Katalog No: 34 Figürin Baş Parçası

(Levha XXXI, Resim 140 – 145)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 06.A.ETD.41

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin**

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası Kuzey Duvar Q 20 (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 29.06.2006

Tabakası veya Konteksi : -

Ölçüler Uzunluk : 3,2 cm.

Genişlik : 2,5 cm.

Kalınlık : 2,5 cm.

Hamur : İnce mika katkılı, kırmızımsı sarı kil. İyi pişirilmiş olup sert bir yüzeye sahiptir. Yüzeyde herhangi bir astar veya boya izi mevcut değil. Hamur: 7,5 YR 8/6 Reddish Yellow

Teknik : Çift kalıp tekniği (?) ile içi dolu olarak üretilmiştir. Kilde kaymalar ve bozulmalar olmuştur, hatalı üretim olabilir. Kırık olan kısımda hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Figürin baş parçası. Baş hafifçe sola doğru yatıktır. Bir çocuk veya kadın başı olabilir. Oldukça kötü bir işçiliğe sahiptir. Bozuk üretim veya acemi bir koroplastın elinden çıkmış olabilir. Saçlar kabaca biçimlendirilmiştir, başın arka sağ kısmında kil kaymış ve enseye yapışmıştır. Başın üstünde yuvarlak bir kısım vardır, bu bir bağlantı noktası olabileceği gibi hatalı üretimden kaynaklanan bir bozukluk da olabilir. Yuvarlak kısmın yanlarında saçlar arkaya doğru düz

taranmış, başın yanlarında ise dalgalı ve kabarık olarak şekillendirilmiştir. Başın sağ kısmında, kulak hizasında saç bir kıvrım yapmışsa da sol kısımda böyle bir kıvrım yoktur. Figür oval ve dolgun bir yüze sahiptir. Alın geniş ve açıktır, kaş çıkıntıları belirtilmiştir, gözler kil kabaca çukurlaştırılarak oluşturulmuştur, burun tahrip olmuştur, ağız küçük, yanaklar dolgundur.

Buluntu Durumu

: Eserin boyun hizasından alt kısmı kırık ve eksiktir, burun, ağız ve çenenin alt kısımları kırılmıştır.

Tarih

: Hellenistik Dönem (?)

Katalog No: 35 Figürin Baş Parçası

(Levha XXXII, Resim 146 – 149)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 05.A.ETD.97

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin**

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası – J21 plankaresini doğu yönde sınırlayan üst 11,22 m. kodundaki kuzey – güney doğrultulu duvar ile üst 9,80 metre kodundaki diğer kuzey – güney doğrultulu duvar arasından ele geçmiştir. (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 30.05.2005

Tabakası veya Konteksi : 9,40 – 8,50 m. seviyeleri arasında bulunmuştur.

Ölçüler Uzunluk : 4,4 cm.

Genişlik : 3,4 cm.

Kalınlık : 4,1 cm.

Hamur : İnce mika katkılı, açık bej kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yüzeyde hamurdan daha açık renk, muhtemelen sulu kil ile oluşturulmuş astar mevcut. Ayrıca yıldız izleri de görülüyor. Hamur: 10 YR 8/4 (Very Pale Brown) Astar: 10 YR 8/2 (Very Pale Brown)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak üretilmiş bir figürin başının ön kalıptan çıkan parçası. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri görülüyor. Kalıp birleşim yerlerinin dış kısımda düzeltildiği görülmektedir. Ağız ve burun detaylarında ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Figürin baş parçası. Yüz oval, burun geniş, ağız aralık. Yüzün etrafını çevreleyen saçların uç kısımları

başın sol yanında görülmektedir. Boynun ortasında da yaprak şeklinde motifler bulunmaktadır.

Buluntu Durumu

: Eserin burnun üst kısmından yukarısı ve boynun alt hizasından itibaren alt kısmı kırık ve eksiktir. Sol yanda saçlar korunmuştur, kil üzerinde bozulmalar gözlemlenmektedir.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi (?)

Katalog No: 36 Figürin Gövde Parçası
(Levha XXXII, Resim 150 – 152)

Kazı Envanter No : SMYRNA.135,
SMAG.2007.135,
AV2.07.25

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti
Agora A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu2 Sondajı, Z1-29 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 24.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 9,47 – 8,80 m. kotları arasında bulunmuştur. Beraber bulunduğu seramik malzeme sadece Hellenistik döneme tarihlenmektedir.

Ölçüler   **Uzunluk** : 2,6 cm.

Genişlik : 3,4 cm.

Kalınlık : 1,1 cm.

Hamur : İnce mika katkılı pembe kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Beyaz astar izleri mevcuttur. Yüzey rengi astar nedeniyle farklı. Hamur: 2,5 YR 8/4 Pink
Yüzey: 5 YR 8/4 Pink

Teknik : Tek kalıp ile üretilmiştir. Arka kısımda kilin yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri görülebilmektedir. El detaylarında ince alet kullanılmıştır.

Tanım : İki eli ile vücudun sağ kısmında bir asa veya bir nesnenin sapını tutan bir figürine ait gövde parçası. Sol kol dirsekten kıvrılmış, vücudu çapraz keserek vücudun sağ tarafındaki nesneyi tutmaktadır. Sağ kol korunmamıştır, söz konusu nesne üzerinde sadece sağ el görünmektedir. Sol kolun altında, karın bölgesinde giysinin kıvrımlarından olduğu düşünülen bir kabarıklık mevcuttur. Parmaklar düz çizgiler halinde işlenmiştir.

Buluntu Durumu

: Üst kısımda omuz hizasından yukarısı, alt kısımda ise karın hizasından altı kırık ve eksiktir.

Tarih

: Hellenistik Dönem

Katalog No: 37 Figürin Kol Parçası

(Levha XXXIII, Resim 153 – 155)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 05.A.ETD.133

**Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji
Müzesi Kandil-Figürin**

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası Kuzey Cephe M 20 plankaresi – Cephe duvarı önünde doğu – batı doğrultulu toprak alandan ele geçmiştir. (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 16.05.2005

Tabakası veya Konteksi : 11,54 – 10,55 m. seviyeleri arasında bulunmuştur.

Ölçüler Uzunluk : 5,2 cm.

Genişlik : 1,2 cm.

Kalınlık : 1,6 cm.

Hamur : Kum katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Bir yüzünde az da olsa beyaz astar izi mevcut. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Bir figürine iliştirilmek üzere çift kalıpta vücuttan ayrı, içi dolu olarak üretilmiştir.

Tanım : Bir figürine iliştirilmek üzere üretilmiş kol parçası. Birleştirmek için üst kısımda yuvarlak bir delik açılmıştır.

Buluntu Durumu : Dirsek olabilecek eklem yerinden itibaren kırık ve eksiktir.

Tarih : Hellenistik Dönem

Katalog No: 38 Figürin Bacak Parçası

(Levha XXXIII, Resim 156 – 157)

Kazı Envanter No : SMYRNA. 323,
SMAG.2008.56,
KC.08.01

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti
Agora A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Kuzey Cadde Açması, D2-E2/35
Plankaresi

Buluntu Tarihi : 10.07.2008

Tabakası veya Konteksi : 10,79 – 10,44 m. kotları arasında bulunmuştur. Birlikte bulunduğu malzeme Erken Roma İmparatorluk döneminden Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar örnekler içermektedir ancak Roma İmparatorluk döneminin baskın olduğu görülmektedir.

Ölçüler **Uzunluk** : 4,6 cm.
Genişlik : 1,4 cm.
Kalınlık : 3,6 cm.

Hamur : İnce mika ve kum katkılı açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Hem iç hem de dış yüzeyde kırmızı astar mevcut. Hamur: 2,5 YR 7/6 (Light Red) Astar: 10 R 5/8 Red

Teknik : Çift kalıp ile üretilmiş figürinin ön kalıptan çıkan parçası. Kumaş detaylarında ince alet kullanılmıştır. Kırık olan kısımda hamurun ortasında pişirme hatasından kaynaklanan gri bir öz olduğu görülmektedir.

Tanım : Figürin bacak parçası. Bacak dizden kıvrılmış, bu noktanın altında yanda bir giysinin kıvrımları görülüyor. Bacak kısa ve dolgun işlenmiş bu durum eserin bir çocuk veya Eros figürüne ait olabileceğini düşündürüyor.

Buluntu Durumu

: Üst kısımda bacak başlangıcından alta bileğin üst hizasına kadar korunmuştur. Sağ profilde kumaş parçası küçük bir alanda korunmuştur. Sol profilde ise dizin hemen yanından itibaren kırık ve eksiktir.

Tarih

: Erken Roma Dönemi (?)

Katalog No: 39 Figürin Bacak Parçası

(Levha XXXIV, Resim 158 – 161)

Kazı Envanter No : SMYRNA.147,
SMAG.2007.147,
AV2.07.37

Şu anda bulunduğu yer : Smyrna Antik Kenti Agora
A Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agora, Avlu 2 Sondajı, Y1-29 plankaresi

Buluntu Tarihi : 04.09.2007

Tabakası veya Konteksi : 9,58 – 9,11 m. kotları arasında bulunmuştur. Birlikte bulunduğu seramik malzeme içerisinde Roma dönemine tarihlenen parçalar egemen, ancak Hellenistik, Bizans ve Osmanlı dönemlerine tarihlenen örnekler de görülmektedir.

Ölçüler **Uzunluk** : 5,6 cm.

Genişlik : 3,3 cm.

Kalınlık : 3,2 cm.

Hamur : İnce mika ve kum katkılı açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Giysi kıvrımlarının arasında az da olsa beyaz astar izi mevcut. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish yellow)

Teknik : Çift kalıp ile içi boş olarak üretilmiş bir figürinin ön kalıptan çıkan parçası. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri görülebiliyor. Kumaş kıvrımlarında ince alet kullanılmıştır.

Tanım : Oturan giyimli bir figürine ait her iki bacağın betimlendiği parça. Sağ bacak dizden kıvrılmış, sağ ayak öne doğru uzatılmış, sol bacak da dizden kıvrılmış, sol ayak kırık ve eksik olmasına rağmen dizin pozisyonundan geriye doğru çekilmiş olduğu anlaşılıyor. Ön yüzde giysi kıvrımları bacakların

pozisyonu dolayısıyla sol bacadan sağ bacağa doğru verev bir Şekilde betimlenmiş, kıvrımlar doğal ancak fazla derin değil, yuzeysel bir Şekilde betimlenmiş. Sağ bacağın yan kısmında kumaş kıvrımları hiÇ betimlenmediği halde sol bacağın yan kısmında dizin hemen arkasında figürün oturduğu nesneye ait olduğu anlaşılan bir parÇa ile elbise kıvrımları betimlenmiştir. Giysinin sağ ayağı aÇıkta bırakacak Şekilde sonlandığı görölmektedir. Üst kısmında, iki bacak arasında kilin kalıba tam oturtulamaması nedeniyle oluşan Şekil bozuklukları görölmektedir.

Buluntu Durumu

: Eser altta sağ ayak bileği hizasından ve sol bacadta dizin hemen altından, üst kısmında ise bacakların başlangıcından itibaren kırık ve eksiktir. Sağ profilde sağ bacağın yan kısımları korunmuş iken sol profilde dizin hemen yanından kırıldığı görölmektedir.

Tarih

: GeÇ Hellenistik – Erken Roma Dönemi.

Katalog No: 40 Figürin Bacak Parçası

(Levha XXXIV, Resim 162 – 165)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

**Kazı Envanter No : SMYRNA.61/2,
SMAG.2007.61/2,
AV1.07.33**

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji Müzesi Kandil – Figürin Deposu Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası Avlu1 Sondajı, H2-23 Plankaresi

Buluntu Tarihi : 06.08.2007

Tabakası veya Konteksi : 11.45–11.22 kotları arasında bulunmuştur. Çoğunluğu Hellenistik, az miktarda da Roma Dönemi'ne tarihlenen malzeme ile birlikte bulunmuştur.

Ölçüler Uzunluk : 3,7 cm.

Genişlik : 1,1 cm.

Kalınlık : 1,4 cm.

Hamur : İnce mika ve kum katkılı, kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yer yer beyaz astar izleri mevcut, boya izi görülüyor. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Teknik : Çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak üretilmiştir. Ayak parmakları ve bacağın üzerindeki çizgiler ince alet ile yapılmıştır.

Tanım : Figürin bacak parçası. Bileğin hemen üzerinde görülen verev çizgi çizme ucunu betimliyor olabilir. Ayak ve topuk kabaca betimlenmiştir, ayak parmakları birkaç çizgi ile belirtilmiştir. Ayağın üst kısmı normalden kalın şekillendirilmiştir.

Buluntu Durumu : Eser dizin hemen altından kırılmış olup bu kısımdan aşağısı korunmuştur.

Tarih : Roma İmparatorluk Dönemi.

Katalog No: 41 Figürin Gövde Parçası

(Levha XXXV, Resim 166 – 167)

Kazı Envanter No :SMYRNA.503,
SMAG.2008.249,
BY.08.95

- Şu anda bulunduğu yer** : Smyrna Antik Kenti Agora A Deposu
- Buluntu Yeri** : İzmir Agora, Batı Yapısı Kazısı, L1 26-27 plankaresi
- Buluntu Tarihi** : 05.09.2008
- Tabakası veya Konteksi** : 14,62 – 14.40 m. kotları arasında bulunmuştur. Birlikte ele geçtiği malzemenin hemen hemen hepsi Erken Roma ve Roma Dönemine tarihlenmektedir.
- Ölçüler**
- Uzunluk** : 5,4 cm.
- Genişlik** : 4,4 cm.
- Kalınlık** : 1,1 cm.
- Hamur** : İnce kum katkılı kırmızımsı sarı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Yüzeyde beyaz astar ve kırmızı boya izleri mevcut. Hamur: 5 YR 7/6 (Reddish yellow) Boya: 10 R 5/6 Red
- Teknik** : Çift kalıp ile içi boş olarak üretilmiş bir figürin gövdesinin ön kalıptan çıkan parçası. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri görülebiliyor. Figürinin yüzeyinde kilin keskin bir alet ile düzlendiğini gösteren izler mevcuttur.
- Tanım** : Figürin gövde parçası. Göbek kısmı hafif şişkin biçimde betimlenmiştir. Bel ince, kalçaya doğru genişliyor, kalçanın aşağı doğru devamı normal bir insan gövdesinden farklı olarak örneğin bir tritonda görülebilecek bir açıyla yanlara doğru genişleyerek açılıyor.
- Buluntu Durumu** : Figürin sağ yanda kalıp birleşim yerlerinden ayrılmış, sol kısımda ise vücudun hemen yan kısımdan, üstte

göğsün altından, altta ise kalça başlangıcından kırık ve eksiktir.

Tarih

: Roma İmparatorluk Dönemi (?)

Katalog No: 42 Figürin Kaidesi

(Levha XXXV, Resim 168 – 172)

Müze Envanter No : Etütlük Eser

Kazı Envanter No : 05.A.ETD.84

Şu anda bulunduğu yer : İzmir Arkeoloji

Müzesi Kandil-Figürin

Deposu

Buluntu Yeri : İzmir Agorası R 18 Açması (Müze envanter kayıtlarına göre)

Buluntu Tarihi : 06.05.2003

Tabakası veya Konteksi : Zemin seviyesi (?)

Ölçüler Uzunluk : 4,8 cm.

Genişlik : 8,3 cm.

Kalınlık : 5,2 cm.

Hamur : İnce mika katkılı, açık kırmızı kil. Eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir. Dış yüzey hamur renginden farklı daha pembemsi bir renktedir. Dış yüzeyde yıldız ve arka yüzeyde kırmızı boya izleri mevcuttur. Hamur: 2,5 YR 6/8 (Light Red) Dış Yüzey: 2,5 YR 6/6 (Light Red) Boya: 10 R 5/8 (Red)

Teknik : Çift kalıp tekniği içi boş olarak üretilmiştir. İç kısımda kilin kalıba yerleştirilmesi sırasında oluşan parmak izleri de görülebilmektedir. İç kısımda ayrıca kalıp birleşim yerleri net bir şekilde görülebilmekte olup dış kısımda ise tamamen düzeltilmiştir.

Tanım : Oval figürin kaidesi. Dışta ön ve arka kısımda yarım ay şeklinde iki sıra baskı bezeme bulunmaktadır. Arka kısımda bu yarım ay motiflerinin üzerinde bir sıra da yuvarlak baskı bezemenin olduğu görülmektedir. Yuvarlak bezemenin olduğu kısmın dışa çıkık bir biçimde yukarı doğru devam ettiği görülmektedir.

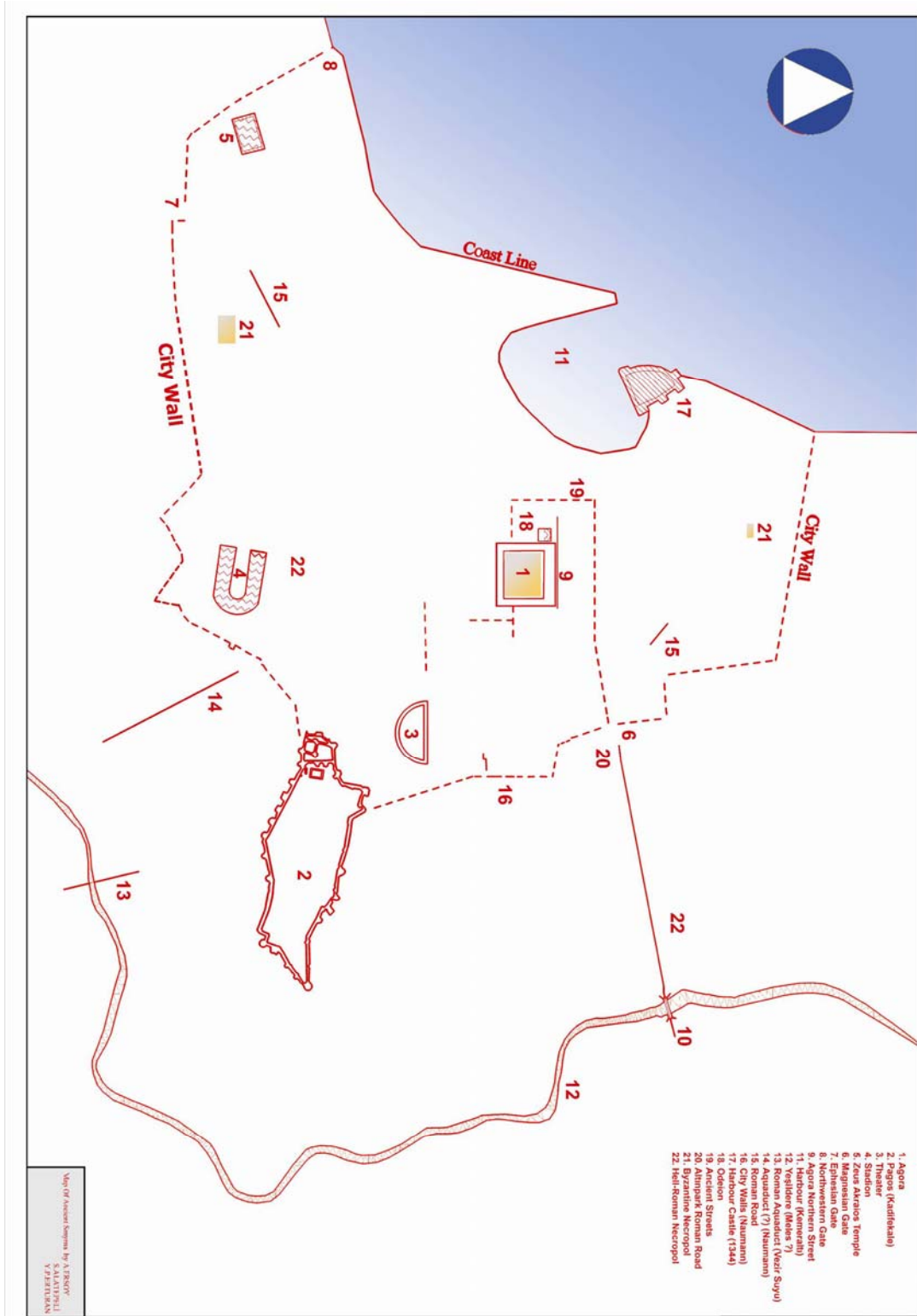
Buluntu Durumu

: Kaidenin kenarlarından biri diğerine nazaran daha kısa korunmuştur, daha uzun olan diğer kenarın yukarı dışa açılan bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Ön kısımda tabana yakın bir noktada kanal şeklinde bir yiv mevcuttur.

Tarih

: -

LEVHALAR

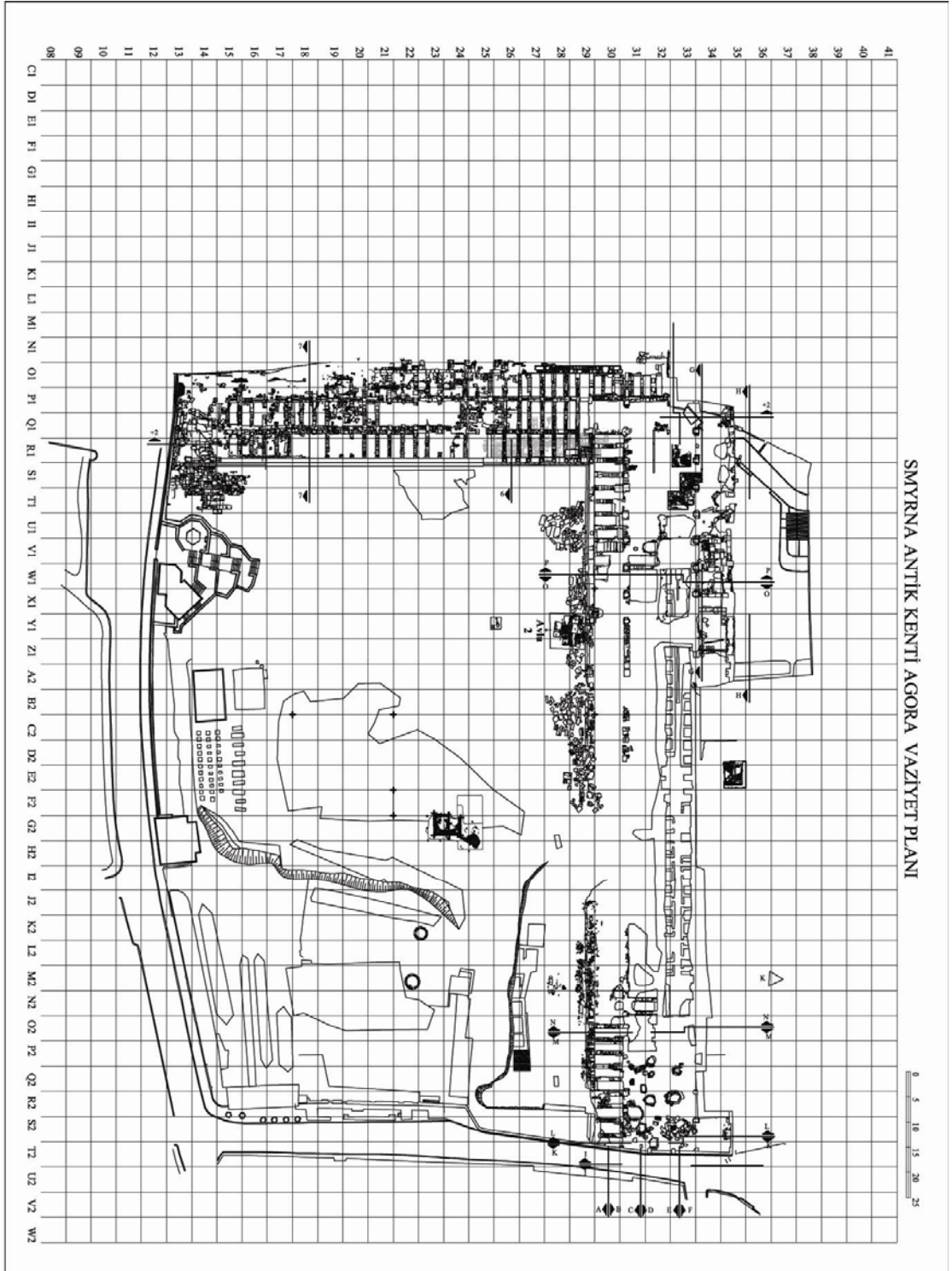
Kaynak: Smyrna Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 1

Kaynak: Smyrna Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 2

Kaynak: Smyrna Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 3

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

LEVHA VII

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 21

LEVHA VIII

Resim 22

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

Resim 27

Resim 28

Resim 29

Resim 30

Resim 31

Resim 32

Resim 33

Resim 34

Resim 35

LEVHA XI

Resim 36

Resim 37

Resim 38

Resim 39

Resim 40

LEVHA XII

Resim 41

Resim 42

Resim 43

Resim 44

Resim 45

Resim 46

LEVHA

XIII

Resim 47

Resim 48

Resim 49

Resim 50

Resim 51

Resim 52

LEVHA XIV

Resim 54

Resim 55

Resim 56

Resim 57

Resim 58

LEVHA XV

Resim 59

Resim 60

Resim 61

Resim 62

Resim 63

Resim 64
LEVHA XVI

Resim 65

Resim 66

Resim 67

Resim 68

Resim 69

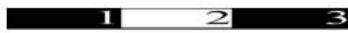
Resim 70

Resim 71

Resim 72

Resim 73

Resim 74

Resim 75

Resim 76

Resim 77

Resim 78

Resim 79

Resim 80

Resim 81

Resim 82

Resim 83

Resim 84

Resim 85

Resim 86

Resim 87

Resim 88

Resim 89

LEVHA XXII

Resim 90

Resim 91

Resim 92

Resim 93

Resim 94

Resim 95

Resim 96

LEVHA XXIII

Resim 97

Resim 98

Resim 99

Resim 100

Resim 101

Resim 102

Resim 103

Resim 104

Resim 105

Resim 106

Resim 107

LEVHA XXVI

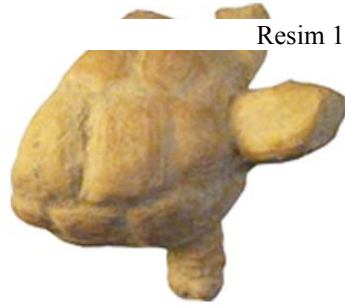
Resim 112

Resim 108

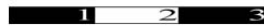
Resim 110

Resim 113

Resim 109

LEVHA

Resim 114

Resim 111

XXVII

Resim 115

Resim 116

Resim 117

Resim 119

Resim 120

Resim 121

LEVHA XXVIII

Resim 122

Resim 123

Resim 124

Resim 125

Resim 126

LEVHA XXIX

Resim 127

Resim 128

Resim 130

Resim 129

Resim 131

LEVHA XXX

Resim 132

Resim 133

Resim 134

Resim 135

Resim 136

Resim 137

LEVHA XXXI

Resim 138

Resim 139

Resim 140

Resim 141

Resim 142

Resim 143

Resim 144

Resim 145

LEVHA XXXII

Resim 146

Resim 147

Resim 148

Resim 149

Resim 150

Resim 151

LEVHA XXXIII

Resim 152

Resim 153

Resim 154

Resim 155

Resim 156

Resim 157

LEVHA XXXIV

Resim 158

Resim 159

Resim 160

Resim 161

Resim 162

Resim 163

Resim 164

Resim 165

LEVHA XXXV

Resim 167

Resim 166

Resim 168

Resim 169

Resim 170

Resim 171

Resim 172